

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio III. De creatione quæ est primus effectus diuinæ potentię.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

non sunt idem secundum esse.

¶ 4 Præter ea quæ sunt idem, nõ cadit ordo: sed potentia creandi est prior quæ potentia generandi secundum intellectum, sicut essentialiter notionaliter: ergo prædictæ potentie non sunt idem.

SED CONTRA. In Deo non differt potentia & essentia, sed vna tantum est diuina essentia: ergo & vna tantum potentia. Non ergo prædictæ potentie distinguuntur.

Liba. de ge
neci ad hec
raut ca. 6. &
7. to 3.

¶ 2 Præter. Deus non facit per plura quod potest facere per unum: sed per unam potentiam Deus potest generare & creare, præcipue cum generatio filii sit ratio productionis creaturæ, secundum illam Augustini expositionem, Dixit & facta sunt, id est, uerbum genuit in quo erat, ut fierent, ergo vna tantum potentia est generandi & creandi.

Art. præc.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, ea quæ de potentia dñi in diuinis, considerata sunt ex ipsa essentia. In diuinis autem licet una relatio ab altera distinguatur realiter per oppositionem relationum, quæ reales in Deo sunt, ipsa tamen relatio non est aliud secundum rem quam ipsa essentia, sed solum ratione differens, nam relatio ad essentiam oppositionem non habet. Et ideo non est concedendum quod aliquid absolute in diuinis multiplicetur: sicut quidam dicunt, quod in diuinis est duplex esse, essentialiter & personale. Omne enim esse in diuinis, essentialiter est, nec persona est nisi per esse essentialiter. In potentia uero præter id quod est ipsa potentia, consideratur respectus quidam uel ordo ad id quod potentie subiacer. Si ergo potentia, quæ est respectu actus essentialis, sicut potentia intelligendi uel creandi, comparatur ad potentiam, quæ est respectu actus notionalis (cuiusmodi est potentia generandi) secundum id quod est ipsa potentia, inuenitur una & eadem potentia, sicut est unum & idem esse naturæ & personæ. Sed tamen utriusque potentie colligitur alius & alius respectus, secundum diuersos actus ad quos potentia dñi. Sic ergo potentia generandi & creandi est una & eadem potentia, si consideretur id quod est potentia. Differunt tamen secundum diuersos respectus ad actus diuersos.

D. 945.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod licet in creaturis differant natura, & propositum: in diuinis tamen sunt idem secundum rem. Vel potest dici, quod potentia creandi non nominat propositum siue uoluntatem, sed potentiam prout a uoluntate imperatur. Potentia autem generandi secundum quod natura inclinatur, agit: hoc autem non facit diuersitatem potentie. Nam nihil prohibet aliquam potentiam ad aliquem actum imperari a uoluntate, & ad alium inclinari a natura. Sicut intellectus noster ad credendum inclinatur uoluntate, ad intelligendum prima principia ducitur ex natura.

AD SECUNDUM dicendum, Quanto aliqua potentia est superior, tanto ad plura se extendit: unde minus est distinguibilis per diuersitatem obiectorum, sicut imaginatio vna potentia est respectu omnium sensibilium, respectu quorum sensus proprii distinguuntur. Diuina autem potentia est summe eleuata. Unde differentia actuum in ipsa potentia quantum ad id quod est, diuersitatem non inducit: Sed secundum unam potentiam Deus omnia potest.

AD TERTIUM dicendum, quod potentia generandi & potentia creandi quantum ad ipsam (ut ita loquar) potentie substantiam, non solum uniuocantur, sed sunt unum. Sed quod analogice dicatur, hoc est ex ordine actus.

F AD QUARTUM dicendum, quod prædictæ potentie non ordinantur secundum prius & posterius, nisi prout distinguuntur. Unde ordo earum non attenditur nisi per respectum ad actus. Et ex hoc patet, quod potentia generandi est prior potentia creandi, sicut generatio creatione. Quantum uero ad hoc quod ad essentiam comparantur, sunt idem, & non est in eis ordo.

QVAESTIO III.

De creatione.

Et habet articulos xix.

G Primò, n. quæritur, Vtrum Deus possit aliquid creare, ¶ Secundò, Vtrum creatio sit mutatio. ¶ Tertio, Vtrum creatio sit aliquid realiter in creatura.

¶ Quarto, Vtrum potentia creandi sit creatura communicabilis.

¶ Quintò, Vtrum possit esse aliquid quod non sit a Deo creatum.

¶ Sextò, Vtrum sit unum tantum creationis principium.

¶ Septimò, Vtrum Deus operetur in omni operatione naturæ.

¶ Octauò, Vtrum creatio operi naturæ admisceatur.

¶ Nonò, Vtrum anima creetur.

¶ Decimò, Vtrum anima sit creata in corpore uel extra corpus.

¶ Undecimò, Vtrum anima sensibilis & vegetabilis sint per creationem.

¶ Duodecimò, Vtrum sint in femine quando descenditur.

¶ Tertiodecimò, Vtrum aliquod ens ab alio, possit esse æternum.

¶ Decimoquartò, Vtrum id quod est diuisum a Deo per essentiam possit semper fuisse.

¶ Quintodecimò, Vtrum res processerint a Deo per necessitatem naturæ.

¶ Sedecimò, Vtrum ab vno primo possit procedere multitudo.

¶ Septimodecimò, Vtrum mundus semper fuerit.

¶ Octauodecimò, Vtrum angeli sint creati ante mundum visibilem.

¶ Nonodecimò, Vtrum potuerint esse Angeli ante mundum visibilem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus possit aliquid creare ex nihilo.

QVAESTIO est de creatione, quæ est primus effectus diuinæ potentie. Et primo quæritur, vtrum Deus possit aliquid creare ex nihilo. Et videtur quod non. Deus nõ potest facere contra communem animi conceptionem, sicut quod totum nõ sit maius sua parte: sed sicut dicit Philosophus in 1. Physi. communis conceptio ex sententia Philosophorum fuit, quod ex nihilo nihil fiat: ergo Deus nõ potest de nihilo aliquid facere.

¶ 2 Præter. Omne quod sit, antequam esset, possibile erat esse si enim erat impossibile esse, nõ erat possibile fieri. nihil enim mutatur ad id quod est impossibile. Sed potentia, qua aliquid potest esse, non potest esse nisi in aliquo subiecto: nisi forte ipsamet sit subiectum. nam accidens absque subiecto esse non potest. Ergo omne quod sit, fit ex materia uel subiecto. Impossibile est ergo ex nihilo aliquid fieri.

¶ 3 Præter. Infinitam distantiam nõ contingit pertranfire: sed nõ entis simpliciter ad ens est infinita distantia

tes. 11

tia

tia, quod ex hoc patet: quia quāto potentia est minus ad actū disposita, tāto magis ab actū distat. unde si omnino potentia subtrahatur, erit infinita distantia, ergo impossibile est, quod aliquid trāseat, de simpliciter non entead ens.

¶ 4. Præf. Philosophus dicit in primo de generatione, q̄ omnifariam dissimile, non agit in omnifaria dissimile. Oportet enim, q̄ agens, & patiens conueniant in genere, & in materia. Sed non ens simpliciter, & Deus in nullo conueniunt, ergo Deus nō pōt agere in non ens simpliciter, & ita nō pōt facere aliquid de nihilo. Sed dicebat, q̄ ratio ista procedit de agente, cuius actio differt a sua substantia, quam oportet in aliquo subiecto recipi.

¶ 5. Sed contra. Auicenna dicit, q̄ si calor esset a materia expoliatus, per se ipsum ageret absq; materia, & tamen eius actio non esset sua substantia: ergo hoc, quod actio Dei est sua essentia, non est ratio quod materia non indigeat.

¶ 6. Præf. Ex nihilo nihil concluditur: qd̄ est, quod dā fieri rationis: sed esse rōnis, consequitur esse naturæ. Ergo et in natura ex nihilo nihil fieri potest.

¶ 7. Præf. Si ex nihilo aliquid fiat, hæc propositio ex aut notat causam, aut ordinem. Causam aut nō videtur notare nisi efficiētē, vel materiale. Nihil autem neque efficiens causa entis esse potest, neq; materia, & sic in proposito non denotat causam. Similiter neq; ordinem, quia vt dicit Boetius, entis ad non ens non est aliquis ordo: ergo nullo modo ex nihilo potest aliquid fieri.

¶ 8. Præf. Potentia actiua s̄m Philosoph. 5. Metaph. est principium transmutationis in aliud s̄m quod est aliud. Potentia autem Dei non est nisi potentia actiua: ergo requirit aliquod subiectum transmutationis, & sic non potest ex nihilo aliquid facere.

¶ 9. Præf. In rebus inuenitur diuersitas, prout vna res est alia perfectior. huius autē diuersitatis causa non est ex parte Dei, qui est vnus & simplex: ergo oportet huius diuersitatis causam assignare ex parte materiae. Oportet ergo ponere res factas esse ex materia, & non ex nihilo.

¶ 10. Præf. Quod ex nihilo factū est, habet esse post nō esse: est ergo, cōsiderare aliquod instans, in quo vltimo nō est, ex quo nō esse desinit, & aliquid, in quo primo est, ex quo esse incipit. Aut ergo est vnū, & idē instans, aut diuersa: si idē, sequitur duo cōtradictoria esse in eodem instanti: si diuersa, cū inter duo instantia sit tempus mediū, sequitur aliquid esse mediū inter affirmationem, & negationem: Nam non potest dici non esse post vltimū instans in quo nō fuit, nec esse ante primū instans, in quo fuit, vtrumque autem est impossibile, s̄. contradictionem esse simul & eam habere mediū, ergo impossibile est aliquid fieri ex nihilo.

¶ 11. Præf. Quod factum est, necesse est aliqui fieri, & quod creatū est, aliqui creari: aut ergo simul fit, & factum est, quod creatur, aut non simul: sed nō potest dici, q̄ non simul, quia creatura non est antequam facta sit. Si ergo fieri eius sit antequam facta sit, oportebit esse aliquod factiois subiectū, quod est contra creationis rationem. Si aut simul fit, & factum est, sequitur quod simul fit, & non fit, quia quod factum est in permanentibus, est, quod aut fit, non est. Hoc aut est impossibile, ergo impossibile est aliquid fieri ex nihilo, vel creari.

¶ 12. Præf. Omne agens agit simile sibi: omne aut agens agit s̄m, q̄ est in actu, ergo nihil fit, nisi quod est in actu: Sed materia prima non est in actu, ergo fieri nō pōt, precipua Deo, qui est purus actus;

A Et sic quæcumque sunt, fiunt ex præsupposita materia, & non ex nihilo.

¶ 13. Præf. Quicquid facit Deus, per idē operatur, sicut artifex agit artificiatā per formas artis: sed materia prima non habet ideam in Deo, quia idea forma est, & similitudo ideati. Materia autem prima cum intelligatur secundum suam essentiam absq; omni forma, non potest forma eius esse similitudo, ergo materia prima a Deo fieri non potest, & sic idem quod prius.

¶ 14. Præf. Non pōt esse idem perfectionis, & imperfectionis principium in rebus aut imperfectio inuenitur, cum rerum quædam aliis potiores sint, quod cōtingere non pōt nisi per inferiorū imperfectionē. Cū ergo perfectionis principium sit Deus, oportebit imperfectionem in aliud principium reducere: sed non nisi in materia, ergo oportebit res ex aliqua materia esse factas, & non ex nihilo.

¶ 15. Præf. Si aliquid fit ex nihilo, aut fit ex eo sicut ex subiecto, sicut statua ex ære, aut sicut ex opposito, sicut figuratū ex infigurato: aut ex cōposito, sicut statua ex ære infigurato. Sed aliquid nō pōt fieri ex nihilo sicut ex subiecto, quia nō ens non pōt esse entis materia. Neq; sicut ex cōposito, quia sic non ens conuertetur in ens, sicut æs in figuratū conuertitur in æs figuratū, & ita oporteret aliquid esse cōe entis, & non entis, quod est impossibile. Neque etiam sicut ex opposito, cū plus differant non esse simpliciter & ens, quam duo entia diuersorū generum: ex quorum vno non fit aliud: sicut figura non fit color, nisi forte per accidens, ergo nullo modo aliquid potest fieri ex nihilo.

¶ 16. Præf. Omne quod est per accidēs, reducitur ad per se, sed ex opposito fit aliquid per accidēs, ex subiecto aut per se, sicut statua ex infigurato fit per accidens, ex ære aut per se, quia æri accidit esse infiguratum. Si ergo aliquid fiat ex nō ente, hoc erit per accidens, ergo oportet, quod fiat per se ex aliquo subiecto, & ita non fit ex nihilo.

¶ 17. Præf. Et quod fit, faciens dat esse: si ergo Deus facit aliquid ex nihilo, Deus alicui dat esse. Aut ergo est aliquid recipiens esse, aut nihil. Si nihil, ergo nihil constituitur in esse, per illam actionem, & sic non fit aliquid. Si autem est aliquid recipiens esse, hoc erit aliud ab eo, quod est Deus: quia non est idem recipiens, & receptum, ergo Deus facit ex aliquo præexistenti, & ita non ex nihilo.

SED CONTRA. Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum, & terram: dicit Glof. quod creare est ex nihilo facere aliquid. ergo Deus potest facere aliquid ex nihilo.

¶ 12. Præf. Auicenna dicit, quod agens, cui accidit agere, requirit materiam in quam agat: sed Deo non accidit agere, immo sua actio est sua substantia: ergo non requirit materiam, in quam agat, & ita potest ex nihilo aliquid facere.

¶ 13. Præf. Virtus diuina est potentior quam virtus nature: sed virtus nature facit aliquid ens ex hoc quod erat in potentia, ergo virtus diuina aliquid amplius facit, & ita facit ex nihilo.

RESPON. Dicendum, quod tenendum est firmiter, quod Deus potest facere aliquid ex nihilo, & facit. Ad cuius euidentiam sciendum est, q̄ omne agens agit s̄m quod est, actu, unde oportet, q̄ per illum modum actio alicui agenti attribuatur, quo conuenit ei esse in actu: res aut particularis est particulariter in actu, & hoc dupliciter. Primo ex comparatione sui, quia non tota substantia sua est actus, cū huiusmodi res sint compositæ ex materia

& forma, & inde est, quod res naturalis non agit
 secundum se totam, sed agit per formam suam, per
 quam est in actu. 2. in comparatione ad ea, que sunt
 in actu. Na in nulla re naturali includuntur actus
 & perfectiones omnium eorum, que sunt in actu: sed
 quilibet illarum habet actum determinatum ad unum
 genus. & ad unam speciem: & inde est, quod nulla earum
 est activa entis sui, quod est ens, sed eius entis
 sui, quod est hoc ens, determinatum in hac vel illa spe-
 cie: Nam agens agit sibi simile. Et ideo agens natu-
 rale non producit simpliciter ens, sed ens per
 se, & determinatum ad hoc, vel ad aliud, ut puta ad
 speciem ignis, vel ad abedine, vel ad aliquid huiusmodi.
 Et propter hoc, agens naturale agit movendo: Et
 ideo requirit materiam, que sit subiectum mutatio-
 nis, vel motus. Et propter hoc, non potest aliquid
 ex nihilo facere. Ipse autem Deus e contrario est tota-
 liter actus, & in comparatione sui, quia est actus purus
 non habens potentiam permissam, & in comparatione
 rerum, que sunt in actu, quia in eo est omnis
 entium origo: unde per suam actionem producit totum
 ens subiens nullo preiudicito, ut pote, qui
 est totus esse principium, & in se totum. Et pro-
 pter hoc ex nihilo aliquid facere potest. Et hec eius
 actio vocatur creatio: Et inde est, quod in illa de Causis
 est, quod esse eius est per creationem: ut uere uero, &
 cetera huiusmodi, per informationem. Causa illa est enim
 eius absolute reducitur in primam causam uni-
 versalem. Causa illa uero aliorum, que ad esse sub-
 iectum ducunt, vel quibus esse specificatur, pertinet ad
 causas secundas, que agunt per informationem, qua
 si supposito effectu cause universalis. Et inde est, quod
 quod nulla res dare esse, nisi in quantum est in ea parti-
 cipatio diuine uirtutis. Propter quod et dicitur
 in libro Chastis, quod anima nobilis habet operatio-
 nem diuinam in quantum dar esse. *lib. 1. cap. 10.*
 Ab ipso ergo dicitur, quod ex nihilo nihil
 fieri Philosophus dicit esse eorum animarum conseruatio-
 nem, vel opinionem naturalium, quia agens natu-
 rale, quod ab eis consideratur, non agit nisi per
 motum: unde oportet esse aliquid subiectum mo-
 tus, vel mutationis, quod in agente supernaturali
 non oportet, ut dicitur. *lib. 1. cap. 10.*
 Ad sextum dicendum, quod antequam mundus
 esset, possibile erat mundum esse, non in oportet
 quod aliqua materia preexistere in qua potentia fun-
 daretur. *De finibus. Metaphy. aliquid aliqua res est*
 et possibile, non in aliquam potentiam, sed quia
 in terminis suis essentialibus non est aliqua repu-
 gnantia, sed in quod possibile opponitur impossi-
 bili. Sic ergo antequam mundus esset, possibile mis-
 rum fieri, et ad hoc erat repugnancia inter predi-
 ctum in essentialibus, & subiectum. Vel potest dici,
 quod erat possibile propter potentiam passiuam
 materiam, non propter aliquam potentiam passiuam
 materia. Philosophus autem uirtute hoc arguit. *Metaphy.*
lib. 1. in generationibus naturalibus contra Plato-
nidos, qui dicebant formas separatas esse naturalis
generationis principia.
 Ad tertium dicendum, quod ens & non ens sim-
 pliciter est aliquo modo, & semper in finita distan-
 tia, non in eodem modo. Sed quia quidem ex utraque
 parte in finita, sicut et in comparatum non esse ad esse
 in infinitum, quod in infinitum est, ac si comparatur al-
 tero in finita, ut in gradum in infinitum. Quia autem
 hec est similitudo ex una parte, sicut cum in compara-
 tum non esse simpliciter ad esse creatum, quod in
 finita est, ac si comparatur in gradum in finita, ad albe-
 dia cum in finita. In illud ergo esse, quod est in finita,

non potest fieri transitus ex non esse: sed in illud esse
 quod est finitum, talis transitus fieri potest: prout di-
 stantia non esse ad illud esse ex una parte terminatur,
 quantum non sit transitus proprie: sicut enim est in mo-
 tib, continuis, per quos transitus potest esse in mo-
 tib. Sicut enim contingit nullo modo in finitum transire.
 Ad quartum dicendum, quod cum sit aliquid ex
 nihilo, non esse sicut nihil, non se habet per modum
 patientis nisi per accidens: sed magis per modum
 oppositi ad id quod fit per actionem. Nec est in na-
 turalibus oppositum se habet per modum patientis
 nisi per accidens, sed magis subiectum.
 Ad quintum dicendum, quod calor si esset expo-
 liatus a materia, ageret quidem sine materia, qua re-
 quiritur ex parte agentis, sed non sine materia,
 qua requiritur ex parte patientis.
 Ad sextum dicendum, quod concludi se habet
 in actibus rationis sicut moueri in actibus natura-
 eo quod in concludendo ratio ad unum in aliquid di-
 scernit. Et ideo sicut motus omnis naturalis est ex
 aliquo, ita & omnis conclusio rationis. Sicut uero
 intelligere principia, quod est concludendum princi-
 pium, non est ex aliquo ex quo concludatur, ita
 creatio, que est omnis motus principium, non est
 ex aliquo.
 Ad septimum dicendum, quod cum dicitur aliquid
 fieri ex nihilo, duplex est sensus, ut patet per An-
 thonio Monologo. Nam negatio importata in ni-
 hilo, potest negare prepositionem ex, vel potest in-
 cludi sub prepositione. Si autem neget prepositio-
 nem, adhuc potest esse duplex sensus, unus ut ne-
 gatio feratur ad formam, & negetur non solum prepo-
 sitio, sed etiam uerbum, ut si dicitur aliquid ex ni-
 hilo fieri, quia non fit, sicut de faciente, possumus
 dicere, quod de nihilo loquitur, & sic de Deo pos-
 sumus dicere, quod de nihilo fit, quia omnino non
 fit: quantum ad modum loquendi non se confu-
 tet. Alius sensus est, ut uerbum tenentur affirmati-
 uum, sed negatio feratur solum ad prepositionem, ita
 dicitur aliquid ex nihilo fieri, quia non fit, quod
 sed non preexistit aliquid ex quo fiat. Sicut dicitur
 in libro aliquid ex nihilo, quod non habet cau-
 sam suam causam, & hoc modo per creationem dicitur
 aliquid ex nihilo fieri. Si uero prepositio in-
 cludit negationem, tunc est duplex sensus, unus
 scilicet, ex alio sensu. Palius quidem, in primo in-
 portet habito dicitur causa, (non est enim in ni-
 hilo modo potest causa entis) uerum abtem, ut impor-
 tet ordinem tantum, ut dicitur aliquid fieri ex ni-
 hilo, quia fit post nihilum, quod etiam uerum est
 in creatione. Quod autem Boetius dicit, quod non
 entis ad ens non est ordo, intelligendum est de or-
 dine determinate proportionis, uel de ordine qui
 sit realis relatio, que inter ens, & non ens esse non
 potest, ut Anterior dicitur.
 Ad octauum dicendum, quod unum in illa
 intelligitur de potentia actiua naturali.
 Ad nonum dicendum, quod Deus non produ-
 cit res ex necessitate natura, sed ex ordine sua sa-
 pientie. Et ideo diuersitas rerum non oportet,
 quod sit ex materia, sed ex ordine diuine sapien-
 tie, que ad complementum necessitate diuersas na-
 turas instituit.
 Ad x. dicendum, quod cum sit aliquid ex nihilo,
 esse quidem eius quod fit, est primo in aliquo
 instanti non esse aut non est in illo instanti, nec in
 aliquo reali, sed in aliquo imaginario tantum. Sicut enim
 extra unum in non est aliquid in esse reali, sed
 imaginaria tantum, secundum quam possumus di-

In prop. 16.

In prop. 17.

Lib. 1. Phys. com. 2.

Text. 17.

Text. 18.

Text. 19.

Text. 46.

Text. 20.

Text. 21.

Text. 22.

Text. 23.

Text. 24.

Text. 25.

Text. 26.

Text. 27.

Text. 28.

Text. 29.

Text. 30.

Text. 31.

Text. 32.

Text. 33.

Text. 34.

Text. 35.

Text. 36.

Text. 37.

Text. 38.

Text. 39.

Text. 40.

Text. 41.

Text. 42.

Text. 43.

Text. 44.

Text. 45.

Text. 46.

Text. 47.

Text. 48.

Text. 49.

Cap. 10.

Lib. 1.

in 1. 10.

ccr,

creare, q̄ Deus pot̄ aliquid facere extra uniuersum tantum, uel t̄m̄ distans ab uniuerso, ita ante principium mundi non fuit aliquid t̄ps reale, sed imaginariū. Et in illo possibile est imaginari aliquid instans, in quo ultimo fuit non ens. Nec oportet q̄ inter ista duo instantia sit t̄ps medium, cum t̄ps verum & tempus imaginariū nō cōtinuentur.

A **XXI.** Dicendum, quod illud quod fit ex nihilo, simul fit & factum est: & si militer est in omnibus mutationibus momentaneis, simul enim aet̄ illuminatur, & illuminatus est. Ipsum enim factū esse in talibus dicitur fieri, secundum quod est in primo instanti in quo factum est. Vel potest dici, quod id, quod fit ex nihilo, dicitur fieri quando factum est non secundum motū, quod est ab vno termino in alterum, sed secundum effluxum ab agente in factum. Hæc enim duo in generatione naturali inueniuntur. Transitus de uno termino in alterum, & effluxus ab agente in factum, quorum alterum tantum proprie est in creatione.

A **XXII.** Dicendum, quod neque materia, neq̄ forma, neque accidens proprie dicuntur fieri, sed id quod, fit est res subsistens. Cum enim fieri terminetur ad esse, proprie ei conuenit fieri, cui conuenit per se esse, rei subsistenti. Unde neq̄ materia, neque forma, neque accidens proprie dicuntur creari: sed cōcreari. Proprie autem creatur res subsistens quæcumque fit: si tamen in hoc uis nō fiat. Tunc dicendum, q̄ materia prima habet similitudinem cum Deo in quantum participat de ente. Sicut n. lapis est similis Deo in quantum ens, licet non sit intellectus, sicut Deus; ita materia prima habet similitudinem cum Deo in quantum ens, non in quantum ens actus. Nam ens, cōmune est quodammodo potentie & actui.

Et sic etiam patet r̄sio ad 13. Nam proprie loquendo materia non habet ideam, sed compositū, cum idea sit forma factiua. Potest tamen dici esse aliquam ideam materia, secundum quod materia aliquo modo diuinam essentiam imitatur.

A **XXIII.** Dicendum, quod nō oportet si dūrum creaturarum est aliqua dignior, quod minus digna habeat aliquam imperfectionem. Nam imperfectio designat carentiam alicuius, quod natū est haberi: uel debet haberi: unde & in gloria quamis unius sanctorum alium ex eodem, nullus tamen imperfectus erit. Si tamē aliqua imperfectio in creaturis sit, non oportet quod sit ex Deo, neque ex materia: sed in quantum creatura est ex nihilo.

A **XXIV.** Dicendum, quod ex nihilo dicitur aliquid fieri, sicut ex opposito secundum unum sententiam superius expositum. Nec tamen oportet quod ex ente unius generis fiat ens alterius generis: sicut ex colore & figura. ens enim & non ens non possunt esse simul: calor autem & figura simul esse possunt. Id autem ex quo aliquid fit, debet esse in contingens ei quod fit, ut dicitur in Physicis: quod non contingat simul esse.

A **XXV.** Dicendum, quod si ly. ex. nominet causam, non fit aliquid ex opposito nisi per accidens, ratione scilicet subiecti. Si uero nominet ordinē, tunc fit aliquid ex opposito etiam per se. Unde & creatio dicitur principium esse hendi, sed non essendi: hoc autem modo dicitur aliquid fieri ex nihilo, ut prius dictum est.

A **XXVI.** Dicendum, quod Deus simul dans esse, producit id quod esse recipit. Et sic non oportet quod agat ex aliquo principio.

A **ARTICVLVS II.**
Primum creatio sit mutatio.

S **E**CVNDO queritur, utrum creatio sit mutatio. Et uidetur quod sic. Mutatio enim secundū nomen suum designat hoc esse post hoc, ut patet in Physicorum. Sed hoc habet creationem esse post nō esse: ergo creatio est mutatio.

¶ **2** **P**ret. Omne quod fit, fit aliquo modo ex non ente, quia quod fit, non fit. Sicut ergo se habet generatio secundum quam fit res secundum partē substantiæ suæ ad priuationem formæ, quæ est nō esse secundum quid; ita se habet creatio, per quā fit secundum totam substantiam suam ad non esse simpliciter: sed priuatio proprie loquendo est terminus generationis: ergo & non esse simpliciter proprie loquendo est terminus creationis: & sic creatio proprie loquendo est mutatio.

¶ **3** **P**ret. Quanto est maior distantia inter terminos, tanto maior est mutatio. Maior enim est mutatio de albo in nigrum, quam de albo in pallidū: sed plus distat non ens simpliciter ab ente, quam contrarium a contrario, uel non ens s̄m quid ab ente: ergo cum transitus de contrario in contrarium, uel de non ente s̄m quid in ens sit mutatio, multo magis transitus de non ente simpliciter factus ens quod est creatio, erit mutatio.

¶ **4** **P**ret. Quod non similiter habet se nunc & prius, mutatur uel mouetur. Sed quod creatur non similiter se habet nunc & prius, quia prius erat simpliciter non ens, & postea fit ens: ergo quod creatur, mouetur uel mutatur.

¶ **5** **P**ret. Illud quod exit de potentia in actum, mutatur. Sed quod creatur exit de potentia in actum, quia ante creationem erat tantum in potentia factientis, postea autem est in actu. ergo quod creatur, mouetur uel mutatur, ergo creatio est mutatio.

SED **C**ONTRA. Species motus uel mutationis sunt sex secundum Philosophum in predicamentis: nulla autem earum est creatio, ut patet per singula inducenti: ergo creatio non est mutatio.

RESPON. Dicendum, q̄ in mutatione qualibet requiritur quod sit aliquid idem eōe utrique mutationis termino. Si enim termini mutationis oppositi in nullo eodem conuenirent, non posset uocari transitus ex uno in alterum. In nomine enim mutationis & transitus designatur aliquid idem, aliter se habere nunc & prius: & etiam ipsi mutationis termini nō sunt in contingentes: quod requiritur ad hoc ut sint mutationis termini, nisi in quantum referuntur ad idem. Nam duo contraria, si ad diuersa subiecta referantur, contingit simul esse. Quandoque ergo contingit, quod utriusque mutationis termino est unum commune subiectum actu existens: & tunc proprie est motus, sicut accidit in alteratione, & augmento & diminutione, & loci mutatione. Nam in omnibus his motibus subiectum unum & idem actu existens, de opposito in oppositum mutat. Quæ uero est idem commune subiectum utriusque termino, non quidem ens actu, sed ens in potentia tantum, sicut accidit in generatione & corruptione simpliciter. Formæ enim substantiæ & priuationis subiectū, est materia prima, quæ non est ens actu: unde nec generatio, nec corruptio proprie dicitur motus, sed mutationes quedam. Quandoque uero nō est aliquod subiectum commune, neque actu, neque potentia existens, sed est idem tempus cōtinuum in cuius prima parte est unum oppositum, & in secunda aliud, ut cum dicimus hoc fieri ex hoc.

P. p. q. 45. ar. 2. ad 2.

C. ex. 7.

In post. s̄d. de Motu.

ni. 9. 9. 9.

post

QVAEST. III. DE CREATIONE, ARTIC. III.

post hoc, sicut ex mane fit meridies. Sed hæc non proprie uocatur mutatio: sed per similitudinem, prout ipsum tempus imaginatur quasi subiectum eorum, quæ in tempore aguntur. In creatione autem, non est aliquid commune aliquo prædictorum modorum. Neque enim est aliquid commune subiectum actu existens, neque potentia. Tempus etiam non est idem, si loquamur de creatione uniuersi, nam ante mundum tempus non erat. Inuenitur tamen aliquod cõe subiectum esse sicut imaginatio tantum, prout si imaginatur unum tempus cõe dum mundus non erat, & postquam mundus in esse productus est. Sicut enim extra uniuersum non est aliqua realis magnitudo, possumus tamen eam imaginari: ita & ante principium mundi non fuit aliquod tempus, quamuis sit possibile ipsum imaginari. Et quantum ad hoc, creatio sicut ueritatem proprie loquendo, non habet rationem mutationis: sed solum sicut imaginatio, nem quandam, non proprie, sed similitudinariam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod mutatio secundum suum nomen designat hoc esse post hoc, circa aliqd idem, ut prædictum est. Hoc autem in creatione non est.

In corp. ar.

AD SECVDVM dicendum, quod in generatione sicut quam fit aliquid secundum partem substantiam suam, est aliquid cõe subiectum priuationi & formæ & non est in actu existens. Et ideo sicut proprie ibi accipitur terminus, sic et & proprie accipitur ibi transitus, quod in creatione non est, ut dictum est.

In corp. ar.

AD TERTIVM dicendum, quod ubi est maior distantia terminorum, est maior mutatio, supposita identitate subiecti.

AD QVARTVM dicendum, quod id, quod non similiter se habet nunc & prius, mutatur, supposita consistentia subiecti, alias non ens simpliciter mutaretur, quia non ens simpliciter, non similiter se habet nunc & prius, neque dissimiliter. Oportet autem ad hoc quod sit mutatio, quod sit aliquid idem dissimiliter se habens nunc & prius.

AD QVINTVM dicendum, quod potentia passiva est subiectum mutationis, non autem actiua. Et ideo, quod exit de potentia passiva in actum, mutatur, non autem quod de potentia actiua exit. Et ideo non ualet obiectio.

ARTICVLVS III.

Utrum creatio sit aliquid realiter in creatura.

TERtio queritur, utrum creatio sit aliquid realiter in creatura: & si est, quid sit. Et videtur quod non sit aliquid reale in creatura, ut enim dicitur in libro de Causis, Omne quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipientis: sed actio Dei creatis recipitur simpliciter in non ente, quia Deus creando ex nihilo aliquid facit, ergo creatio nihil reale ponit in creatura.

Propositio in fine.

¶ 2. Præter. Omne quod est in rerum natura, aut est creator, aut creatura: sed creatio non est creator, quia sic esset ab æterno. nec etiam creatura, quia aliqua creatione crearetur, quæ etiam creatio, aliqua creatione indigeret creari, & sic in infinitum, ergo creatio non est aliquid in rerum natura.

¶ 3. Præter. Omne quod est, uel est substantia, uel est accidens: sed creatio non est substantia, cum non sit neque materia, neque forma, neque compositum, ut de facili patere potest: nec etiam accidens, quia accidens sequitur suum subiectum: creatio autem est naturaliter prior creato, quod nullum sibi supponit subiectum, ergo creatio non est aliquid in rerum natura.

¶ 4. Præter. Sicut se habet generatio ad rem generatam, ita se habet creatio ad rem creatam: sed generationis subiectum non est res generata, sed magis terminus, subiectum uero eius est materia prima, ut dicitur in de generat. & corrupt. ergo nec subiectum creationis est res creata. Nec potest dici, quod subiectum eius sit aliqua materia, cum res creata non creetur ex aliqua materia, ergo creatio non habet subiectum aliud, & ita non est accidens. Constat autem, quod non est substantia, ergo non est aliquid in rerum natura.

Lib. r. text. 2. in fine.

¶ 5. Præter. Si creatio est aliquid in rerum natura, cum non sit mutatio, ut supra dictum est, maxime uideatur esse relatio: sed non est relatio, cum in nulla relationis specie contineri possit. Simpliciter enim non est, ex quo est relatio, ens simpliciter neque supponitur, neque æquatur, ergo creatio non est aliquid in rerum natura.

Ar. præcedi

¶ 6. Præter. Si creatio importet relationem entis creati ad Deum, à quo esse habet, cum ista relatio semper maneat in creatura, non solum quando incipit esse, sed quando res est, continue aliquid crearetur: quod uidetur absurdum, ergo creatio non est relatio, & sic idem quod prius.

¶ 7. Præter. Omnis relatio realiter in rebus existens, acquiritur ex aliquo, quod est diuersum ab ipsa relatione, sicut æqualitas à quantitate, & similitudo à qualitate. si ergo creatio sit aliqua relatio in creatura realiter existens, oportet quod differat ab eo, ex quo acquiritur relatio. Hoc autem est, quod per creationem accipitur, sequitur ergo, quod ipsa creatio non sit per creationem accepta, & ita sequitur, quod sit aliquid increatum, quod est impossibile.

¶ 8. Præter. Omnis mutatio reducitur ad illud genus, ad quod terminatur, sicut alteratio ad qualitatem, & augmentum ad quantitatem. Et propter hoc dicitur in 3. Physi. quod sunt species entis, tot sunt species motus: sed creatio terminatur ad substantiam, nec tamen potest dici, quod sit in genere substantiæ, ut supra dictum est, ergo non uidetur, quod sit aliquid secundum rem.

Tex. 7.

SED CONTRA. Si creatio non est aliqua res, ergo nec aliquid realiter creatur. Hoc autem apparet esse falsum, ergo creatio aliquid est in rerum natura. ¶ 2. Præter. Ex hoc Deus est dominus creaturæ, quæ eam creando in esse produxit: sed dominus est quædam relatio realiter in creatura existens, ergo multo fortius creatio: Respondendum. Dicendum, quod quidam dixerunt creationem aliquid esse in rerum natura medium inter creatorem, & creaturam. Et quia medium neutrum extremorum est, ideo sequebatur, quod creatio neque esset creator, neque creatura: sed hoc à magistris erroneum est iudicatum, cum omnis res quocumque modo existens non habeat esse, nisi à Deo, & sic est creatura. Et ideo alij dixerunt, quod ipsa creatio non ponit aliquid realiter ex parte creaturæ: sed hoc etiam uel inconueniens. Nam in omnibus quæ secundum respectum ad inuicem referuntur, quorum unum ab altero dependet, & non e conuerso, in eod quod ab altero dependet, relatio realiter inuenitur: in altero uero secundum rationem terminum, sicut patet in scientia, & scibili, ut dicit Phil. in 5. Metaph. Creatura autem secundum nomen refertur ad creatorem. Dependet autem creatura à creatore, & non e conuerso, sicut uel oportet, quod relatio, qua creatura ad creatorem refertur, sit realis: sed in Deo est relatio secundum rationem terminum. Et hoc expresse dicit Magister in 1. Sent. dist. 30. & ideo dicendum est, quod creatio potest sumi actiue, & passiue. Si sumatur actiue, sic designat Dei actionem, quæ est eius essentia cum relatione ad creaturam, quæ

In illo ar. ar. gum. 3.

Vide 1. par. q. 45. ar. 45. 1. dist. 40. q. 1. ar. 1.

Tex. 20. lib. 5. & lib. 10. 40. 5.

quæ non est realis relatio, sed secundum rationem tantum. Si autem passivè accipiatur, cum creatio, sicut supra dictum est, proprie loquendo non sit mutatio, non potest dici quod sit aliquid in genere passionis, sed est in genere relationis. Quod sic patet. In omni vera mutatione & motu inveniuntur duplex processus. Vnus ab vno termino motus in alium, sicut ab albedine in nigredine. Alius ab agente in patiens, sicut a faciente in factum. Sed hi processus non similiter se habent in ipso moueri, & in termino motus. Nam in ipso moueri, id quod mouetur, recedit ab vno termino motus, & accedit ad alterum: quod non est in termino motus, ut patet in eo, quod mouetur de albedine in nigredine, quia in ipso termino motus iam non accedit ad nigredinem, sed incipit esse nigrum. Similiter dum est in ipso moueri, patiens vel factum transmutatur ab agente. Cum autem est in termino motus, non ulterius transmutatur ab agente: sed consequitur factum quandam relationem ad agentem, prout habet esse ab ipso, & prout est ei simile quoquomodo, sicut in termino generationis humane consequitur natus filiationem. Creatio autem sicut dictum est, non potest accipi ut moueri, quod est ante terminum motus, sed accipitur ut in facto esse. unde in ipsa creatione non importatur aliquis accessus ad esse, nec transmutatio a creatore, sed solummodo inceptio essendi, & relatio ad creatorem a quo esse habet. Et sic creatio nihil est aliud realiter, quam relatio quadam ad Deum cum nouitate essendi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in creatione non ens non se habet sicut recipiens diuinam actionem, sed id quod creatum est, ut supra dictum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod creatio actiue accepta significat diuinam actionem cum quadam relatione intellecta, & sic est increatum, accepta vero passivè (sicut dictum est) realiter relatio quædam est, significata per modum mutationis ratione nouitatis vel in ceptionis importata. Hæc autem relatio, creatura que dicitur accepto communiter nomine creaturæ, pro omni eo quod est a Deo. Nec oportet procedere in infinitum, quia creationis relatio non refertur ad Deum alia relatione reali, sed seipsa. Nulla enim relatio refertur alia relatione, ut Auicenna dicit in sua Metaphysica. Si uero nomine creaturæ accipimus magis strictè, pro eo tantum, quod subsistit: quod proprie fit & creatur, sicut proprie habet esse, tunc relatio prædicta non est quoddam creatum, sed concretum, sicut nec est ens proprie loquendo, sed inherens. Et simile est de omnibus accidentibus.

AD TERTIUM dicendum, quod illa relatio accidens est, & secundum esse suum considerata prout inheret subiecto, posterius est, quam res creata, sicut accidens subiecto, intellectu, & natura posterius est, quamuis non sit tale accidens quod causetur ex principis subiecti. Si vero consideretur secundum suam rationem prout ex actione agentis innascitur prædicta relatio, sic est quodammodo prior subiecto, sicut ipsa diuina actio est eius causa proxima.

AD QUARTUM dicendum, quod in generatione est mutatio, & relatio, qua refertur genitum ad generans. Ratione ergo mutationis non habet pro subiecto ipsum generatum, sed eius materiam: sed ratione relationis habet subiectum ipsum generatum. In creatio ne vero est relatio, sed non mutatio proprie: ut dictum est, & ideo non est simile.

AD QUINTUM dicendum, quod relatio prædicta non est

intelligenda entis ad non ens, quia talis relatio non potest esse realis, ut Avicenna dicit, sed est entis creati ad creatorem, unde patet quod est relatio subpositionis.

AD SEXTUM dicendum, quod creatio importat relationem prædictam cum nouitate essendi, unde non oportet quod res quandoque est, creetur, licet semper referatur ad Deum: quamuis non esset inconueniens dicere, quod sicut aer, quando lucet, illuminetur a Sole, ita creatura quando habet esse, fiat a Deo, ut etiam Augustinus dicit super Genesim ad litteram. Sed in hoc non est diuersitas nisi secundum nomen, prout nomen creationis potest accipi cum nouitate, vel sine.

AD SEPTIMUM dicendum, quod id ex quo acquiritur relatio creationis principaliter est res subsistens, a qua differt ipsa creationis relatio, quæ & ipsa creatura est, & non principaliter, sed quasi secundario, sicut quid concretum.

AD OCTAVUM dicendum, quod motus reducit ad genus sui termini, in quantum procedit de potentia in actum: nam in ipso motu terminus motus est in potentia, & potentia & actus reducuntur ad idem genus. In creatione autem non est exitus de potentia in actum, & ideo non est simile.

ARTICVLVS IIII.

Utrum potentia creandi sit alicui creaturæ communicabilis, uel etiam actus creationis.

QUARTO quaeritur, utrum potentia creandi sit alicui creaturæ communicabilis, uel etiam actus creationis. Et videtur quod sic. Eodem enim modo & ordine, quo res exeunt a primo principio, reordinantur in vltimum finem: cum idem sit primum principium, & vltimus rerum finis. Sed inferiores creaturæ ordinantur in Deum, sicut in finem mediantibus superioribus creaturis, quia sicut Dionysius dicit, lex diuinitatis est per prima, vltima ad se adducere, ergo & creaturæ inferiores, exeunt a primo principio per creationem mediantibus superioribus creaturis, & ita creationis actus creaturæ communicatur.

¶ 2. Præter illud quod communicatum creaturæ non trahit ipsam extra terminos creaturæ, est alicui creaturæ communicabile per potentiam creatoris, qui potest etiam noua genera condere creaturarum: sed posse creare, si creaturæ communicaretur, non poneret ipsam extra terminos creaturæ: ergo posse creare est creaturæ communicabile. Probatio mediae. Illud dicitur extra terminos creaturæ, idem aliquam ponere, quod rationi creaturæ repugnat. Posse autem creare non repugnat rationi creaturæ, nisi propter infinitatem virtutis, que videtur ad creationem requiri, non autem requiritur, ut videtur. Nam unum quodque tantum distat ab vno oppositorum, quantum de natura alterius participat. Tantum enim aliquid est album, quantum distat a nigro. Ens autem creatum finite participat naturam entis, ergo finite distat a non esse simpliciter. Educere autem aliquid in esse ex distantia finita, non demonstrat potentiam infinitam, & sic relinqui quod potentie finite possit esse creationis actus. Et sic posse creare rationi creaturæ non repugnat, nec ponit ipsam extra terminos creature.

Sed diceretur, quod hoc quod dicitur: quod unum quodque tantum distat ab uno oppositorum quantum participat de alio, locum habet in illis oppositis, quorum vtrumque est natura quædam, sicut sunt contraria, non autem in illis, quorum alterum tantum est natura,

art. preced.

art. preced.

art. preced. & in corar.

In corp. ar.

Libi. 3. c. 10. & est nunc a medio illius.

In corp. ar. & art. p. 10.

Lib. 3. Meta. cap. ult.

Et 3. c. 15. 10. & lib. 1. cap. 12.

Celest. Hierar. c. 5. p. 1.

natura, sicut in prinatione & habitu, affirmatione & negatione. Sed contra: praedicta oppositio locum habet in contrarijs secundum hoc, quod ad invicem distant, quod quidem eis competit in quantum opposita sunt: sed causa oppositionis in contrarijs & ratio, est oppositio affirmationis & negationis, ut patet in 4. Metaph. ergo in oppositione affirmationis & negationis maxime debet locum habere.

Tex. 27.

1-b. a. cap. 6. 10. 3.

¶ 4 Præ. Secundum Augustinum super Gen. ad litteram, tripliciter res fieri dicuntur. Vno modo in verbo, alio modo in angelica cognitione, & tertio modo in propria natura. Propter quod Gen. i. dicitur. Dixit, fiat, & factum est. Modus autem, quo res dicitur in angelica intelligentia fieri, medius est inter illos duos modos, ergo videtur quod res create procedant ut sint in propria natura a verbo creatoris cognitione angelica mediante. Et sic videtur quod mediantibus angelis res creetur.

¶ 5 Præ. Nihil & aliquid plus distant quam aliquid & esse, cum nihil & aliquid nihil habeant commune, aliquid autem sit entis pars. Deus autem facit creando, ut quod nihil erat, aliquid fiat, & per consequens quod nulla potentia fiat aliqua potentia: ergo multo amplius facere potest quod aliqua potentia terminata, cuiusmodi est potentia creaturae, fiat omnipotentia, cuius est creare. Et sic communicari potest creaturae quod creetur.

¶ 6 Præ. Lux spiritualis est nobilior & potentior, quam corporalis: sed lux corporalis seipsum multiplicat: ergo angelus, qui est lux spiritualis secundum Augustinum super Gen. ad litteram, potest seipsum multiplicare: sed hoc non potest facere nisi creando: ergo angelus potest creare.

Li. 4. c. 2. 10. 3.

¶ 7 Præ. Cum formae substantiales non generentur, eo quod solum compositum generatur, ut probat Philosophus in 7. Metaph. non possunt deduci in esse nisi per creationem: sed natura creata disponit materiam ad formam: ergo ministerio aliquid operatur ad creationem. Et sic communicari potest creaturae, quod habeat in creatione ministerium.

Tex. 26. 27. & 32. a.

¶ 8 Præ. Opus iustificationis est nobilior quam creationis, cum gratia sit supra naturam. Unde & Augustinus dicit, quod maius est iustificare impium, quam creare coelum & terram: sed in iustificatione impij ministerij exhibet creatura: sacerdos enim dicitur ut minister iustificare siue peccata remittere: ergo multo magis potest creatura ministerium exhibere in creationis actu.

Tract. 27. in 10. a. med.

¶ 9 Præ. Oportet omne factum simile esse agenti, ut probatur in 7. Metaph. sed creatura corporalis non est similis Deo, neque specie, neque genere: ergo non potest a Deo per creationem procedere nisi mediante aliqua creatura, quae sit similis saltem in genere. Et sic videtur quod res corporales creentur a Deo mediantibus superioribus creaturis.

li. 7. c. 6. 28.

Prop. 7.

¶ 10 Præ. in lib. de Causis dicitur, quod illa, quae est intelligentia secunda, non recipit ex bonitatibus primis, quae procedunt ex causa prima, nisi mediante intelligentia superiori: sed de primis bonitatibus est ipsum esse, ergo intelligentia secunda non recipit esse a Deo, nisi mediante intelligentia prima. Et sic videtur quod Deus actu creationis alicui creaturae coicet.

Prop. 8.

¶ 11 Præ. In eodem lib. dicitur, quod intelligentia scit quod sub se est, per modum substantiae suae, in quantum est ei causa: sed una intelligentia cognoscit intelligentiam aliam quae est sub ipsa: ergo est eius causa. Sed non causatur nisi per creationem, cum non

sit composita: ergo intelligentia creare potest. ¶ 12 Præ. Augustinus dicit in lib. de immortalitate animae, quod creatura spiritualis communicat corporali speciem, & esse. & sic videtur quod creaturae corporales creentur mediantibus spiritualibus.

¶ 13 Præ. Duplex est cognitionis genus. Vna siquidem cognitio est ad rem. Et alia quae est a rebus. Angelus autem cognoscit res corporales non cognitione quae est a rebus, cum careat potentia sensitiva, quibus mediantibus pervenit cognitio sensibilium ad intellectum: ergo cognoscit res cognitione quae est ad rem, quae est similis divinae cognitioni. Sicut ergo Deus per suam scientiam est causa rerum, ita & scientia Angeli rerum causa esse videtur.

¶ 14 Præ. Duplex est modus, quo res in esse existit. Vnus secundum quod exiit de puro non esse in esse, quod fit per creationem. Alius secundum quod exiit de potentia in actum: virtus autem materialis, quae est rerum naturalium, potest res producere modo secundo, extrahendo res de potentia in actum, ergo virtus immaterialis, quae est potentior, qualis est virtus angeli, potest aliquid producere in esse modo primo, quod est maioris virtutis, scilicet de puro non esse in esse, quod est creare. Et sic videtur quod Angelus possit creare.

¶ 15 Præ. Infinito non est maius aliquid, sed infinita potentia est educere aliquid de nihilo in esse, alias nihil prohiberet creaturas creare. Nulla ergo potentia potest esse maior quam ista. Et sic non est maius facere creaturam ex nihilo, & dare ei potentiam creandi quam creare. Primum autem Deus potest, ergo & secundum.

¶ 16 Præ. Quanto maior est resistentia patientis ad agens, tanto maior est difficultas in agendo: sed contrarium magis resistit, quam non ens. non ens enim agere non potest, sicut agit contrarium. Cum ergo creatura possit aliquid ex contrario facere, videtur quod multo magis possit aliquid facere ex nihilo, quod est creare: ergo potest creatura creare.

SED CONTRA. Ens & non ens in infinito distat: sed operari aliquid a distantia infinita est infinita virtutis: ergo creare est infinita virtutis, & ita non potest alicui creaturae communicari.

¶ 17 Præ. Superiores creaturae, ut Angeli secundum Dion. in caelestibus hierarchiis, dividuntur in essentiam, virtutem, & operationem: ex quo haberi potest, quod nullius creaturae virtus est sua essentia, & sic nulla creatura agit se tota: cum id, quo res agit, sit virtus eius. Sed secundum quod agens agit, effectus agitur: ergo nulla creatura potest aliquem effectum totum producere. Et sic non potest creare, sed semper in sua actione materiam praesupponit.

¶ 18 Præ. Augustinus in 3. de Trin. dicit, quod Angeli non possunt esse creatores alicuius rei, nec boni, nec mali. Inter ceteras vero creaturas Angelus est nobilior: ergo multo minus aliqua alia creatura potest creare.

¶ 19 Præ. Eiusdem virtutis est creare, & creaturas in esse conservare: sed creaturae non possunt in esse conservari, nisi per virtutem divinam, quae si se rebus subtraheret, in momento deficerent secundum Augustinum 4. super Gen. ad litteram. ergo res non possunt creari nisi per virtutem divinam.

¶ 20 Præ. Illud, quod est alicuius proprie proprium, alteri convenire non potest: sed creare dicitur coiter proprium esse Deo: ergo creare non potest alteri convenire.

RESPON. Dicendum, quod quorundam Philosophorum fuit positum, quod Deus creavit creaturas inferiores mediantibus superioribus, ut patet in libro

bro de Causis, & in Metaphy. Auicem. & Algazelis. Et mouebantur ad hoc opinandum propter hoc, quod credebant quod ab uno simplici non posset immediate nisi vnum provenire, & illo mediante ex vno primo multitudo procedebat. Hoc autem dicebant ac si Deus ageret per necessitatem naturæ: per quem modum ex uno simplici non fit nisi vnum. Nos autem ponimus, quod a Deo procedunt res per modum scientiæ, & intellectus, secundum quem modum nihil prohibet ab vno primo, & simplici Deo, multitudinem immediate provenire, secundum quod sua sapientia continet uniuersa. Et ideo secundum fidem catholicam ponimus, quod omnes substantiæ spirituales, & materiae corporales, Deus immediate creauit, hæreticum reputatus, si dicitur per angelum vel aliquam creaturam aliquid esse creatum. vnde Damasc. dicit. Quicumque dixerit Angelum aliquid creare, anathema sit. Quidam tamē catholici tractatores dixerunt, quod & si nulla creatura possit aliquid creare, communicari tamē potuit creatura, vt per eius ministerium Deus aliquid crearet. Et hoc ponit magister in 5. dist. 4. h. sententia. Quidam vero e contrario dicunt, quod nullo modo creatura communicari potuit, vt aliquid crearet: quod etiam communius tenetur. Ad horum autem euidentiā sciendum est, quod creatio nominat actiua potentiam, quæ res in esse producentur: & ideo est absq; præsuppositione materiæ præexistentis, & alicuius prioris agētis. hæc enim solæ causæ præsupponitur ad actionem. Nā forma geniti est terminus actionis generantis, & ipsa est etiam finis generationis, quæ secundum esse non præcedit, sed sequitur actionem. Quod n. creatio materiæ non præsupponat, patet ex ipsa nominis rōne. Dicitur n. creari quod ex nihilo sit. Quod etiam non præsupponat aliquā priorē causam agentē, patet ex hoc, quod Aug. dicit in 3. de trini. ubi probat angelos non esse creatores, quia operantur ex seminibus naturæ inditis, quæ sunt virtutes actiua in natura. Si igitur sic strictè creatio accipitur, constat quod creatio non potest nisi primo agētī conuenire. nam causæ secundæ non agit nisi ex influētia causæ primæ. Et sic omnis actio causæ secundæ est ex præsuppositione causæ agentis. Nec etiā ipsi Philosophi posuerunt angelos vel intelligētiās aliquid creare, nisi per virtutē diuinā in ipsis existētē, vt intelligamus, quod causæ secundæ duplicem actionē habere pōt. vnā ex propria natura, aliā ex virtute prioris causæ. Impossibile est autem quod causæ secundæ ex propria virtute sit principium esse inquantum huicmodi. Hoc enim est proprium causæ primæ. Nā ordo effectū est secundum ordinem causarū. Primus autē effectus est ipsum esse, quod omnibus aliis effectibus præsupponitur, & ipsum non præsupponit aliquem alium effectum. Et ideo oportet, quod dare esse inquantum huiusmodi sit effectus primæ causæ solius, secundum propriā virtutem. Et quæcunque alia causæ dat esse, hoc habet inquantum est in ea virtus & operatio primæ causæ, & non per propriā virtutē, sicut & instrumentum efficit actionem instrumentale, non per virtutem propriæ naturæ, sed per virtutē mouentis: sicut calor naturalis per virtutē animæ generat carnē vitam, per virtutem autē propriæ naturæ, solū modo calefacit, & dissolvit. Et per hunc modum posuerunt quidam Philosophi, quod intelligētiæ primæ sunt creatrices secundarum, inquantum dant eis esse per virtutem causæ primæ in eis existentē. Nam esse per creationem, bonum v-

ro, & vita, & huiusmodi per informationem, vt in libro de causis habetur. Et hoc fuit idolatrie principium, dum ipsis creatis substantiis, quasi creatricibus aliarum, latræ cultus exhibebatur. Magister vero in quarto sententiarum ponit hoc esse communicabile creaturæ, non quidem vt propria virtute creet, quasi auctoritate, sed ministerio, quasi instrumentum: sed diligenter cōsideranti apparet hoc esse impossibile. Nam actio alicuius, etiam si sit eius vt instrumenti, oportet vt ab eius potentia egrediatur. Cum autem omnis creaturæ potentia sit finita, impossibile est quod aliqua creatura ad creationem operetur, etiam quasi instrumentum. Nam creatio infinitam virtutem requirit in potentia a qua egreditur, quod ex quinq; rationibus apparet. Prima est ex hoc, quod potentia facientis proportionatur distantia, quæ est inter id quod fit, & oppositum, ex quo fit. Quanto enim frigus est vehementius, & sit a calore magis distans, tãro maiori virtute caloris opus est, vt ex frigido fiat calidum: non esse autem simpliciter, in infinitum ab esse distat, quod ex hoc patet. Quia a quolibet ente determinato plus distat non esse, quàm quodlibet ens, quantumcumque ab alio ente distans inuenitur. Et ideo ex omnino non est aliquid facere, non potest esse nisi potentia infinite. Secunda ratio est, quia hoc modo factū agitur quo faciens agit: agens autem agit secundum quod actus est. vnde id solum se toto agit, quod totum actus est, quod non est nisi actus infiniti: qui est actus primus: vnde & rem agere fm totā eius substantiam solius infinite virtutis est. Tertia ratio est, quia cū accidens oporteat esse in subiecto, subiectum autē actionis sit recipiens actionem: illud solum in faciendo aliquid recipientem materiā non requirit, cuius actio non est accidens, sed ipsa substantia sua: quod solius Dei est. Et ideo solius eius est creare. Quarta ratio est, quia cum oēs secundæ causæ agentes, a primo agente habeant hoc ipsum, quod agant, vt in lib. de Causis probatur, oportet quod a primo agente omnibus secundis agentibus modus & ordo imponatur, ei autem non imponitur modus vel ordo ab aliquo. Cū autem modus actionis ex materia dependeat, que recipit actionē agentis, solius primi agētis erit absq; materia præsupposita ab alio agente agere, & alijs oibus secundis agentibus materiā ministrare. Quinta ratio est ducens ad impossibile. Nam secundum elongationem potētia ab actu, est proportio potentiarum de potentia in actum aliquid reducendum. Quanto enim plus distat potētia ab actu, tanto maiori potentia indiget. Si ergo sit aliqua potētia finita, quæ de nulla potētia præsupposita aliquid operetur, oportet eius esse aliquam proportionem ad illam potētia actiua, quæ educit aliquid de potentia in actū, & sic est aliqua proportio nullius potentia ad aliquam potentiam, quod est impossibile. Non entis enim ad ens, nulla est proportio, ut habetur 4. Physic. Relinquitur ergo, quod nulla potentia creaturæ potest aliquid creare, neque propria virtute, neque sicut alterius instrumentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in reducendo ad finem, præexistit ea, quæ sunt ad finem: & ideo non impossibile est per actionem alicuius cooperari Deo ad hoc, quod res aliqua in finem ultimum reducantur: sed in vniuersali eductione rerum in esse, nihil præsupponitur. vnde non est simile.

AD SECVNDVM dicendum, quod nihil prohibet aliquā distantiam imaginari infinitam ex una parte, & ex alia

Et 4. dist. 4. q. 1. & 2. contra. ca. 21. 8. In prop. 10. to. 3. inter opera Arist. Auicem. 2. meta. 2. p. 4.

Lib. 4. orth. fidei ca. 3. in fine illius.

Lib. 4. dist. 4. paragra. c.

Lib. 3. cap. 8. & 8.

quod dicitur in philosophia

proposit. 19. & 20.

r. p. ubi sup-
reiponad 3.

alia finitam. Ex vtraq; autem parte infinitam imagi-
namur distantiam, quando vtrunq; oppositorum
ponitur infinitum: pura, si sint calor & frigus infiniti.
Ex parte autem altera, quando alterū est finitum:
sicut si calor esset infinitus, & frigus finitū. Distantia
ergo infiniti entis a non esse simpliciter, est infinita
ex vtraq; parte. Distantia autem entis finiti a non esse
simpliciter est infinita ex vna parte tantum, & re-
quirit nihilominus potentiam infinitam agentem.

Tertium concedimus. Non enim quātum ad hoc
differt, an vtrumq; oppositorum sit natura quādā,
an alterum tantum.

AD QUARTUM dicendum, q̄ res in intelligētia di-
cuntur fieri secundum cognitionem tantum, nō se-
cundum rationem operatiue virtutis: vnde res non
producuntur a Deo mediantibus angelis operanti-
bus, sed solum angelis cognoscentibus.

AD QUINTUM dicendum, q̄ aliquid dī non pos-
set fieri ab aliquo, nō solum propter distantia extre-
morum, sed etiam propter hoc, q̄ omnino fieri nō
potest: vt si dicamus, q̄ ex aliquo corpore non po-
test fieri Deus, quia Deus omnino fieri non potest.
Sic ergo dicendum, quod ex aliqua potentia nō po-
test fieri omnipotentia, non solum propter distan-
tiam vtriusq; potentia, sed etiā propter hoc, q̄ om-
nipotentia omnino fieri non potest. Nam oē quod
fit, purus actus esse non potest, cum ex hoc ipso, q̄
ex alio esse habeat, potentia in eo deprehendatur.
Et ideo non potest esse potentia infinita.

AD SEXTUM dicendum, q̄ lux corporalis multi-
plicat se, non per creationem noua lucis, sed diffun-
dendo se super materiam: quod de angelis dici nō
potest: cum sint substantia per se stantes.

AD SEPTIMUM dicendum, q̄ forma pōt consi-
derari dupliciter. Vno modo secundum quod est in
potentia, & sic a Deo materia concreatur, nulla di-
sponentis nature actione interueniente. Alio modo
secundum quod est in actu, & sic nō creatur, sed de
potentia materiae educitur per agēs naturales: unde
nō oportet quod natura aliquid agat dispositiue ad
hoc quod aliquid creetur. Quia tamen aliqua for-
ma naturalis est, quae per creationem in esse produ-
citur, scilicet anima rationalis, cuius materiam na-
tura disponit: ideo sciendum est, quod cum creatio-
nis opus materiam tollat, dupliciter aliquid creati
dicitur. Nam quaedam creatur nulla materia p̄sup-
posita, nec ex qua, nec in qua, sicut angeli & corpora
caelestia: & ad horum creationem natura nihil
operari potest dispositiue. Quaedam vero creatur,
& si non praesupposita materia ex qua sint, praesup-
posita tamen materia in qua sint, vt animae humanae.
Ex parte ergo illa, qua habent materiam in qua, na-
tura potest dispositiue operari, non tamen q̄ ad ip-
sam substantiam creati, naturae actio se extendat.

AD OCTAVUM dicendum, q̄ in opere iustificatio-
nis homo aliquid operatur, ministerio tantum per
hoc quod adhibet sacramenta: vnde cum sacramen-
ta iustificare dicantur instrumentaliter & dispositiue,
solutio redit in idem cum solutione praedicta.

ad 7. argu.

AD NONVM dicendum, q̄ quamuis inter Deum &
creaturā non possit esse similitudo generis vel spe-
ciei, potest tamen esse similitudo quādā analogiae,
sicut inter potentiam & actū, & substantiam & acci-
dens. Et hoc dicitur vno modo in quantum res crea-
ta imitantur suo modo ideam diuinae mentis, sicut
artificata formā, quae est in mēte artificis. Alio mo-
do secundum q̄ res creatae ipsi naturae diuinae quo-

dammodo simulantur, prout a primo ente alia sunt
entia, & bono bona, & sic de alijs. Tamen hęc obie-
ctio nō est ad p̄positū, quia supposito q̄ creatura a
Deo procedat mediante aliqua potentia creata, ad
huc redibit eadē difficultas, qualiter scilicet illa pri-
ma natura creata esse possit a Deo: similitudine nō
existente.

AD X. dicendum, quod error iste expresse in li-
bro de Causis inuenitur, quod creaturae inferiores,
creatae sunt a Deo superioribus mediantibus. vnde
in hoc auctoritas illius non est recipienda.

Et similiter dicendum ad vndecimum.

AD XI. dicendum, q̄ Augustinus loquitur de ani-
ma, quae communicat corpori esse & speciem, non
per modum creatis, sed per modum formae.

AD XIII. dicendum, q̄ licet Angelus non cogno-
scat res cognitione quae est a rebus accepta, non ta-
men oportet quod cognoscat tali cognitione, quae
sit causa rerū. Est. n. cognitio eius media inter duas
cognitiones praedictas. Cognoscit enim res natura-
li cognitione, quae est per rerū similitudines in eius
intellectum effluxas a diuino intellectu: vt sic eius
cognitio non sit ad rem quasi rerū cā, sed sit quādā
similitudo diuinae cognitionis, quae res causat.

AD XIII. dicendum, q̄ in educendo res de po-
tentia in actū, multi gradus attendi possunt, inquan-
tū aliquid potest educi de potentia magis vel min⁹
remota in actum, & etiam facilius vel minus facili-
ter: unde nō oportet, si uirtus Angeli uirtutem na-
turae materialis excedat, q̄ possit aliquid facere de
puro nō esse, natura educente: aliquid de potētia in
actū, sed quod hoc possit multo facilius, quam na-
tura: Sicut etiam Augustinus dicit in 3. de Tri. quod
demonēs feminibus naturae occultius, & efficacius
operantur: quam nos operari sciamus.

AD XV. dicendum, quod nulla est maior potētia
quam potentia creandi, nec oportet quod poten-
tia creatis ad hoc se extendat, quod alicui creaturae
potentiam creandi communicet, eo q̄ creaturae cō-
municabilis nullo modo est. Quod enim aliqd̄ fieri
non possit, non solum prouenit ex defectu poten-
tiae facientis, sed quādoque ex ipsa factioe rei, quae
fieri non potest. Sicut Deus non potest facere Deū,
nō p̄pter defectū suae potētia, sed quia Deus a nul-
lo fieri potest. Et similiter potētia creandi finita esse
nō potest, nec creaturae cōmunicari, cū sit infinita.

AD XVI. dicendum, quod in actu potest attendi
difficultas dupliciter. uno modo ex hoc quod pa-
tiens resistit contra agentem. Et hoc non est in
omnibus generale, sed solum in his, quae mutuo a-
gunt & patiuntur in inuicem: in quibus agens pati-
tur ex contraria actione patientis. Et sic corpora ce-
lestia, quae contrarium non habent agendo, nō pa-
tiuntur difficultatem in agendo ex contraria actio-
ne patientis. multo minus Deus. Alio modo qui ge-
neralis est, secundum quod patiens elongatur ab
actu. Quanto enim potentia magis ab actu elon-
gata inuenitur, tanto maior est difficultas in actione
agentis. vnde, cum magis elongetur ab actu purum
non ens, quam materia cuiusque contrario sub-
iecta, quantumcumque intenso, manifestum est ma-
ioris esse uirtutis, producere aliquid de nihilo, quā
facere contrarium de contrario.

ARTICVLVS V.

Vtrum possit esse aliquid quod non sit a Deo creatum.

QVINTO quaeritur vtrū possit esse aliquid quod
non sit a Deo creatum. Et uidetur q̄ sic. Cū
enim

enim causa sit potētor effectu, illud, quod est possibile nostro intellectu, qui a rebus notitiam sumit, videtur magis esse possibile in natura: sed intellectus noster potest aliquid intelligere non intelligendo illud esse a Deo, cum causa efficiens non sit de natura rei: & sic sine ea res intelligi possit, ergo multo magis in rerum natura potest aliquid esse quod non sit a Deo.

¶ 2. Præ. Omnia quæ a Deo sunt facta, dicuntur esse Dei creaturæ. creatio autē terminatur ad esse. Prima enim rerum creaturarum est esse, ut habetur in lib. de causis. Cum ergo quidditas rei sit præter esse ipsius, videtur quod quidditas rei non sit a Deo.

¶ 3. Præ. Omnis actio terminatur ad aliquem actum sicut & procedit ab aliquo actu. Nam omne agens, agit in quantum actu est: & omne agens agit sibi simile in natura. Sed materia prima est pura potentia, ergo actio creatantis ad ipsam terminari non potest. Et ita non omnia sunt a Deo creata.

SED CONTRA est, quod dicitur Rom. 1. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.

RESPON. Dicendum, quod secundum ordinem cognitionis humanæ processerūt antiqui in consideratione naturæ rerum. vnde, cum cognitio humana a sensu incipiens in intellectu perueniat, priores Philosophi circa sensibilia fuerūt occupati, & ex his paulatim in intelligibilia peruenierunt. Et quia accidentales formæ sunt secundum se sensibiles, non autem substantiales: ideo primi philosophi omnes formas accidentia esse dixerunt, & solum materiam esse substantiam. Et quia substantia sufficit ad hoc, quod sit accidentium causa, quæ ex principiis substantiæ causantur: inde est, quod primi philosophi, præter materiam, nullam aliam causam posuerūt, sed ex ea causari dicebant omnia, quæ in rebus sensibilibus proueniunt. vnde ponere cogebantur materiam causam non esse, & negare totaliter causam efficientem. Posteriores vero philosophi, substantiales formas aliquatenus considerare ceperunt. Non tamen peruenierunt ad cognitionem vniuersalem, sed tota eorū iterio circa formas speciales versabatur. Et ideo posuerunt quidam aliquas causas agentes, non tamen quæ vniuersaliter rebus esse conferrent, sed quæ ad hanc, vel ad illam formam, materiam permutarent, sicut intellectum, & amicitiam, & hanc, quorū actionem ponebāt in segregando & congregando. Et ita etiam secundum ipsos non omnia entia a causa efficiente procedebāt, sed materia actioni causæ agentis præsupponebatur. Posteriores vero philosophi, ut Plato, Aristoteles, & eorū sequaces peruenierunt ad considerationem ipsius esse vniuersalis. Et ideo ipsi soli posuerunt aliquam vniuersalem causam rerum, a qua omnia alia in esse prodiret, ut patet per Aug. 8. de ci. Dei. Cui quidem sententiæ etiā catholica fides cōsentit. Et hoc triplici ratione demonstrari potest, quarum prima est hæc. Oportet enim si aliquid vni communitur in pluribus inuenitur, quod ab aliqua vna causa in illis causetur: non enim potest esse, quod illud eōdem ex seipso conueniat, cum vtrumque secundum quod ipsum est ab altero distinguatur: & diuersitas causarum diuersos effectus producit. Cum ergo esse inueniatur omnibus rebus commune, quæ secundum illud quod sunt, adinuenicem distinctæ sunt, oportet quod de necessitate eis non ex seipsis, sed ab aliqua vna causa esse attribuantur. Et ista videtur ratio Platonis, qui voluit, quod ante omnem multitudinem esset aliqua vnitas, non solum in nu-

meris, sed etiā in rerum naturis. Secunda ratio est, quia, cū aliquid inuenitur à pluribus diuersimode participatum, oportet quod ab eo, in quo perfectissime inuenitur, attribuantur omnibus illis in quibus imperfectius inuenitur. Nā ea, quæ positue secundum magis & minus dicuntur, hoc habent ex accessu remotiori vel propinquiori ad aliquid vnum: si enim vnicuique eorū ex seipso illud conueniret, non esset ratio, cur perfectius in uno quàm in alio inueniretur: sicut videmus quod ignis, qui est in fine caliditatis, est caloris principium in omnibus calidis. Est autē ponere vnum ens, quod est perfectissimum & verissimū ens, quod ex hoc probatur: quia est aliquid mouens omnino immobile & perfectissimum, ut a Philosophis est probatum. Oportet ergo quod omnia alia minus perfecta ab ipso, esse recipiant. Et hæc est probatio Philosophi in 2. Metaphy. Tertia ratio est, quia illud quod est per alterum, reducitur sicut in causam ad illud quod est per se, unde si esset vnus calor per se existens, oporteret ipsum esse causam omnium calidorum, quæ per modum participationis calorem habent. Est autē ponere aliquod ens, quod est ipsum suū esse, quod ex hoc probatur: quia oportet esse aliquod primum ens, quod sit actus purus, in quo nulla sit cōpositio. vnde oportet quod ab vno illo ente, omnia alia sint quæcumque non sunt suū esse, sed habent esse per modum participationis. Hæc est ratio Auicennæ. Sic ergo ratione demonstratur, & fide tenetur, quod omnia sunt a Deo creata.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod licet causa prima, quæ Deus est, non intret essentiam rerum creaturarum, tamen esse, quod rebus creatis inest, non potest intelligi nisi ut deductum ab esse diuino. Sicut nec proprius effectus potest intelligi nisi ut deductus a causa propria.

AD SECUNDUM dicendum, quod ex hoc ipso quod quidditati esse attribuitur, non solum esse, sed ipsa quidditas creari dicitur, quia antequam esse habeat, nihil est, nisi forte in intellectu creatantis, ubi non est creatura, sed creatrix essentia.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa probat, quod materia prima per se non creatur: sed ex hoc non sequitur, quod non creetur sub forma. Sic enim habet esse in actu.

ARTICVLVS VI.

Utrum sit vnum tantum creationis principium.

Sexto queritur, utrum sit vnum tantum creationis principium. Et videtur quod non. Dicit enim Dionys. 4. cap. de di. no. non est causa mali bonum. Aliquod autē malum est in mundo: aut ergo est causatum ab aliqua causa, quæ non est bonum, aut nullo modo est causatum, sed est causa prima: & utrobique modo oportet ponere plura creationis principia. Nam cōstat primum principium creationis bonorum esse bonum. Sed diceretur quod bonum non est causa mali per se, sed per accidens.

¶ 2. Sed contra, omnis effectus, qui est alicuius causæ per accidens, est alterius causæ per se, cum omne per accidens ad per se reducatur: si ergo malum est effectus boni per accidens, erit per se effectus alicuius alterius, & sic idem quod prius.

¶ 3. Præ. Effectus causæ per accidens, accidit præter intentionem causæ, & non fit. Si ergo bonum est causa mali per accidens, sequeretur quod malum non sit factum. Sed nihil est non creatum nisi creationis principium, ut supra ostensum est, ergo malum est creationis principium.

¶ 4. Præ.

In propo. 4. to. 3.

1. p. q. 44. art. 1. in co. 2. di. 1. q. 1. ar. 2. & 8. & di. 1. q. 4. ar. 2. & 2. cōt. g. 15. 16.

lib. 8. c. 4. nō precul a f. to. 3.

ccx. con. 4.

lib. 8. meta. cap. 7. Et li. 9. cap. 4.

Vide. 1. p. q. 44. ar. 2. ca. 4. in pa. 4. a. me. dio.

art. præced.

QVAEST. III. DE CREATIONE, ARTIC. VI.

¶ 4 Præ. Nullū nocumentum accidit in effectu præ-
 ter intentionem agentis, nisi vel propter ignorantiā
 agentis qui non prouidet, vel propter impotentiam,
 quā vitare nō potest. sed in Deo, qui est creator bo-
 ni, nō est neque impotentia, neque ignorantia. ergo
 malū, quod nocuum est, Dei effectu nō potest
 præter intentionem prouenire. Nam August. dicit,
 quod ideo dicitur malum, quia nocet.

Enchir. c. 21.
 Cap. 6.
 Libro. 13. de
 Civ. Dei. c. 7.
 Super Ioan.
 tra. 1.
 Text. con. 4.
 Par. 4.
 Cap. de Sp.
 posit.

¶ 5 Præ. Quod est p. accidens, est vt in paucioribus,
 vt habetur in 2. Physico. Malum autem est vt in plu-
 ribus, vt habetur in 2. Ethico. ergo malum non est
 ab aliqua causa per accidens.

¶ 6 Præ. Malū fm Aug. non habet causam efficien-
 tē, sed deficientē. sed causa per accidens est causa ef-
 ficiens. ergo bonum nō est causa mali per accidēs.

¶ 7 Præ. Quod nō est, nō habet causam. qd nō
 est, neque causa, neque causatū est. sed malum nihil
 est secundū Aug. ergo malū nō habet aliquā cau-
 sam nec per se, nec per accidēs. Falsum est ergo qd
 dicebatur, quod bonū est causa mali per accidens.

¶ 8 Præ. Secundū Philoso. in 2. Meta. illud, cui aliqd
 inest per prius, est causa omnium in quibus illud per
 posterius inuenit. sicut ignis est causa caloris in oi-
 bus calidis. Sed malitia per prius fuit in diabolo, er-
 go ipse est causa malitiae in omnibus malis. Et sic
 est vnū principū omnium malorum, sicut & bonorū.

¶ 9 Præ. Secundum Dion. in 4. c. de di. no. bonum
 cōtingit vno modo. sed malum omnifariā. Malum
 ergo propinquius est ad esse, quā bonū. Si ergo bo-
 num est natura aliqua indigens creatore: & malum
 etiam indiget creatore: & sic idem quod prius.

¶ 10 Præ. Quod non est, non potest esse genus nec
 species. Sed malum ponitur genus. Dicitur enim in
 prædicamentis, qd bonum & malum non sunt in ge-
 nere. sed sunt genera aliorum. ergo malum est ens:
 & sic indiget aliquo creatore. vnde cum non creetur
 a bono, videtur quod oportet aliquid malum
 ponere creationis principium.

¶ 11 Præ. Vtrūq; cōtrariorū ē natura aliqua positi-
 ue cōtraria n. sunt in eodē genere. Qd aut nō est. nō
 pōt esse in genere. Sed bonū & malū sunt cōtraria.
 ergo est natura aliqua. & sic idem quod prius.

¶ 12 Præ. Differentia cōstitutiuā speciei, significat
 naturam aliquam. Vnde vno modo natura est vnū
 quodque informās specifica differentia, ut Boe. di-
 cit in lib. de duabus naturis. Sed malum est differen-
 tia constitutiuā speciei alicuius: bonum, enim & ma-
 lum sunt differentie habituum. ergo malum est na-
 tura aliqua. Et sic idem quod prius.

In principi.

¶ 13 Præ. Eccle. 33. Contra malū bonum est, & con-
 tra vitā mors: sic & contra vitum iustus peccator. Si
 ergo est vnum creationis principū bonum: oportet
 esse aliud malum, quod sit ei contrarium.

¶ 14 Præ. intentio & remissio dicuntur p respectum
 ad aliquē terminum. Sed inuenitur aliquid esse alio
 peius. ergo oportet inueniri aliquid quod sit peius
 mū, in quo sit malorum terminus, & illud oportet
 esse principium omnium malorum, sicut summū
 bonum est principium bonorum.

¶ 15 Præ. Mat. 7. dicitur. Non potest arbor bona fru-
 ctus malos facere. Aliquid autem inuenitur esse ma-
 lum in mundo: ergo non potest esse fructus. i. effe-
 ctus causæ bonæ, quæ per arborem bonam signifi-
 ficatur. Et sic oportet quod omnium malorum sit
 causa aliquod primum malum.

¶ 16 Præ. Ge. 1. d. qd i principio creationis rerū erat
 tenebræ super faciē abyssi. Sed a bono qd hēt natu-

ra lucis: nō pōt esse creatio tenebrarū. ergo creatio
 qd ibi describitur, nō est a bono principio: sed a malo.

¶ 17 Præ. Omne quod exit ab aliquo, attestatur ei a
 quo exit inquantū est ei simile. Sed malū nullo mō
 attestatur Deo. nec habet in ipso aliquā similitudi-
 nē. ergo nō potest esse ab ipso, sed ab alio principio.

¶ 18 Præ. Nihil exit ab aliquo: nisi qd est in ipso i po-
 tētia. Sed malū nō est in Deo: nec in actu, nec in po-
 tentia. ergo non est a Deo. Et sic idem quod prius.

¶ 19 Præ. Sicut generatio est motus naturalis, ita &
 corruptio. Sed corruptio terminat ad priuationē,
 sicut generatio ad formam. ergo sicut forma indu-
 citur ex intēione naturæ: ita & priuatio. Et sic oportet
 quod malum quod est priuatio, habeat aliquā
 causam agentem per se: sicut & forma.

¶ 20 Præ. Omne agens agit ex præsuppositione pri-
 mi agentis. Sed liberum arbitrium cum peccat, nō
 agit ex præsuppositione diuinæ actionis. Nam ali-
 quod peccatum est, sicut fornicatio vel adulteriū,
 quod non pōt a sua deformitate separari, quæ non
 potest esse a Deo. ergo oportet quod liberum arbi-
 trium sit primum agens, vel quod reducatur ad ali-
 quod aliud primum agens quā Deum. Sed dice-
 retur quod substantia actus peccati est a Deo, nō au-
 tem deformitas.

¶ 21 Sed contra est quod Com. dicit in 7. Metaph. Im-
 possibile est vnus agētis actionem terminari ad ma-
 teriā & alterius ad formā. Sed deformitas est qua-
 si forma actus peccati. ergo nō potest esse deforma-
 tas peccati ab vno actore, & substantia ab alio.

¶ 22 Præ. Ab vno simplici nō pcedit nisi simplex.
 Sed Deus est omnino simplex. ergo huiusmodi cō-
 positā non sunt ab ipso: sed ab alio actore.

¶ 23 Præ. Macula aliquid ponit in aia: si enim ef-
 fet gratie priuatio solū, tunc per quodlibet pecca-
 tum mortale, homo haberet maculā omnium pec-
 catorum. Sed macula peccati nō est a Deo, cū Deus
 non sit illius rei actor cuius est vltor, secundū Ful-
 gentium. Et cum non sit ab aeterno, oportet quod
 habeat causam: ergo oportet reducere in aliquam
 causam primam, quæ non est Deus.

¶ 24 Præ. Eccl. 3. dicitur. Didici quod omnia opera
 quæ fecit Deus perseuerant in æternum: hæc autem
 corruptibilia in æternū nō perseuerant, ergo nō sunt
 opa Dei, sed oportet ea reducere ad aliud principū.

¶ 25 Præ. Omne agēs agit sibi simile. Sed huiusmo-
 di corpora corruptibilia, non sunt Deo similia. nā
 Deus spiritus est: vt habetur Io. 10. ergo huiusmodi
 corruptibilia nō sunt a Deo. Et sic idem quod prius.

¶ 26 Præ. Natura semper fecit quod melius est fm
 Philo. & hoc ex bonitate naturæ prouenit. Sed bo-
 nitas Dei est perfectior quā natura. ergo Deus fa-
 cit aliquid quanto melius pōt. Sed meliora sunt spi-
 ritualia corporalib⁹. ergo corporalia nō facit. De⁹
 qd si fecisset De⁹ ea, dedisset eis spūalē bonitatē. Et sic
 reliquū qd oportet ponere plura creatōis principia.

Sed contra est, quod habetur Isa. 45. Ego do-
 minus & non est alter Deus formans lucē, & creās
 tenebras, faciens pacem, & creans malum; ego do-
 minus faciens omnia hæc.

¶ 2 Præ. Malum non radicatur nisi in natura boni,
 vt manifestat Dion. 4. c. de di. no. Hoc autem nō ef-
 fet, si malū haberet contrariū creationis principū
 ei, qui creat bona: alias principū malorum esset po-
 tentius quā principium bonorum, ex quo in ipso
 bonis effectum suum induceret. ergo malū non est
 ab aliquo alio creationis principio, quā bonum.

¶ 3 Præ.

¶ Præter Philosophus probat in 8. Physic. esse unum primum motore. Hoc autem non esset, si essent diuersa creationis principia prima. Nam unum principium non gubernaret nec moueret creaturas alterius principii sibi contrarii. Non est ergo nisi unum tantum creationis principium.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, Antiqui Philosophi spiritualia principia tantum naturæ considerantes, ex consideratione materiae in hunc errorem deueniunt, quod non omnia naturalia creata esse credebant, ita quod ex consideratione contrariorum, quæ cum materia ponuntur principia in natura, deueniunt in hoc, ut rerum duo prima principia constituerent. Et hoc propter triplicem defectum, qui eis aderat in contrariorum consideratione. Primus erat, quia contraria considerabant secundum hoc tantum, quod diuersa sunt ex natura speciei, non autem secundum quod est aliquid vnum in eis ex natura generis, licet contraria in eodem genere sint. Unde non attribuebant eis causam secundum id in quo conueniunt, sed secundum hoc in quo differunt. Et propter hoc in duo prima contraria, sicut in duas primas causas omnia contraria reduxerunt ut habetur in 1. Physic. Sed inter eos Empedocles prima contraria etiam primas causas agentes posuit. scilicet terram, & aquam, & hoc ut habetur in 1. Metaph. primo posuit bonum, & malum principia. Secundus defectus fuit, quia utrumque contrariorum æqualiter iudicabant, cum tam oporteat semper duorum contrariorum unum esse cum priuatione alterius: & propter hoc unum est perfectum, & aliud imperfectum, & unum melius & aliud peius, ut habetur in 1. Physic. Et exinde prouenit, quod tam bonum quam malum, quæ uidebantur esse generaliora contraria, ponebant quasi quasdam naturas diuersas. Et inde fuit quod Pythagoras posuit duo genera rerum scilicet bonum, & malum & in genere boni posuit omnia perfecta, ut lucem, masculinum, quietem, & humani modi, & in genere mali posuit omnia imperfecta ut tenebras, feminam, & humani modi. Tertius defectus fuit, quia iudicauerunt de rebus secundum quod in se considerantur tantum, uel secundum ordinem unius rei ad aliam rem particularem, non autem in comparatione ad totum ordinem uniuersi. Et inde est, quod si inuenerunt aliquam rem esse alteri nociuam, uel esse in se imperfectam respectu aliarum perfectarum, iudicauerunt eam simpliciter malam secundum naturam suam, & non ducere originem a causa boni. Et propterea Pythagoræ feminam, quæ est quid imperfectum, posuit in genere mali. Et ex hac radice prouenit, quod Manichæi corruptibilia, quæ respectu incorruptibilium, & uisibilia, quæ respectu inuisibilium & uetus testamentum, respectu noui testamenti, imperfecta sunt, non posuerunt esse a Deo bono, sed a contrario principio. Et precipue, cum uideret alicui creature bonum, utpote homini prouenire aliquod nocuentum ex aliquibus uisibilibus, & corruptibilibus creaturarum, hic autem error est omnino impossibilis, sed oportet omnia reducere in unum principium primum, quod est bonum. Quod quidem tribus rationibus ostenditur ad præsens. Quarum prima est: quia in quibuscumque diuersis inuenitur aliquid unum commune, oportet ea reducere in unam causam quantum ad illud commune, quia uel unum est causa alterius, uel amborum est aliqua causa communis. Non potest esse quod illud unum eorum conueniat secundum illud quod propriè utrumque eorum est, ut in præcedenti questione est habitum. Omnia autem contraria & diuersa,

quæ sunt in mundo, inueniuntur concitare in aliquo uno, uel in natura speciei, uel in natura generis, uel saltem in ratione essendi. Unde oportet quod omnium istorum sit unum principium, quod est omnibus causa essendi. Esse autem in quantum homini, bonum est: quod patet ex hoc, quod unumquodque esse appetit, in quo ratio boni consistit. Scilicet quod sit appetibile, & sic patet, quod supra quaslibet diuersas causas, oportet ponere aliquam causam unam sicut et apud naturales. In praesentia ista contraria agentia in natura ponitur, unum agens primum, scilicet cælum, quod est causa diuersorum motuum in istis inferioribus. Sed, quia in ipso cælo inuenitur situs diuersitas, in quam sicut in causam reducitur inferiorum corporum contrarietas, ulterius oportet reducere in primum motorem, qui nec per se, nec per accidens moueatur.

¶ Secunda ratio est, quia omne agens agit secundum quod actu est, & per consequens secundum quod est aliquo modo perfectum. Secundum autem quod malum est, non est actu, cum unumquodque dicatur malum, ex hoc quod potentia est priuata proprio & debito actu. Secundum uero quod actu est unumquodque, bonum est: quia secundum hoc habet perfectionem & entitatem, in qua ratio boni consistit. Nihil ergo agit in quantum malum est, sed unumquodque agens agit in quantum bonum est. Impossibile est ergo ponere aliud actuum rerum principium nisi bonum. Et cum omne agens agat sibi simile, nihil etiam sit nisi secundum quod actu est: ac per hoc secundum quod bonum est. Ex utraque ergo parte positio est impossibilis: quia ponitur malum esse principium creationis malorum. Et huic rationi concordant uerba Dionysij, qui dicit quod malum non agit nisi uirtute boni, & quod malum est præter intentionem & generationem. Tertia ratio est, quia, si diuersa entia essent omnino a contrariis principiis in unum supremum principium non reductis, non possent in unum ordinem concurrere nisi per accidens. Ex multis enim non fit coordinatio nisi per aliquem ordinem, nisi forte multa casualiter in idem concurrant. Videmus autem corruptibilia & incorruptibilia, spiritualia & corporalia, perfecta, & imperfecta in unum ordinem concurrere. Nam spiritualia mouent corporalia, quod ad minus in homine apparet. Corruptibilia etiam per corpora incorruptibilia disponuntur: sicut patet in alterationibus elementorum a corporibus celestibus. Nec potest dici, quod hæc casualiter eueniant. Nam non contingeret ita semper, uel in maiori parte, sed solum in paucioribus. Oportet ergo omnia ista diuersa, in aliquod unum primum principium reducere, a quo in unum ordinantur. Unde Philosophus in 11. Metaph. concludit quod unus est principatus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod malum, sicut supra ostensum est, cum non sit ens, sed defectus entis, non potest esse per se loquendo factum. Et pro tanto dicit Dionysius, quod bonum non est causa mali, non autem ad hoc quod malum in causam primam reducatur. AD SECUNDUM dicendum, quod obiectio illa procedit de effectu, qui potest per se causam habere. Tale autem non est malum: unde nec proprie effectus dici potest. AD TERTIUM dicendum, quod malum est in cædis effectibus, sed non est factum per se loquendo. Quod ex hoc patet, quod non est intentum. Nec tamè sequitur quod sit primum principium, nisi cum hoc adderetur quod malum esset natura quædam. Sicut enim malum per hoc quod non est ens, sed entis priuatio, caret propria ratione effectus, ita & multo amplius caret ratione causæ, ut probatum est.

Quæst. dist. S. Thomæ. C Ad

lib. 6. text. 22. & 41. & sequent. & 55. li. in summa. ca. 2.

lib. 7. text. 55. & 6.

Art. præced. circa mediū corp.

Ca. 4. de diu. no. 1. pa. 4. no. mouum re-motora 2. n.

li. 12. text. 52. & seq.

In arg. 7. huius art. ca. 4. de di. no.

QVAEST. III. DE CREATIONE, ARTIC. VI.

In arg. 2. Sed
c. 2. in corp.
art. Enchir.
c. 1. tom. 3.

AD QVARTVM dicendū, q̄ secundū Aug. in En-
chir. Deus est adeo bonus, q̄ numquam aliquod
malū esse permitteret, nisi esset adeo potens, quod
de quolibet malo posset eligere bonum. vnde nec
propter impotentiam, nec propter ignorantia Dei
est q̄ mala in mundo proueniunt, sed est ex ordine
sapientia sua, & magnitudine bonitatis, ex qua pro-
uenit q̄ multiplicentur diuersi gradus bonitatis in
rebus quarum multi deficerent, si nullum malum
esset permitteret. Non enim esset bonum patientia,
nisi accidente malo persecutionis. Nec esset bonū
conseruationis vitæ in leone, nisi esset malum cor-
ruptionis in animalibus, ex quibus vitat.

AD QVINTVM dicendū, q̄ malum numquā in-
uenitur nisi in paucioribus, si referuntur effectus ad
causas proprias. Quod quidem in naturalibus patet.
Nam peccatum, vel malum non accidit in actione
naturæ, nisi propter impedimentum superueniens
illi causæ agentis, quod quidem non est nisi in pau-
cioribus, vt sunt monstra in natura, & alia huiusmo-
di. In voluntariis autē magis v̄ malum esse vt in plu-
ribus quantum ad agibilia, licet non quantum ad fa-
ctibilia, in quantum ars non deficit nisi vt in paucio-
ribus, imitatur enim naturam. In agibilibus autem
circa quæ sunt virtus & vitium, est duplex appetitus
mouens, scilicet rationalis & sensualis, & id quod est bon-
um secundum vnum appetitum, est malum secun-
dum alterum: sicut prosequi delectabilia, est bonū
secundum appetitum sensibilem, qui sensualitas d̄r,
quamuis sit malum secundum appetitum rationis.
Et quia plures sequuntur sensus, quam rationē, ideo
plures inueniuntur mali in hominibus, quam boni.
Sed tamen sequens appetitum rationis in pluribus
bene se habet, & non nisi in paucioribus male.

AD SEXTVM dicendum, q̄ duplex est causa per
accidens, vna, quæ aliquid operatur ad effectum: sed
dicitur causa eius per accidens, quia præter intentio-
nem ille effectus a tali causa sequitur, sicut patet in
eo, qui fodiendo sepulchrum, inuenit thesaurum.
Alia causa per accidens est, quæ nihil operatur ad
effectum, sed ex eo quod accidit causæ agentis, cau-
sa per accidens nominatur: sicut album dicitur esse
causa domus per accidens, eo q̄ accidit edificatori.
Similiter duplex est effectus per accidens, vnus ad
quem potest terminari actio causæ, sicut præter eius
intentionem accidat, sicut inuentio thesauri. Et talis
effectus licet sit huiusmodi causa per accidens,
potest esse alterius causæ effectus per se. hoc autē
modo malum non habet causam per accidens, quia,
sicut iam dictum est, non potest esse terminus alicuius
actionis. Alius effectus per accidens est ad quem
non terminatur actio alicuius agentis, sed ex eo, q̄
accidit effectui, effectus per accidens nominatur. Si-
cut album accidens domui, potest dici effectus per
accidens edificatoris: & sic nihil prohibet malū ha-
bere causam per accidens.

In cor. art.

In cor. art. &
ad 1. art. & 3.
lib. 4. tom. 4.
In solutione
ad 6. art.

AD SEPTIMVM dicendum, q̄ malū licet nō sit na-
tura aliqua, nō est tñ negatio pura, sed est priuatio,
quæ secundum Philos. est negatio alicui subiecto
inhærens. Nam s̄m. Phil. in 4. Met. Priuatio est nega-
tio in substantia. vnde ex hoc ipso, q̄ accidit alicui,
pōt ei causa per accidens assignari modo prædicto.

AD OCTAVVM dicendū, q̄ malū p̄ prius inest dia-
bolo q̄ aliis, t̄pe, non natura quasi malitia sit eius ef-
fectus, vel accidens ex principiis propriæ naturæ deri-
uatum. Nec obstat si ipse est alijs peior, cum hoc nō
sit propter connaturalitatem malitiæ ad ipsum, sed

per accidens: quia amplius peccauit. Illa autē prin-
cipia aliorum sunt, de quibus aliquid maxime dicitur
per se, & non secundum accidens.

AD NONVM dicendū, q̄ ex perfectione boni est,
q̄ solum uno mō cōtingat: Nā non potest esse ali-
quid perfectū, nisi omnibus concurrentibus, ex quibus
eius perfectio quasi integratur. Quod cūque
autē eorum deficiat, est imperfectum, & per conse-
quens malum: vnde ex imperfectione mali est, q̄
malū multipliciter contingit, & ideo malū habet
minus de ratione entis, quam bonum.

AD X. dicendum, q̄ verbum Philosophi est acci-
piendū secundum opinionem Pythagoræ, qui posuit
bonū, & malum esse genera, ut prius dictū est.
Habet tamē eius opinio aliquid veritatis. Nam cū
bonū positum dicitur, malum vero priuatiue, vt di-
ctum est, sicut omnis forma habet rationem boni:
ita omnis priuatio habet rationē mali. Et sic bonū
& malū quodammodo cōuertuntur cum ente, &
cū priuatione entis. In quibuslibet autem contra-
riis, vt probatur in 10. Met. includitur priuatio & ha-
bitus. Et ideo semper alterum contrariorum quod
est perfectius, reducit ad malum. vnde Philoso-
phus dicit in 1. Phys. q̄ altera pars contrarietatis ad
maleficium pertinet, quod pro tãto bonum & ma-
lum possunt dici contrariorum genera.

AD XI. dicendū q̄ malum quod est contrarium
bono non dicit priuationem solam, sed habitū quē
dam cum priuatione. Qui quidē habitus, nō habet
rōnē mali in quantum habet de ente, sed in quantum
habet adiunctam priuationem perfectionis debite.

AD XII. dicendum, q̄ malum in quantum est pri-
uatio sola, non ponitur differentia constituta ha-
bitus vitiosi, sed secundum quod adiungitur inten-
tioni finis indebitæ, in qua non inuenitur ratio mali
ex fine intento, nisi in quantum cum hoc fine non
potest stare debitus finis: sicut cum fine delectatio-
nis carnalis, non potest stare bonum rationis. Ideo
autem in habitibus animæ specialiter bonum & ma-
lum poni dicuntur, quia morales actus, & per conse-
quens habitus, specificantur ex fine, qui est quasi for-
ma voluntatis quæ est principium proprium malo-
rum actuum. Bonum vero & malum dicuntur per
comparationem ad finem.

AD XIII. dicendum, q̄ non intelligitur cōtra ma-
lum esse bonum: sicut vnum principium primum
cōtra aliud principium primum, sed sicut duo pro-
uenientia ex vno primo principio: quorum vnum
per se prouenit, & aliud per accidens, quod patet ex
eo quod subdit, & sic intuetur in oīa opera altissimis & c.

AD XIV. dicendum, q̄ malum non intenditur
per accessum ad aliquem terminum, sed per recessum
ab aliquo termino. Sicut, n. d̄r aliquid bonum
p̄ participationē boni, ita d̄r malū p̄ recessū à bono.

AD XV. dicendum, q̄ D̄s per arborem bonam,
intelligit eam boni non quidē primā, sed proximā
ad aliquē singularem effectum, & simile est de arbore
mala. vnde per arborem malam hereticos vult intel-
ligi: qui ex suis operibus cognoscuntur, quasi arbor
ex fructibus, & hoc etiam patet per similitudinē ar-
tendenti. Nam fructus non est arbor causa prima,
sed radix. Si tamen per arborem vniuersaliter om-
nem causam intelligamus: sicut Dionysius videtur
accipere: tunc respondendum est, quod bonum nō
est per se causa mali, sicut ad primum dictum est.

AD XVI. dicendū, q̄ tenebrę, de quibus in principio
crea-

creationis dicitur, non fuerunt aliqua creatura, sed sola carētia lucis in aere, non tamē malum, quia illa sola carētia boni, & mali rationē inducit, quae est eius quod potest & debet inesse. Non enim est malū in lapide, qui nō habet sensum: vel in puero statim nato, qui non ambulat. Nec tamen ex imperfectione agentis provenit quod aerem sine luce creavit, sed ab eius sapientia: cuius ordo requirit quod aliquid ex imperfecto ad perfectum ducatur.

Ad xvii. dicendū, quod obiectio illa procedit, ac si malum haberet causam per se: quod supra ostensum est falsum esse.

Et similiter dicendum ad 18.

Ad xix. dicendum, quod aliter se habet natura ad generationē, & corruptionem. Forma enim quae est terminus generationis est per se intenta, tam a natura vniuersali, quam a natura particulari. Priuatio uero est praeter intentionem naturae particularis, est autē secundū intentionem naturae vniuersalis, non quidē ut per se intenta, sed quia sine priuatione alicuius formae, nō potest alia forma introduci, & sic generatio est naturalis omnibus modis. Corruptio uero dicitur quandoque contra naturam, habito respectu ad naturam particularem.

Ad xx. dicendum, quod in actu peccati, quicquid est entitatis vel actionis, reducitur in Deū, sicut in primā causā. Quod uero est ibi deformitatis, reducitur sicut in causā in li. arb. sicut quod est de gressu in claudicatione, reducitur in virtutē motiua, sicut in primā causā: quicquid autē est ibi obliquitatis, puenit ex curuitate curis.

Ad xxi. dicendum, quod ratio illa procedit de duobus agentibus omnino disparatis: non autē quādo unū agēs in alio operatur: sic enim potest vnus eorum esse effectus. Deus autem in omni natura, & voluntate operatur, unde ratio non sequitur.

Ad xxii. dicendum, quod ratio illa procedit de agēte per necessitatē naturae, quod si unum sit, unum effectū pducit. Nec tamē oportet effectū esse simpliciter sicut causā, quae nec in vniuersalitate, nec simplicitate oportet effectū causae aequari. Deus uero nō agit per necessitatē naturae, sed per uoluntatē. ubi potest simpliciter, & composita, mutabilia, & immutabilia facere.

Ad xxiii. dicendū, quod macula in anima nō ponit naturā aliquā, sed solam gratiae priuationem, tamē cum respectu ad actū peccati praecedentem, qui huius priuationis causa fuit, vel esse potuit. Et sic nō oportet quod habeat maculam alicuius peccati, quia actum peccati illius non commisit.

Ad xxiiii. dicendum, quod opera Dei: per se uerant in aeternum, non secundum numerum, sed secundum speciem vel genus, & secundū substantiā, non secundum modum essendi. Praerit enim figura huius mundi, ut dicitur primā Cor. 7.

Ad xxv. dicendum, quod Deus licet sit spiritus, habet tamē in sua sapientia rationes corporum, quibus corpora assimilantur, per modū quo artificia ta artificii simulantur quantum ad suam artem. nihilominus tamen corpora Deo simulantur quantum ad eius naturam in quantum sunt, & bona sunt, & unitatem aliquam habent.

Ad xxvi. dicendum, quod natura non facit semper quod melius est. habito respectu ad partem, sed habito respectu ad totum, alias totum corpus hominis faceret oculum, vel cor: hoc enim unicuique partium melius esset, sed non toti. Similiter, licet melius esset alicui rei quod in altiori ordine poneretur, non tamen esset melius vniuerso, quod im-

A perfectum remaneret, si omnes creaturae vnius ordinis essent.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Deus operetur in operatione naturae.

SEPTIMO quaeritur, vtrum Deus operetur in operatione naturae. Et videtur quod nō. Natura enim neque deficit in necessariis, neque abundat in superfluis. Sed ad actionem naturalem sufficit virtus actiua ex parte agentis, & passiuā ex parte recipientis. ergo non requiritur virtus diuina in rebus operans.

¶ 2 Sed dices, quod virtus actiua naturae dependet in sua operatione ab operatione diuina. Sed contra. Sicut operatio naturae creatae dependet ab operatione diuina, ita operatio corporis elementaris dependet ab operatione corporis celestis. nā corpus celeste comparatur ad corpus elementare, sicut causa prima ad secundam. Non autem dicitur, quod corpus celeste operetur in quolibet corpore elementari agente: ergo non est dicendum, quod Deus operetur in qualibet operatione naturae.

¶ 3 Prat. si Deus operatur in qualibet operatione naturae, aut vna & eadē operatione operatur Deus, & natura, aut diuersis, sed nō vna & eadem: unitas enim operationis attestatur unitati naturae: unde, quia in Christo sunt duae naturae, sunt etiam ibi duae operationes. creaturae autem & Dei, eōstat nō esse vnā naturam.

Similiter nec est possibile quod sint operationes diuersae. Nam diuersae operationes non videntur ad idem factum terminari, cū motus & operationes penes terminos distinguantur. ergo nullo modo est possibile, quod Deus in natura operetur.

¶ 4 Sed dices, quod duae operationes possunt terminari ad idem, quae se habent secundum prius & posterius. Sed contra. Ea quae immediate se habent ad aliquid vnum, non habent adinuicem ordinem. Sed tā Deus, quam natura immediate operatur effectū naturalem. ergo operatio Dei & operatio naturae, non se habent secundum prius & posterius.

¶ 5 Prat. Quando cumque Deus aliquam naturam instituit, ex hoc ipso dat ei omnia illa, quae sunt de ratione illius naturae, sicut ex hoc ipso quod facit hominem, dat ei animam rationalem. Sed de ratione virtutis est, quod sit principium agendi, cum virtus sit vltimum potentia, quae est principium agendi in alio, secundum quod est aliud, ut dicitur in 5. Metaph.

ergo ex hoc ipso quod virtutes naturales rebus indidit, dedit eis quod operationes naturales perficerent. Non ergo oportet quod vterius in rebus naturalibus operetur. Sed dices, quod virtutes naturales non possent durare, sicut nec alia entia, nisi virtute diuina continerentur.

¶ 6 Sed contra. Nō est idem operari ad rem, & operari in re. Sed operatio Dei qua virtutem naturalem, vel facit, uel in esse conseruat, est operatio ad illam uirtutem constituendam, uel conseruandam. nō ergo propter hoc potest dici, quod Deus in uirtute naturali operante operetur.

¶ 7 Prat. Si Deus in natura operante operatur, oportet quod operando aliquid rei naturali tribuat, nam agēs agēdo, aliquid actu facit. Aut ergo illud sufficit ad hoc quod natura possit per se operari, aut non. Si sufficit, cum etiā uirtutem naturalem Deus naturae tribuerit, eadē ratione potest dici, quod & uirtus naturalis sufficiebat ad agendū. nec oportebit, quod Deus postquam uirtutē naturae eōtulit, vterius ad eius operationem.

Quaest. dist. S. Thomae. C 2 ratio-

r. p. q. 65. ar. 1. 2. 3. & ibid. q. 105. ar. 5.

Tex. 17. li. 5.

In solutione 2. & 3. argu.

Libra. Tex. 24.

Libra. Tex. 24.

rationem aliquid operetur. Si autem non sufficit, oportet quod ibi aliquid aliud iterum faciat: & si illud non sufficit, iterum aliud, & sic in infinitum. quod est impossibile. Nam vnus effectus non potest dependere ab actionibus infinitis: quia cum infinita non sit pertransire, numquam cōpleretur. ergo standum est in primo, dicēdo quod virtus naturalis sufficit ad actionē naturālē: sine hoc quod Deus in ea vlciter operetur.

¶ 8 Præt. Posita causa ex necessitate naturā agente, sequitur eius actio: nisi per accidens impediatur: eo quod natura est determinata ad vnum. Si ergo calor ignis agit ex necessitate naturā. ergo posito calore, sequitur calefactio, nec requiritur aliqua virtus superior agens in ipso.

¶ 9 Præt. Ea quæ sunt omnino disparata, possunt ab inuicem separari: sed actio Dei, & actio naturæ sunt omnino disparatæ, cum Deus agat per voluntatem, natura vero per necessitatem. ergo actio Dei potest separari ab actione naturæ: & ita non oportet, quod Deus in natura agente operetur.

¶ 10 Præt. Creatura in se cōsiderata, Dei similitudinē habet inquantū actu est, & actu agit, & secundū hoc est diuinæ bonitatis particeps: hoc autem non esset si virtus sua ad agendum non sufficeret. sufficit ergo creatura ad agendum, sine hoc quod Deus in ea operetur.

¶ 11 Præt. Duo angeli in uno loco esse non possunt, vt a quibusdā dicitur, ne operationū confusio sequatur: quia angelus vbi est, ibi operatur: plus autē distat Deus a natura quā vnus angelus ab alio. ergo Deus non potest simul in eodē cum natura operari.

¶ 12 Præt. Eccle. 15. dicitur, quod Deus fecit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui: non autem reliquisset si semper in voluntate operaretur. ergo non operatur in uoluntate operante.

¶ 13 Præt. Voluntas est domina sui actus, hoc autem non esset si agere non posset, nisi Deo in ipsa operante, cū voluntas nostra non sit dñā diuinæ operationis: ergo Deus non operatur in voluntate nostra operante.

¶ 14 Præt. Liberum est quod causa sui est, vt dicitur in principio Metaph. Quod ergo non potest agere nisi causa in ipso agente, non est liberū in agēdo: sed voluntas nra est libera in agendo. ergo potest agere nulla alia causa in ipsa operante. Et sic idem quod prius.

¶ 15 Præt. Causa prima plus est influēs in causatum, quā causa secunda. si ergo Deus operetur in voluntate & natura, sicut causa prima in secūda, sequeretur quod defectus qui accidit in operatione voluntatis & naturæ, magis Deo, quā natura, vel voluntati attribuerentur, quod est inconueniens.

¶ 16 Præt. Posita causa sufficienter operante, superfluum est alterius causæ operationem ponere: sed constat si Deus operetur in natura, & voluntate, quod sufficienter operatur (Dei enim perfecta sunt opera.) ergo superflueret omnis operatio naturæ & voluntatis. Cum ergo in natura nihil sit superfluum: nec natura nec voluntas aliquid operaretur, sed solus Deus. hoc autem est inconueniens. ergo & primum scilicet, quod Deus in natura & voluntate operetur.

SED CONTRA est, quod dicitur Isā. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis domine.

¶ 2 Præt. Sicut ars præsupponit naturam, ita natura præsupponit Deū. Sed in operatione artis operat natura. Non. n. sine operatione naturæ, artis operatio efficitur, sicut igne emollitur ferrū, vt perussione falce extēdat. ergo & Deus in operatione naturæ operatur.

¶ 3 Præt. Secundum Philosophum in secundo Phy. homo generat hominem, & sol: sed sicut operatio

hominis generatione, dependet ab actione solis: ita & multo amplius actio naturæ dependet ab actione Dei. ergo quicquid operatur natura, etiam Deus operatur.

¶ 4 Præt. Nihil potest operari nisi sit ens: sed natura non potest esse nisi Deo operante. In nihilum enim decideret, nisi diuina potentia actione cōseruaretur in esse, vt patet per Aug. super Gen. ad literam. ergo natura non potest agere nisi Deo agente.

¶ 5 Præt. Virtus Dei est in qualibet re naturali, quia Deus in omnibus rebus esse dicitur per essentia, & potentiam, & presentiam. Sed non est dicendum, quod virtus diuina secundum quod est in rebus, sit ociosa. ergo secundum quod est in natura operatur.

Nec potest dici, quod aliud quam ipsa natura operetur cum non appareat ibi nisi vna operatio: ergo in qualibet naturā operatione Deus operatur.

RESPON. Dicendum, quod simpliciter concedendum est Deū operari in natura & uoluntate operantibus. Sed quidā hoc non intelligentes in errore incidērūt, attribuētes Deo hoc modo omnē naturæ operationē, quæ res penitus naturalis nihil ageret. per virtutem propriam: & ad hoc quidem ponendum sunt diuersis rationibus moti. Quidā enim loquentes in lege Maurorū, vt Rabi Moyses narrat, dixerūt omnes huiusmodi naturales formas accidentia esse: & cū accidens aliud subiectum transire non possit, impossibile reputabant, quod res naturalis per formā suā aliquo modo induceret similitudinem in alio subiecto: vñ dicebāt, quod ignis non calefacit, sed Deus creat calorē in re calefacta. Sed, si obijceretur contra eos, quod ex applicatione ignis ad calefactibile, semper sequatur calefactio, nisi per accidens esset aliqd impedimentum igni, quod ostendit ignem esse causam caloris per se: dicebant, quod Deus ita statuit ut iste cursus seruarietur in rebus, quod numquam ipse calorem caufaret nisi apposito igne. non quod ignis appositus aliqd ad calefactionē faceret. Hæc. n. positio est manifeste repugnans sensui. nā cum sensus non sentiat, nisi per hoc quod a sensibili patitur (quod & si in visu sit dubiū pro eos qui visu extra mittēdo fieri dicunt, in tactu & in aliis sensibus est manifestum) sequitur, quod homo non sentiat calorē ignis: si per ignē agentē non sit similitudo caloris ignis in organo sentiēdi. Si. n. illa species caloris in organo ab alio agente fieret, tactus & si sentiret calorē, non tamē sentiret calorē ignis, nec sentiret ignē esse calidū, cum tū hoc iudicet sensus, cuius iudicium in proprio sensibili non errat. Repugnat etiam rationi per quā ostēditur in rebus naturalibus nihil esse frustra. Nisi autem res naturales aliquid agerēt, frustra essent eis formæ & virtutes naturales collatæ. Sicut si cultellus non incidere, frustra haberet aciem. Frustra etiam requireretur appositio ignis ad ligna, si Deus ab ipso igne ligna cōbureret. Repugnat etiam diuinæ bonitati, quæ sui communicatiua est, ex quo factū est, quod res Deo similes fierent non solum in esse, sed etiam in agere. Ratio vero quā pro se inducunt, est omnino firmiter la. nā, cum dicitur accidens de subiecto in subiectū aliud non transire, intelligitur de accidente eodem secundum numerū, non quia simile accidens secundum speciem possit induci in aliud subiectum, virtute accidentis quod alicui subiecto naturali inest. Et hoc est necesse in omni actione naturali cōtingere, falsum etiā est, quod supponit, omnes formas esse accidentia: quia sic nullum esset in rebus naturalibus esse substantiale, cuius principium forma accidentialis esse

Lib. 1. c. 2. a medio.

Lib. 1. rex. 26 tom. 2.

esse non potest, sed substantialis tantū. Periret etiā generatio, & corruptio, & multa alia inconuenientia sequerentur. Auiceton etiam in libro fontis vitæ dicit, q̄ nulla substantia corporalis agit, sed vis spiritalis penetrans per omnia corpora agit in eis, & tanto corpus aliquod est magis actiuum, quanto est purius & subtilius, & per consequens a virtute spiritali penetrabilius. Et ad hoc inducit tres rationes, quarum prima est, q̄ omne agens post Deū, requirit subiectam materiam in quam agat: corporali autem substantiæ non subicitur aliqua materia, & sic videtur q̄ agere non possit. Secunda est, quia quantitas impedit actionem, & motum. Cuius signum patet, quia multitudo quantitatis retardat motum, & addit corpori grauitatem, & ita substantia corporalis, quæ est implicita quantitati, agere non potest. Tertia ratio est, q̄ substantia corporalis est remotissima a primo agente, quod est agens tantum, & non patiens: substantiæ autem mediæ sunt agentes, & patientes. vnde oportet substantiā corporalem, quæ est vltima, esse patientem tantum, & non agentem. Sed in hoc est manifesta deceptio, ex hoc, q̄ accipitur tota substantia corporalis quasi vna & eadem numero substantia, ac si non esset secundum esse substantiale distincta, sed solo accidente. Si enim diuersæ substantiæ corporales substantialiter distinctæ accipiuntur, tunc non qualibet substantia corporalis erit vltima entium, & remotissima a primo agente, sed vna erit alia superior, & primo agenti propinquior, & sic vna in aliâ agere poterit. Item in prædictis consideratur substantia corporalis tantum secundum rationem materie, & non ratione suæ formæ: cū tamen ex vtroq; sit composita. Substantiæ. n. corporali competit esse vltimū entium, & non habere inferius subiectum ratione materie, non autē ratione formæ, quia ratione formæ est inferius subiectū omnis substantia, in cuius materia est in potentia forma illa, quæ hæc res designata habet in actu. Et inde sequitur, q̄ est mutua actio in substantiis corporalibus, & cum in materia vnius sit in potentia forma alterius, & e converso. Si autē ipsa forma nō est sufficiens ad agendū, eadē rōne nec vis substantiæ spiritalis, quæ corporalis substantia p̄ modū suum necesse est q̄ recipiat. Quantitas et̄ non tollit motū, & actionē, cum nihil moueatur nisi quantū, vt in 6. Physi. probatur. Nec est verum, q̄ quantitas sit causa grauitatis. Hoc. n. reprobat̄ i. 4. c. & mūdi. Vnde & quāritas addit in uelocitatē motus naturalis. Nā corpus graue quāto est maius, tanto velocius deorsum fertur, & similiter leue sursum. Licet et̄ quāritas fm se nō sit actionis principium, nō tamē pōt assignari rō quare actionē impediatur, cum magis sit quoddā instrumentū qualitatis actiue, nisi quatenus formæ actiue in materia subiecta quātita ti receptæ, esse quoddā limitatū recipiunt, & indiuiduatū ad materiā illā, vt sic per actionē in aliā materiā non se extendant. Sed quāuis esse indiuiduatū in materia consequantur, rōnē tū speciei non amittit, ex qua simile sibi in specie producere possunt, licet ipsamet in alio subiecto esse non possunt. Nō ergo sic est intelligendum q̄ Deus in omni re naturali operetur, quali res naturalis nihil operetur, sed quia in ipsa natura vel volūtate operatē, Deus operatur, qd̄ quidē, qualiter intelligi possit ostendendū est. Sciendū namque est, q̄ actionis alicuius rei, res alia pōt dici causa multipliciter: vno modo, quia tribuit ei virtutē operandi: sicut dicitur in 8. Physi.

A generās mouet graue & leue, inquantū dat virtutē, per quā consequitur talis motus. Et hoc mō. Deus agit oēs actiones naturæ: quia dedit rebus naturalibus virtutes, per quas agere possunt, non solū sicut generans, virtutē tribuit graui & leui, & eā vterius non cōseruat, sed sicut cōtinue tenēs virtutē in esse, quia est cā virtutis collatē, nō solū quātū ad fieri, sicut generās, sed et̄ quantū ad esse. vt sic possit dici Deus cā actionis inquantū causar, & cōseruat virtutem naturālē in esse. Nā et̄ alio modo cōseruās virtutem, dī facere actionē, sicut dī q̄ medicinæ cōseruantes visum, faciunt videre: sed quia nulla res p̄ se ipsam mouet vel agit, nisi sit mouens non motū, tertio mō dī vna res esse cā actionis alterius, inquantū mouet eam ad agendū: in quo non intelligitur collatio aut cōseruatio virtutis actiue, sed applicatio virtutis ad actionē: sicut homo est cā incisionis cultelli ex hoc ipso, q̄ applicat acumen cultelli ad incidendū mouendo ipsum. Et q̄ natura inferior agens, non agit nisi motū, eo q̄ h̄mōi corpora inferiora sunt alterantia alterata, celi autē est alterās nō alteratum, & in non est mouens nisi motū, & hoc non cessat quousq; perueniatur ad Deū, sequitur de necessitate, q̄ Deus sit cā actionis cuiuslibet rei naturalis: vt mouens & applicans virtutē ad agendū. Sed vterius inuenimus fm ordinē causarū esse ordinē effectū: quod necesse est p̄ similitudinē effectus & causæ. Nec cā secunda pōt in effectū causæ primæ p̄ virtutē propriā, quamuis sit instrū causæ primæ respectu illius effectus. Instrumentum enim est cā quodāmodo effectus principalis causæ, nō p̄ formā vel virtutem propriā, sed inquantum participat aliquid de uirtute principalis causæ per motum eius, sicut dolabra non est cā rei artificiatæ per formā vel uirtutem propriā, sed per virtutem artificis, a quo mouetur, & eā quoquomodo participat. unde quarto modo vnū est cā actionis alterius, sicut principale agens est cā actionis instrumenti. & hoc modo et̄ oportet dicere, q̄ Deus est causa omnis actionis rei naturalis. Quanto. n. aliqua causa est altior, tanto est cōmuniōr, & efficacior, & quāto est efficacior, t̄ro profundius ingreditur in effectū, & de remotiori potētia ipsum reducit in actū. In qualibet autē re naturali, inuenimus q̄ est ens, & quod est res naturalis, & q̄ est talis vel talis naturæ. Quorum primū est cōe oibus entibus: secundū oibus rebus naturalibus: tertium in vna specie: & quartū si addamus accidētia, est p̄riū huic indiuiduo. Hoc ergo indiuidū agendo non pōt constituere aliud in simili specie nisi prout est instrū illius causæ, quæ respicit totā speciem, & vterius totū esse naturæ inferioris. Et propter hoc, nihil agit ad speciem istis inferioribus, nisi per virtutem corporis celestis, nec aliquid agit ad esse nisi per uirtutē Dei. Ipsum. n. est cōmuniōr effectus, primus & intimior omnib; aliis effectibus. Et ideo soli Deo competit fm virtutem propriam talis effectus. vnde etiā ut dicitur in lib. de causis, intelligentia nō dat esse, nisi prout est in ea virtus diuina. Sic ergo Deus est causa oīs actionis, prout quodlibet agēs est instrumentum diuinae virtutis operantis. Sic ergo si consideremus supposita agētia, quodlibet agēs particulare est immediatum ad suum effectū: si autem consideremus virtutē qua fit actio, sic virtus superioris causæ erit immediatior effectui q̄ virtus inferioris. Nā uirtus inferioris nō cōiūgitur effectui, nisi p̄ virtutē superioris. vñ dī in lib. de cau. q̄ virtus causæ primæ prius agit.

lib. 6. Tex. 23. & 31. Lib. 4. Tex. 66. 40. & 41.

In propo. 9. to. inter opera Arist.

lib. 8. Tex. 3. & 35. 60. 7.

Quæst. dist. S. Thomæ. C 3 in cau.

in causatum, & vehementius ingreditur in ipsum. Sic ergo oportet virtutem diuinam adesse cuilibet rei agenti, sicut virtutem corporis celestis oportet adesse cuilibet corpori elementari agenti. Sed in hoc differt quia vbiq; est virtus diuina, est essentia diuina, non autem essentia corporis celestis est vbiq; cumque est sua virtus. Et iterum, Deus est sua virtus, non autem corpus celeste. Et ideo potest dici, quod Deus in qualibet re operatur, in quantum eius virtute quaelibet res indiget ad agendum, non autem potest proprie dici, quod coelum semper agat in corpore elementari, licet eius virtute corpus elementare agat. Sic ergo Deus est causa actionis cuiuslibet in quantum dat virtutem agendi, & in quantum conferuat eam, & in quantum applicat actioni, & in quantum eius virtute omnis alia virtus agit. Et cum coniunxerimus his, quod Deus sit sua virtus, & quod sit in re rem quamlibet, non sicut pars essentiae, sed sicut tenens re in esse, sequetur quod ipse in quolibet operante immediate operetur, non exclusa operatione voluntatis & naturae.

In cor. art.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod virtus actiua & passiva rei naturalis sufficiunt ad agendum in ordine suo, requirit tamen virtus diuina, ratione iam dicta. AD SECUNDUM dicendum, quod operatio virtutis naturalis ad Deum, & corporis elementaris ad corpus celeste, sunt quantum ad aliquid similes, non autem quantum ad omnia.

AD TERTIUM dicendum, quod in operatione qua Deus operatur mouendo naturam, non operatur natura, sed ipsa natura operatio est etiam operatio virtutis diuinae: sicut operatio instrumenti est per virtutem agentis principalis. Nec impeditur quin natura & Deus ad idem operentur propter ordinem, qui est inter Deum & naturam.

In cor. art.

AD QUARTUM dicendum, quod tam Deus, quam natura immediate operantur, licet ordinentur secundum prius & posterius, ut ex dictis patet.

AD QUINTUM dicendum, quod de ratione virtutis inferioris est, quod sit aliquo modo operationis principium in suo ordine, id est, ut agat ut instrumentum superioris virtutis, unde exclusa superiori virtute, inferior virtus operationem non habet.

In cor. art.

AD SEXTUM dicendum, quod Deus non solum est causa operationis naturae, ut conferuat virtutem naturalem in esse, sed aliis modis, ut dictum est.

AD SEPTIMUM dicendum, quod virtus naturalis que est rebus naturalibus in sua institutione collata: in eis est ut quaedam forma habens esse ratum & firmum in natura. Sed id quod a Deo sit in re naturali quo actualiter agat, est ut intentio sola, habens esse quoddam in completum, per modum quo colores sunt in aere, & virtus artis in instrumento artificis. Sicut ergo securi per artem dari potuit acumen, ut esset forma in ea permanens, non autem dari ei potuit, quod vis artis esset in ea quasi quaedam forma permanens: nisi haberet intellectum: ita rei naturali potuit conferri virtus propria, ut forma in ipsa permanens: non autem vis qua agit ad esse ut instrumentum primae causae: nisi daretur ei quod esset vniuersale essendi principium, nec iterum virtuti naturali conferri potuit ut moueret se ipsam: nec ut conferuaret se in esse. unde sicut patet, quod instrumento artificis conferri non oportuit, quod operaretur absque motu artis: ita rei naturali conferri non potuit quod operaretur absque operatione diuina.

AD OCTAuum dicendum, quod necessitas naturae per quam calor agit, constituitur ex ordine omnium cau-

faru pcedentiu. vñ non excludit virtus causa prima. AD NONVM dicendum, quod licet natura, & voluntas sint sine esse disparata tamen in agendo habent aliquem ordinem. Nam sicut actio naturae praecedat actionem voluntatis nostrae, ratione cuius in operibus artis, quae a voluntate sunt, naturae operatione indiget: ita voluntas Dei quae est origo omnis naturalis motus, praecedat operationem naturae. Unde & eius operatio in omni operatione naturae requiritur.

AD X. dicendum, quod creatura habet aliquam Dei similitudinem participando bonitatem ipsius in quantum est & agit: non tamen ita quod per similitudinis perfectionem ad aequalitatem perueniat. Et ideo sicut imperfectum indiget perfecto: ita virtus naturae in agendo indiget operatione diuina.

AD XI. dicendum, quod duo Angeli minus distant secundum gradum naturae quam Deus, & natura creatura: tamen in ordine causa & effectus, Deus & natura conueniunt, non autem duo Angeli. Unde Deus in natura operatur, non autem unus Angelus in alio.

AD XII. dicendum, quod Deus non dicitur hominem dereliquisse in manu consilii sui, quin in voluntate operetur, sed quia voluntati hominis dedit dominium sui actus, ut non esset obligata ad alteram partem contradictionis. Quod quidem dominium naturae non dedit, cum per suam formam sit determinata ad vnum.

AD XIII. dicendum, quod voluntas dicitur habere re dominium sui actus non per exclusionem causae primae, sed quia causa prima non ita agit in voluntate, ut eam de necessitate ad vnum determinet: sicut determinat naturam, & ideo determinatio actus re linquitur in potestate rationis, & voluntatis.

AD XIV. dicendum, quod non quaelibet causa excludit libertatem, sed solum causa cogens. Sic autem Deus non est causa operationis nostrae.

AD XV. dicendum, quod quia causa prima magis influit in effectum quam secunda: ideo quicquid perfectionis est in effectu, principaliter reducitur ad primam causam: quod autem est de defectu, reducendum est in causam secundam, quae non ita efficaciter operatur sicut causa prima.

AD XVI. dicendum, quod Deus perfecte operatur ut causa prima: requiritur tamen operatio naturae ut causa secunda, posset tamen Deus effectum naturae etiam sine natura facere: vult tamen facere mediante natura, ut seruetur ordo in rebus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Deus operetur in natura creando.

OCTAVO quaeritur vtrum Deus operetur in natura creando, quod est quaerere, vtrum creatio operi naturae admisceatur. Et vñ quod sic, per hoc quod dicit Aug. in 3. de Trin. Apostolus inquit Paulus discernens interius Deum creatorem atque formantem ab operibus creaturae, quae ad mouetur extrinsecus, de agricultura similitudinem assumens ait, Ego plantavi, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Sed dices, quod creatio accipitur ibi large pro quolibet factio. Sed contra. Aug. ex autoritate Apostoli interdit in verbis praedictis distinguere operationem creaturae ab operatione Dei. Non autem distinguitur per creationem communiter acceptam pro quolibet factio, quia sic etiam natura creat: aliquid enim facit ut ostensum est supra, sed non per creationem proprie acceptam: ergo de creatione proprie accepta, oportet

Oportet verba præmissa intelligere.

Li. 3. de Tri. ca. 8. a. mod.

¶ 3 Præ. idē Aug. subdit: sicut in ipsa vita nostra mēte iustificando formare non potest nisi Deus. p̄dicare autē extrinsecus euangelium etiam homines possunt: ita creationē rerum uisibilium Deus interior operatur, exteriores autē operationes bonorū siue malorū Angelorum, uel hominum, uel quorū cumque animalū, ita rerū naturæ adhibet, in qua creat omnia, quemadmodū terra agriculturā. Sed mentē nostrā iustificando format creatione proprie accepta. Nā gratia per creationem dicitur esse, ergo & creatione proprie, dicta formas naturales creat. Sed dices, q̄ formæ naturales habēt causam in subiecto, non autem gratia, & pro tanto, gratia proprie creatur, non autem formæ naturales.

Ex Verba uidei haberi super hunc locum.

¶ 4 Sed contra ut dicitur in gl. Gene. 1. creare est ex nihilo aliquid facere. Cū autem hæc præpositio ex, quandoque importet habitudinē causæ efficientis, sicut Rom. 6. Ex quo omnia, per quē omnia: quandoque autem habitudinē causæ materialis: sicut habetur Thobia. 13. Omnis circuitus murorū eius ex lapide can. & mun. cū dicitur aliquid ex nihilo fieri: non negatur habitudo causæ efficientis: quia sic Deus rerū creatarum causā efficiens non esset, sed negatur habitudo causæ materialis. Formæ autem naturales habēt in subiectis causas efficientes: per quod differunt a gratia, habent etiam & materiā in qua, quod & gratia competit. nō ergo magis cōpōnit ratio creationis gratiæ, quā naturalibus formis per hoc, quod est habere causam in subiecto.

Lib. 1. com. 3. & 4.

¶ 5 Præ. Formæ artificiales nō habēt causam in subiecto, sed sunt totaliter ab extrinsecō: si ergo grā pp hoc creati dī, quia nō hēt cām in subiecto, pari ratione, formæ accidentales artificiales creabunt. ¶ 7 Præ. Id quod nō hēt materiā partē sui, nō p̄t ex materia fieri, sed formæ nō hēt materiā partē sui, quia forma distinguit & cōtra materiā, & cōtra cōpositū, ut patet in principio secundi de aīa. Cū ergo formæ sūt, quia de nouo esse incipiūt, uidetur q̄ non fiant ex materia, & sic sunt ex nihilo, & per consequens creātur. Sed diceretur, q̄ licet formæ naturales nō habeāt materiā partē sui ex qua sint, habēt tñ materiā in qua sunt, & pro tanto nō creantur.

Lib. 1. Phy. Res. 33. 42. & 164.

¶ 7 Sed cōtra. Sicut aliæ formæ naturales, ita & anima rationalis est forma in materia. Sed anima rōnalis creati ponit. ergo & similiter est de aliis formis naturalibus ponendū Sed dices, q̄ anima rationalis nō educitur de materia: sicut aliæ formæ naturales. ¶ 8 Sed cōtra. Nihil educitur de aliquo, quod non est in eo. Sed ante finem generationis forma quæ est generationis terminus, non erat in materia, alias essent formæ contrariæ in materia simul. ergo formæ naturales non educuntur de materia.

¶ 9 Præ. Forma quæ est generationis terminus, nō apparebat ante generationē cōpletam. Si ergo erat ibi, erat latēs. Et ita sequeretur latitatio cuiuslibet in quodlibet, quā ponebat Anaxag. & Aristoteles improbat in 1. Phy. Sed dices, quod forma naturalis nō existebat in materia ante completam generatiōnē complete, ut Anaxag. ponebat, sed incomplete. ¶ 10 Sed contra, si forma aliquo modo est in materia ante terminum generationis, est ibi secū dum aliquid sui. Si autem non est ibi complete secū dum aliquid sui, non præexistit: habet ergo forma aliqd & aliquid, & sic non est simplex: cuius contrariū in principio sex principiorum habetur.

¶ 11 Præ. Si non complete præexistit in materia, &

A postmodū cōpletur, oportet q̄ p̄ gnationē ei adueniat cōplemētū. Illud autē cōplemētū in materia nō p̄existebat, quia sic fuisset ibi cōplete. ergo illud cōplemētū p̄ creationē erit ad minus. Sed dices, q̄ p̄re existebat in materia incōplete, nō quidē secundum partem, sed quia alio modo erat ante, & alio modo post: prius em̄ erat in potentia, sed post est in actu.

¶ 12 Sed cōtra. ex hoc q̄ aliquid alio & alio modo se habet est alteratio, non generatio. Si ergo per opus naturę nō sit aliquid, nisi q̄ forma q̄ prius erat in potentia postea sit actu, sequeretur q̄ per operationē naturę nō sit aliqua gnatio, sed alteratio sola.

¶ 13 Præ. In natura inferiori non inuenitur aliqd actiuum principū nisi accidēs. Nam ignis agit per calorē qui est accidēs: & similiter de aliis. Sed accidēs non potest esse causā actiua formæ substantialis, quia nihil agit ultra suam speciem: effectus autem nō p̄minet cāe, cū tñ forma substantialis p̄mineat accidēti. ergo forma substantialis nō p̄ducit p̄ actionē naturæ inferioris, & ita oportet q̄ sit p̄ creationē.

¶ 14 Præ. Imperfectū nō potest esse causā perfecti. Sed in semine bruti aīalis nō est vis animæ nisi imperfecte, ergo anima bruti nō p̄ducit p̄ actionē naturæ virtutis feminalis. & ita oportet q̄ sit p̄ creationē, & pari ratione omnes aliæ formæ naturales.

¶ 15 Præ. Illud quod non est animatum nec uiuum, nō potest esse causā rei animatæ uiuētis: sed animalia, quæ generātur ex putrefactione sunt res animatæ uiuentes, non autē inueniuntur in natura aliqua uiuentia, a quibus eis vita conferatur. ergo oportet q̄ eorum animæ sint per creationem a primo uiuētē, & pari ratione aliæ formæ naturales.

¶ 16 Præ. Natura non agit nisi sibi simile. Sed aliqua res naturalis inuenitur generari: cuius similitudo in genere nō p̄cessit. Mulus. n. neq; equo neq; asino est similis in specie. ergo forma muli nō est p̄ actionē naturæ, sed p̄ creationē. & sic idem quod prius.

Lib. 2. de lib. arb. c. 17.

¶ 17 Præ. Aug. dicit in lib. de vera Reli. quod res naturales formis suis formatæ nō essent nisi esset aliqd primum unde formarētur: hoc autē est ipse Deus. ergo omnes formæ sunt per creationem a Deo.

D ¶ 18 Præ. Boetius dicit in lib. de Trin. quod ex formis, quæ sunt sine materia, uenerunt formæ quæ sunt in materia. Formæ autem quæ sunt sine materia, non possunt intelligi in proposito, nisi idæ rerum in mente diuina existentes. Nam angeli, qui possunt dici sine materia formæ, non sunt causæ formarum naturalium, ut patet per Augustin. 3. de Trin. ergo formæ naturales non sunt per actionem naturæ, sed a datore create.

In li. de Tri. ante mc. lib. 3.

Lib. 1. ca. 8. & 9. 10. 11.

¶ 19 Præ. In lib. de causis dicitur, quod esse est per creationem. hoc autem nō esset nisi formæ crearetur. nam forma est efficiendi principium. ergo formæ sunt per creationem. ergo Deus in materia operatur aliquid creando, scilicet ipsas formas.

In propo. 18. circa hūc.

E ¶ 20 Præ. Id quod est per se, est causā eius quod nō est per se. Sed formæ rerum naturalium non sunt per se, sed sunt in materia, ergo earum causā est forma per se stans. Et ita oportet, q̄ formæ naturales sunt per creationem ab agente extrinsecō. & sic uidetur, q̄ Deus in natura operetur, formas creando.

SED CONTRA. Op̄ creationis distinguit ab ope gubernatiōis & p̄pagationis. Quæ autē actione naturę agit p̄tinet ad op̄ gubernationis, & ad rerū p̄pagationē. ergo creatio operi naturæ nō admiscetur.

¶ 21 Præ. Nihil potest creare nisi solus Deus. Si ergo formæ sunt p̄ creationē, nō erunt nisi a Deo, & sic Quæst. dist. 5. Tho. C 4 omnis

omnis actio nature frustrabitur, cuius finis est forma. Præter. Sicut forma substantialis non habet materiam partem sui, ita nec accidentalis. Si ergo propter hoc formas substantiales oportet esse per creationem, quia non habent materiam: pari ratione & formas accidentales. Sicut autem res generata perficitur per formam substantialem, ita sit dispositio per formam accidentalem. ergo res naturalis nullo modo erit generans, neque sicut perficiens, neque sicut disposiens. Et sic cassâ erit omnis natura actio.

¶ 4. Præter. Natura est ex similibus similia procreans. Sed generatum inuenitur simile generati secundum speciem & formam. ergo ipsa forma generati fit per actionem generantis, & non per creationem.

¶ 5. Præter. Diverforum agentium actiones non terminantur ad unum effectum, sed ex materia & forma fit unum simpliciter. ergo non potest esse, quod sit aliud agens quod disponit materiam, & quod inducit formam. Disponens autem materiam, est agens naturale. ergo & inducens formam. Et sic formæ non sunt per creationem, & ita creatio non admittitur operibus naturæ.

RESPON. Dicendum, Circa istam questionem diuerse fuerunt opiniones. Quarum omnium videtur radice fuisse unum & idem principium, secundum quod natura non potest ex nihilo aliquid facere. Ex hoc enim aliqui crediderunt, quod nulla res fieret aliter, nisi per hoc quod extraheretur a re alia, in qua latebat, sicut de Anaxa. narrat Philosophus in 1. Physic. Qui ex hoc videtur fuisse deceptus, quia non distinguebat inter potentiam & actum: putabat enim oportere, quod actu præexistit illud quod generatur. oportet autem quod præexistat potentia, & non actu. Si enim non præexistet potentia, fieret ex nihilo. Si vero præexistet actu, non fieret: quia quod est, non fit. Sed quia res generata est in potentia per materiam, & in actu per suam formam: posuerunt aliqui, quod res fiebat quantum ad formam materia præexistente. Et quia operatio naturæ non potest esse ex nihilo, & per consequens oportet quod sit ex præsuppositione, non operabatur secundum eos natura, nisi ex parte materia, disponendo ipsam ad formam. Formam vero, quam oportet fieri & non præsupponi, oportet esse ex agente, qui non præsupponit aliquid, sed potest ex nihilo facere. & hoc est agens supernaturale, quod Plato posuit datorem formarum. Et hoc Avic. dixit esse intelligentiam ultimam inter substantias separatas. Quidam vero moderni eos sequentes, dicunt hoc esse Deum. hoc autem videtur esse inconueniens. Quia cum unumquodque naturæ sit simile sibi agere nam unumquodque agit in eo quod actu est: hoc scilicet, quod est in potentia id quod agendum est: non requireretur similitudo secundum formam substantialem in agente naturali: nisi forma substantialis generati esset per actionem agentis. Ex quo etiam id quod in genito acquirendum est, actu in genere naturali inuenitur, & unumquodque agit secundum quod actu est inconueniens videtur, hoc generante prætermissio, aliud exterius inquirere. Vnde sciendum est, quod istæ opiniones videtur prouenisse ex hoc quod ignoratur natura formæ, sicut & primæ prouenerit ex hoc, quod ignorabatur natura materiæ. Forma enim naturalis non dicitur uniuoce esse cum re generata. Res enim naturalis generata dicitur esse per se & proprie quasi habens esse, & in suo esse subsistens, forma autem non sic esse dicitur, cum non subsistat, nec per se esse habeat, sed dicitur esse, vel ens, quia ea aliquid est, sicut & ac-

cidencia dicitur entia, quia substantia eis est uel qualis, uel quanta, non quod eis sit simpliciter, sicut per formam substantialem: unde accidentia magis proprie dicuntur entis, quam entia, ut patet in Metaphysic. Unumquodque autem factum, hoc modo dicitur fieri, quo dicitur esse. Nam esse est terminus factionis, unde illud, quod proprie fit, sed est id quo fit, id est per cuius acquisitionem aliquid dicitur fieri. Nihil ergo obstat per hoc quod dicitur, quod per naturam ex nihilo nihil fit, quin formas substantiales ex operatione naturæ esse dicamus. Nam id quod fit, non est forma, sed compositum, quod ex materia fit, & non ex nihilo. Et fit quidem ex materia, in quantum materia est in potentia ad ipsum compositum, per hoc, quod est in potentia ad formam. Et sic non proprie dicitur quod forma fiat in materia, sed magis quod de materia potentia educatur. Ex hoc autem ipso quod compositum fit, & non forma, ostendit Philosopho in 7. Metaphysic. quod formæ sunt ex agentibus naturalibus. Nam cum factum oporteat esse simpliciter, oportet id quod est faciens, esse compositum, & non forma per se existens, ut Plato dicebat, ut sic, sicut factum est compositum, quo autem fit, est forma in materia in actu, reducta, ita generans fit compositum, non forma tantum, sed forma fit quo generatur, inquam in hac materia existens, sicut in his catibus, & in his ossibus, & in aliis huiusmodi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ex verbis Augustini in operibus naturæ, creatio Deo attribuitur ratione uirtutum naturalium, quas in principio materiæ indidit per opus creationis, non quod in quolibet naturæ opere aliquid creetur.

AD SECUNDUM dicendum, quod creatio proprie accipitur in verbis Augustini. Non tamen referenda est ad effectus naturæ, sed ad uirtutes quibus natura operatur: quæ per opus creationis naturæ sunt, in dicitur.

AD TERTIUM dicendum, quod gratia, cum non sit forma subsistens, nec esse, nec fieri ei proprie per se competit: unde non proprie creatur per modum illum, quo substantiæ per se subsistentes creantur. In talio tamen gratia accedit ad rationem creationis, in quantum gratia non habet causam in subiecto, nec efficiens talem materiam in qua sit hoc modo in potentia, quod per agens naturale educi possit in actu: sicut est de aliis formis naturalibus.

Vnde patet solutio ad 4. Nam cum dicitur aliquid fieri ex nihilo, negatur causa materialis, hoc uero aliquo modo ad carentiam materiæ pertinet, quod aliqua forma de naturali materiæ potentia educi non potest.

AD QUINTUM dicendum, quod licet in natura non inueniatur principium efficiens respectu formarum artificialium, in huiusmodi formæ non excedunt naturæ ordinem, sicut gratia: immo infra subsistunt, quia omne naturale est nobilius quam artificiale.

AD SEXTUM dicendum, quod ex hoc, quod forma non habet materiam patrem sui, sequitur, quod ei creati competet, si proprie fieri posset, sicut res per se subsistens.

AD SEPTIMUM dicendum, quod licet anima rationalis habeat materiam in qua sit, non tamen educitur de potentia materiæ, cum eius natura supra omnem materialem ordinem eleuetur: quod eius intellectualis operatio declarat. Et iterum hæc forma est res per se subsistens, cum corrupto corpore, maneat.

AD OCTAVUM dicendum, quod forma quæ est generatio-

r. p. q. 46. a. 8. & 2. d. 1. q. j. art. 35.

Lib. 1. Physic. co. 32. 33.

apud Aristoteli 1. meta. co. 6 & 9. Met. lib. 8. co. & 119 cap. 4.

Lib. 7. d. 1.

Lib. 7. d. 1.

1. Met. apud Aristoteli co. 4.

1. et 2. in arg.

Ad 1. in co.

dis terminus, erat in materia ante generationem completam: non in actu, sed in potentia. Non est autem inconueniens duorum contrariorum vnū esse actu & aliud in potentia.

Erp hoc patet responsio ad 9. Nā Anaxag. nō ponbat formas actu pexistere in materia, sed latere.

Ad x. dicendum, q̄ forma p̄existit in materia imperfecte: non q̄ aliqua pars eius sit ibi in actu, & alia desit, sed quia tota p̄existit in potētia, & postmodum tota producit in actu.

Et per hoc et patet responsio ad 11. patet. n. q̄ nō perficitur esse forma in materia alio exteriori addito, quod in potentia materia non esset.

Ad xii. dicendum, q̄ esse in potentia & esse in actu non dicunt diuersos modos accidentales, ex quorum diuersitate alteratio pronciat, sed substantiales. Nam etiam substantia diuiditur per potentia in actum, sicut & quodlibet aliud genus.

Ad xiii. dicendum, quod forma accidentalis agit in uirtute formae substantialis quasi instrumentum eius: sicut etiam in 2. de anima calor ignis dicitur esse instrumentum uirtutis nutritiuae. Et ideo non est inconueniens, si d actio formae accidentalis ad formam substantialem terminetur.

Ad xiiii. dicendum, q̄ etiam in femine calor feminis agit ut instrum. uirtutis aie quae est in femine. Quae quidem licet imperfecta sit: tñ est impressio quaedam animae perfectae relicta. Est enim in femine ab aia generantis, & agit et in uirtute corporis celestis: cuius est quasi instrumentum. Et pp hoc non dicitur q̄ semen generet, sed q̄ anima & sol.

Ad xv. dicendum, q̄ animalia generata ex putrefactione sunt minoris perfectionis aliis animalibus. unde in eorum generatione efficit uis caelestis corporis inferiori materiae impressa, quod in generatione animalium perfectorum facit eadem uis caelestis cum uirtute feminis.

Ad xvi. dicendum, q̄ licet mulus non sit similis equo, uel asino in specie: est tñ similis in genere proximo: ratione cuius similitudinis ex diuersis speciebus una species, quasi media generatur.

Ad xvii. dicendum, q̄ sicut uirtus diuina, s̄ primum agens non excludit actionem uirtutis naturalis: ita nec prima exemplaris forma, quae est Deus, excludit deriuationem formarum ab aliis inferioribus formis, quae ad sibi similes formas agunt. Et per hoc patet responsio ad 18.

Nam Boetius intelligit formas quae sunt in materia, prouenire ex formis quae sunt sine materia, sicut a primis exemplaribus: non sicut in materia.

Ad xix. dicendum, q̄ esse per creationem dī, in quantum oīs causa secunda dans esse, hoc habet in quantum agit in uirtute primae causae creatis: cū esse sit primus effectus nihil aliud p̄supponens.

Ad xx. dicendum, q̄ forma naturalis, quae est in materia, non potest reduci ad formam per se existentem eiusdem speciei, cum forma naturalis habeat materiam in sui ratione, sed reducit ad formam per se existentem, sicut dictum est.

ARTICVLVS IX.

Utrum anima rationalis educatur in esse per creationem, uel per feminis traductionem.

NONO quaeritur, utrum anima rationalis educatur in esse per creationem, uel per feminis traductionem. Et vñ q̄ propagetur cum femine. Dicitur enim Ge. 46. Cunctae anime, quae in-

A gressae sunt cum Jacob in Aegyptū, & egressae sunt de femore illius absque vxoribus filiorum. 66. Sed nihil egreditur de femore patris, nisi per feminis traductionem. ergo anima rationalis traducitur cū femine. Sed diceretur, quod ponitur pars pro toto, id est anima pro homine.

¶ 2 Sed contra. Homo est quid cōpositum ex anima & corpore. Si ergo totus homo ex femore patris egreditur, non solum corpus, sed etiam anima cum femine traducetur, ut prius.

¶ 3 Præt. Accidens traduci nō potest, nisi subiectū traducatur, eo q̄ accidēs de subiecto in subiectum nō trāseat, sed anima rationalis est subiectum peccati originalis. Cum ergo peccatum originale traducatur a parēte in prolem, videtur etiam quod anima rationalis filij a parente traducatur. Sed diceretur, quod peccatum originale, licet sit in anima sicut in subiecto, est tamen in carne sicut in causa: unde per carnis traductionem traducitur.

¶ 4 Sed contra: Roma. 5. dicitur, peccatum per vnū hominem in mundum intrauit, & per p̄tū mors, & ita mors in omnes pertransiit in quo omnes peccauerūt. Glo. autem exponit, in quo homine peccatore, uel in quo peccato. Non autē in illo peccato omnes peccassent, nisi illud vnū peccatū in omnes traductum fuisset. Illud ergo vnū peccatū quod in Adam fuit, in oēs traducitur. Et sic anima illius, quae peccati subiectum erat, traducitur in omnes.

¶ 5 Præt. Omne agēs agit sibi simile: sed omne agēs agit per uirtutē formae. ergo illud, quod agit agens, est forma, sed generans agens est ergo forma generati est per actionem generantis. Cum ergo homo generet hominem, & anima rationalis sit forma hominis, videtur quod anima rationalis sit per generationem, & non per creationem.

¶ 6 Præt. Secundū Philosophū in 2. Phis. Causa efficiēs in suo effectu incidit in idē specic. Sed homo sortitur speciem per animam rōnalem. ergo vñ q̄ id quod facit generans in genito, sit anima rationalis.

¶ 7 Præt. Filij simulantur parentibus propter hoc, quod a parentibus propagantur. Simulantur autem parentibus filij, non solum quantum ad dispositiones corporales, sed etiam quantum ad dispositiones animae. ergo sicut corpora a corporibus, ita animae ab animabus traducuntur.

¶ 8 Præt. Moyse dicit Leuit. 17. Anima omnis carnis in sanguine est. Sed sanguis cum femine traducitur: praecipue cum sperma non sit nisi sanguis decoctus. ergo & anima cum femine traducitur.

¶ 9 Præt. Embrio antequā anima rationali perficiatur, habet aliquam operationem animae: quia augeatur & nutritur & sentit. Sed operatio animae nō est sine uita. ergo uiuit. uita uero corporis principium est anima. ergo habet animam. Sed non potest dici quod adueniat ei alia anima: quia tunc in vno corpore essent duae animae. ergo ipsa anima quae prius erat in femine propagata: est anima rationalis.

¶ 10 Præt. Diuersae animae secundum speciem: confluunt diuersas animas secundum speciem. Si ergo in femine ante ipsam animam, rationalem erat anima, quae non erat rationalis, erat ibi animal secundum speciem diuersum ab homine. Et sic ex illo non poterit homo fieri: quia diuersae species animalis non transeunt in inuicem. Sed dices, quod diuersi modi operationes animae non conueniunt embryoni per animam, sed per aliquam uirtutem animae quae dicitur uirtus formatiua.

Sed

Aug. lib. de pec. mer. & remis. c. 10.

Lib. 2. Text. 70. rom. 2.

Lib. 2. co. 10. D. 240.

Iero citato ia argum.

Ad art. 17. & in corp. art.

¶ 11 Sed contra, virtus supra substantiam radicitur: unde ponitur media inter substantiam & operationem ut habetur a Diony. in 11. c. celi hierar. Si ergo est ibi virtus animae, erit ibi anima substantia.

Cap. 11. c. celi hierar. in 11. c. celi hierar. Si ergo est ibi virtus animae, erit ibi anima substantia.

¶ 12 Præter. Philosophus dicit in 16. de animalibus, quod embrio prius vivit quam animal: & prius animal quam homo. Sed omne animal habet animam: ergo prius est ibi aliqua anima: quam sit ibi anima rationalis per quam homo est homo.

Dib. 3. co. 6.

¶ 13 Præter. Secundum Phil. in 2. de anima: Anima est actus viventis corporis in quantum huiusmodi. Sed si embrio vivit, & operationem vitae exercet per huiusmodi virtutem formativam, ipsa virtus erit actus eius in quantum est vivens: ergo erit anima.

Lib. 1. Tex. 14. & lib. 2. com. 48. & 49.

¶ 14 Præter. Ut dicitur in primo de anima: Vivere inest omnibus viventibus per animam vegetabilem: Sed manifestum est embrionem vivere ante infusionem animae rationalis: cum in eo operationes vitae inveniuntur: ergo est ibi anima vegetabilis antequam sit anima rationalis.

2. Tex. 40. & 41.

¶ 15 Præter. In 2. de anima improbat Philo. quod augeri non est actus ignis: sicut principalis agētis, sed magis animae vegetabilis. Sed embrio ante aduentum animae rationalis augetur: ergo habet animam vegetabilem.

¶ 16 Præter. Si non est ibi anima vegetabilis ante aduentum animae rationalis, sed virtus formativa, adveniente anima, illa virtus suam operationem non habebit, cum operatio, quam illa virtus faciebat in embrione, sufficienter postmodum fiat in animali per animam: ergo erit ibi ociosa: quod videtur esse inconueniens: cum nihil sit ociosum in natura. Sed dices, quod illa virtus destruitur adveniente anima rationali.

¶ 17 Sed contra. Dispositiones non destruiuntur adveniente forma, sed manent, & quodam modo tenent formam in materia: Sed illa virtus erat quaedam dispositio ad animam: ergo adveniente anima, illa virtus non destruitur.

¶ 18 Præter. Ex actione illius virtutis pervenitur ad introductionem animae. Si ergo anima adveniente, illa virtus destruitur: videtur quod aliquid agat ad sui destructionem: quod est impossibile.

¶ 19 Præter. Homo est homo per animam rationalem: Si ergo anima non exit in esse per generationem: nec erit verum dicere quod homo generetur: quod patet esse falsum.

¶ 20 Præter. Corpus hominis exit in esse per actionem generantis. Si ergo anima non exit in esse a generante: erit in homine duplex esse, unum corporis, quod facit generans, & aliud animae, quod non facit. Et sic ex anima & corpore non fit unum simpliciter: cum secundum esse differant.

¶ 21 Præter. Impossibile est quod actio unius agentis terminetur ad materiam, & alterius ad formam: alias ex forma & materia non esset unum simpliciter, cum unum factum sit per unam actionem: sed actio naturae generantis terminatur ad corpus: ergo & terminatur ad animam quae est forma eius.

2. de generatione anima lib. 1. c. 1. circa medium.

¶ 22 Præter. Secundum Philosophum in 16. de animalibus: principia quorum actiones non sunt sine corpore, cum corpore producantur. Sed actio animae rationalis non est sine corpore: maxime enim intelligere esset sine corpore, quod patet esse falsum. Non enim est intelligere sine phantasmate, ut dicitur in primo & tertio de anima. Phantasma autem non est sine corpore: ergo anima rationalis cum corpore raducitur. Sed dicebat, quod anima rationalis indiget phantasmate intelligendo, quantum ad acquisitionem.

Tex. 12. & 22. 11. 3. 123. 90.

nam specierum intelligibilium: non autem postquam eas iam acquisivit.

¶ 23 Sed contra: homo postquam acquisivit scientiam, impeditur in actione intellectus laeso organo phantasma: hoc autem non esset, si intellectus post acquisitionem scientiae, phantasmatis non indigeret. Indiget ergo eis non solum in acquirendo scientiam, sed et in utendo scientia acquisita. Sed dices: quod impedimentum operationis intellectualis ex laesione organi phantasiae provenit non ex hoc, quod intellectus indiget phantasmatis in utendo scientia acquisita, sed ex hoc quod imaginatio & intellectus sunt in una essentia animae: unde per accidens imaginatione impeditur, impeditur & intellectus.

¶ 24 Sed contra est, quod coniunctio potentiarum in una essentia animae est causa, quare quoniam una potentiarum intenditur in suo actu, alterius actus remittitur: sicut quoniam aliquis attente videt, minus attente audit, & est causa quare una potentiarum cessante a suo actu, alia in suo actu roboratur. unde caeci plerumque acutus audiunt. Non ergo propter huiusmodi coniunctionem contingeret, quod propter impedimentum potentiae imaginativae impeditur actio intellectus, sed magis roboraretur.

¶ 25 Præter. Quicumque dat ultimum completum operationi alicui, ille maxime operanti cooperatur. Sed si oēs animae humanae creantur a Deo, & ab ipso corporibus infunduntur, ipse dat ultimum completum generationi: quae est ex adulterio: ergo ipse cooperabitur adulteris, quod videtur absurdum.

¶ 26 Præter. Secundum Philosophum in 4. Meteor. perfectum unum quodque, est, quod potest sibi simile facere: Quanto ergo aliquid est perfectius, tanto magis potest sibi simile facere. Sed animae rationales sunt perfectiores materialibus formis elementorum, quae sibi similes formas producant: ergo virtute animae rationalis poterit anima rationalis produci per viam generationis.

¶ 27 Præter. Anima rationalis constituta est inter Deum & res corporales media, unde in libro de Causis dicitur, quod est creata in horizonte aeternitatis & temporis: sed in Deo generatio invenitur, similiter in rebus corporalibus: ergo & anima, quae est media, per generationem producit.

¶ 28 Præter. Philosophus in 16. de animalibus dicit, quod spiritus qui exit cum spermate, est virtus principij animae, & est res divina. Et tale dicitur intellectus. Et ita videtur quod intellectus propagetur cum semine.

¶ 29 Præter. In eodem lib. Philosophus dicit, quod in generatione femina dat corpus, & anima est ex matre. Et ita videtur quod anima sit per feminis propagationem, & non per creationem.

SED CONTRA est, quod dicitur Isa. 57. Omnem flatum ego feci, per flatum autem intelligitur anima: ergo videtur quod anima creatur a Deo.

¶ 30 Præter. In Psal. dicitur, Qui finxit singillatim corda eorum. Non ergo una anima propagatur ex alia, sed omnes seorsum creantur a Deo.

RESPON. Dicendum, quod circa hanc questionem antiquitus diversa dicebantur a diversis. Quidam namque dicebant animam filii ex parentis anima propagari, sicut & corpus propagatur ex corpore. Alii vero dicebant, quod es aias seorsum creati: sed ponebatur a principio eas extra corpora fuisse creatas simul, & postmodum corporibus seminatis coniungebantur, vel proprio motu voluntatis secundum quosdam, vel Deo mandante & faciente secundum alios. Alii vero

Lib. 10. cap. 21. 22. Cap. 23. & seq. Cap. 13. to. 3. inter opeta Augull.

Vide a. p. q. 118. ar. 2.

Li. 1. de gen. animalium c. 18. a med. & li. i. Physico.

Li. 13. ca. 16. circa mediū.

Loco citato in arg. 28.

Lib. 7. c. 6. 22. D. 179.

vero dicebant animas simul cum creantur, corporibus infundi. Quæ quidem opiniones, quamuis aliquo tempore sustinerentur, & quæ earum esset verior in dubium verteretur, ut patet ex Augustino in decimo super Gene. ad literam, & in libris quos scribit de origine animæ, tamen primæ duæ postmodum iudicio ecclesiæ sunt damnatæ, & tertia approbata. vnde dicitur in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, Animas hominum non esse ab initio inter cæteras intellectuales naturas, nec simul creatas credimus, sicut Origenes fingit. neque cum corporibus per coitum seminantur, sicut Luciferiani, & Cirillus, & aliqui latinorum præsumptos affirmant. Sed dicimus corpus tantum per coniugii copulam feminari, ac formato iam corpore, animam creari & infundi. Diligenter autem consideranti apparet rationabiliter illam opinionem esse damnatam, quæ ponebat animam rationalem cum semine propagari, de qua nunc est quæstio. & hoc tribus rationibus potest videri ad præsens. Prima est, quia rationalis anima in hoc a cæteris formis differt, quod aliis formis non competit esse in quo ipsæ subsistat, sed quo eis res formatæ subsistant. Anima vero rationalis sic habet esse, ut in eo subsistens. & hoc declarat diversus modus agendi. Cum enim agere non possit nisi quod est, unumquodque hoc modo se habet ad operandum vel agendum, quomodo se habet ad esse. vnde, cum in operatione aliarum formarum necesse sit cõiccare corpus, non autem in operatione rationalis animæ, quæ est intelligere & uelle, necesse est ipsi rationali animæ esse attribui, quasi rei subsistenti, non autem alijs formis. Et ex hoc est, quod inter formas, sola rationalis anima a corpore separatur. Ex hoc ergo patet quod anima rationalis exit in esse, non sicut formæ aliæ, quibus proprie non conuenit fieri, sed dicuntur fieri factio quodam. Sed res quæ fit, proprie, & per se fit. Quod autem fit, fit vel ex materia, vel ex nihilo. Quod uero ex materia fit, necesse est fieri ex materia cõtrarietati subiecta. Generationes enim ex contrariis sunt secundum Philosophum, vnde cum anima, uel omnino materiam non habeat, uel ad minus non habeat materiã contrarietati subiectam, non potest fieri ex aliquo. vnde relict quod exeat in esse per creationem, quasi ex nihilo facta. Ponere autem quod per generationem corporis fiat, est ponere ipsam non esse subsistentem, & per consequens cum corpore corrumpi. Secunda ratio est, quia impossibile est actionem corporeæ uirtutis ad hoc eleuari, quod uirtutem penitus spiritualem & incorporeã cauare possit. Nihil enim agit ultra suam speciẽ, immo agens oportet esse præstantius patiente secundum Augustinum duodecimo super Genes. ad lit. Generatio autem hominis fit per uirtutem generatiuam, quæ organum habet corporale; uirtus etiam, quæ est in semine non agit nisi median te calore, ut dicitur in 16. de animalibus: vnde cum anima rationalis sit forma penitus spiritualis, non dependens a corpore, nec communicans corpori in operatione, nullo modo per generationem corporis potest propagari, nec produci in esse per aliquã uirtutẽ quæ sit in semine. Tertia ratio est, quia omnis forma, quæ exit in esse per generationem, uel per uirtutem naturæ, educitur de potentia materiæ, ut probatur in 7. Metaphysic. d Anima uero rationalis non potest educi de potentia materiæ. Formæ enim quartæ operationes non sunt cum corpore, nõ possunt de materia corporali educi, unde relinquuntur

A quod anima rationalis non propagetur per uirtutem generantis. & hæc est ratio Aristoteli in 16. de animalibus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in autoritate inducta per syncdochem ponitur pars pro toto, id est, anima pro toto homine. & hoc ideo, quia anima est principalior pars hominis, & unumquodque rotum uidetur esse id quod est principalius in eo: vnde totus homo uidetur esse anima, vel intellectus, secundum quod dicitur in 9. Ethicorum.

AD SECUNDUM dicendum, quod totus homo egreditur de femore generantis, propter hoc quod uirtus feminis de femore egredientis operatur ad unionem corporis & animæ, disponendo materiã ultimã dispositione, quæ est necessitans ad formam: ex qua unione homo habet quod sit homo. Non autem ita, quod qualibet pars hominis per uirtutem feminis causetur.

AD TERTIUM dicendum, quod peccatum originale dicitur peccatum totius naturæ, sicut peccatum actuale dicitur peccatum personale, vnde quæ est cõparatio peccati actualis ad unam personam singularem, eadem est comparatio peccati originalis ad totã naturam humanã, traditam a primo parente, in quo fuit peccati initium, & per cuius uoluntatem in omnibus originale peccatum quasi uoluntarium reputatur. Sic ergo originale peccatum est in anima in quantum pertinet ad humanam naturam. Humana autem natura traditur a parente in filium per traductionem carnis, cui postmodum anima infunditur, & ex hoc infectionem incurrit: quod fit cum carne traducta una natura. Si enim uniretur ei ad constituendam naturam, sicut Angelus uniretur corpori assumpto, infectionem non reciperet.

AD QUARTUM dicendum, quod sicut in natura Adæ, erat natura omnium nostrum originaliter, ita & peccatum originale, quod in nobis est, erat in illo peccato originali originaliter. Nam peccatum originale, ut dictum est, per se recipit natura, anima uero ex consequenti.

AD QUINTUM dicendum, quod homo generans generat sibi simile in specie per uirtutem formæ suæ, scilicet animæ rationalis, non quod ipsa sit immediatũ principium in generatione humana agens, sed quia uis generatiua, & ea quæ in semine agunt: non disponerent materiam, ut fieret corpus perfectibile anima rationali: nisi quatenus agerent ut instrumenta quædam rationalis animæ. Et tamen ista actio non potest pertingere ad factionem animæ rationalis rationibus prædictis.

AD SEXTUM dicendum, quod generans generat sibi simile in specie, in quantum generatum per actionem generantis producit ad participandum speciem eius. Quod quidem fit per hoc quod generatum consequitur formam similem generanti. Si ergo forma illa non sit subsistens, sed esse suum sit solum in hoc quod uniat eam cuius est forma: oportebit quod generans sit causa ipsius formæ, sicut accidit in omnibus formis materialibus. Si autem sit talis forma quæ subsistentiam habeat, & non dependeat esse suum totaliter ex unione ad materiam, sicut est in anima rationali: tunc sufficit quod generans sit causa unionis talis formæ ad materiam per hoc quod disponit materiam ad formam. nec oportet quod sit causa ipsius formæ.

AD SEPTIMUM dicendum, quod ipsam dispositionem corporis sequitur dispositio animæ rationalis: tum quia anima rationalis accipit a corpore, tum quia secundum diuersitatem materiæ diuersificantur & formæ. Et ex hoc est quod filij simulantur parentibus etiam in his quæ pertinent ad animam: non propter hoc quod

Lib. de ge. cap. 2. In arg. 2.

Li. 9. c. 4. medium & c. 8. a medio.

In sol. præcept.

D. 176.

In corp. art.

quod anima ex anima traducatur.

AD OCTAVVM dicendum, quod quia anima est proprie actus corporis uiuentis: uiuere autem est per calidum & humidum: quae in animali per sanguinem conseruantur. & ideo dicitur quod anima est in sanguine, ad designandum propriam dispositionem corporis, in quantum est materia perfecta per animam.

AD NONVM dicendum, quod circa embrionis uitam sunt aliqui diuersimode opinati. Quidam nanque assimilauerunt in generatione humana progressum animae rationalis, progressui corporis humani, dicentes, quod sicut corpus humanum in semine est virtualiter, non tamen habens actu humani corporis perfectionem, quae in distinctione organorum consistit, seu paulatim per uirtutem feminis ad perfectionem huiusmodi peruenitur, ita in principio generationis est ibi anima, uirtute quadam habens omnem perfectionem, quae postea apparet in homine completo, non tamen eam habens actu, cum non appareat animae actiones, sed processu temporis paulatim eam acquirit, ita quod primo apparent in ea actiones animae uegetabilis, & postmodum animae sensibilis, & tandem animae rationalis. Et hanc opinionem tangit Gregorius Nyssenus in libro quem fecit de homine. Sed haec opinio non potest stare, quia aut intelligitur quod ipsa anima secundum speciem suam existat a principio in semine, nondum habens perfectas operationes propter organorum defectum, aut intelligitur quod in semine a principio sit aliqua uirtus uel forma, quae nondum habet speciem animae: sicut nec semen habet speciem humani corporis, sed paulatim producit per actionem naturae ad hoc quod ipsa eadem sit anima, primo quidem uegetabilis, secundo sensibilis, & deinde rationalis. Prima autem pars huius diuisionis Philosophi. Dicitur enim in secundo de anima, quod potentia uitae quae est in corpore physico organico, cuius actus est anima, non est abiiciens animam, sicut semine & fructus. Ex quo datur intelligi, quod semen est ita in potentia ad animam, quod anima caret. Secundo, quia cum semen nondum sit ultima assimilatio membrum assimilatum: (sic enim eius resolutio esset corruptio quaedam,) sed sit superfluitas ultimae digestionis: ut dicitur in 15. de animalibus: nondum fuit in corpore generantis existens anima perfectum: unde non potest esse quod in principio suae decisionis sit in eo anima. Tertio quia lato quod cum eo decideretur anima, non tamen potest hoc dici de anima rationali: quae cum non sit actus alicuius partis corporis, non potest decise corpore decidi. Secundam etiam partem diuisionis praedictae patet esse falsam. Cum enim forma substantialis non continue uel successiue in actum producat, sed in instanti, aliis oporteret esse motum in genere substantiae sicut est in genere qualitatis, non potest esse quod illa uirtus quae est a principio in semine, successiue proficiat ad diuersos gradus animae. Non enim forma ignis in aere hoc modo inducitur, ut continuo procedat de imperfecto ad perfectum, cum nulla forma substantialis suscipiat magis & minus, sed solum materia per alterationem praecedentem uariatur, ut sit magis & minus disposita ad formam. Forma uero non incipit esse in materia nisi in ultimo instanti alterationis. Alij uero dicunt, quod in semine primo est anima uegetabilis, & postmodum ea manente, inducitur anima sensibilis ex uirtute generantis, & ultimo inducitur anima rationalis per creationem: ita proponuntur

F in homine esse esse tres animas per essentiam differentes. Sed contra hoc est quod dicitur in libro de Ecclesiasticis dogmatibus. Neque duas animas dicimus esse in uno homine: sicut & Iacobus & alij Syrorum scribunt: unam animalem qua animatur corpus & immixta sit sanguini, & alteram spirituales qua rationem ministrat. Et iterum impossibile est, unius & eiusdem rei esse plures formas substantiales: nam cum forma substantialis faciat esse non solum secundum quid, sed simpliciter, & constituat hoc aliquid in genere substantiae, si prima forma hoc facit, secunda adueniens, inueniens subiectum iam in esse substantiali constitutum, accidet taliter ei aduenire. Et sic sequeretur, quod anima sensibilis & rationalis in homine non sit forma substantialis. Nec potest dici quod anima uegetabilis quae in planta est forma substantialis, in homine non sit forma substantialis, sed dispositio ad formam, quia quod est de genere substantiae, nullus accidens esse potest: ut dicitur in primo Physicorum. Unde alij dicunt, quod anima uegetabilis est in potentia ad animam sensibilem, & sensibilis est actus eius, unde anima uegetabilis quae primo est in semine, per actionem naturae perducitur ad complementum animae sensibilis: & ulterius anima rationalis est actus & complementum animae sensibilis: unde anima sensibilis perducitur ad suum complementum, ad animam rationalem, non per actionem generantis, sed per actum creatis. Et sic dicitur quod ipsa rationalis anima in homine partim est ab intrinseco, quantum ad naturam intellectualem & partim ab extrinseco, quantum ad naturam uegetabilem & sensibilem. Sed hoc nullo modo potest stare: quia uel hoc ita intelligitur quod natura intellectualis sit alia anima a uegetabili & sensibili, & sic redit in idem cum secunda opinione: uel intelligitur ita quod ex istis tribus naturis constituantur substantia animae, in qua natura intellectualis erit ut formale, & natura sensibilis, & uegetabilis erit ut materiale. Ex quo sequitur, quod cum natura sensibilis & uegetabilis sint corruptibiles, utpote de materia educa, quod substantia animae humana non possit esse perpetua. Sequitur idem et in conueniens, quod inductum est contra primam, scilicet quod forma substantialis successiue educatur in actum. Alii uero dicunt, quod embrio non habet animam, quousque perficiatur anima rationali: operationes autem uitae quae in eo apparent, sunt ex anima matris. Sed hoc non potest esse, nam in hoc uiuentia a non uiuentibus differunt, quia uiuentia mouent seipsa secundum operationes uitae, quod de non uiuentibus dici non potest. Unde non potest esse quod nutrir & augeri, quae sunt propriae operationes uiuentis, sint in embrione a principio extrinseco, scilicet ab anima matris. Et praeterea, uirtus nutritiua matris assimilaret cibum corpori matris, & non corpori embrionis: cum nutritiua deseruiat individuo: sicut generatiua a speciei. & iterum sentire non posset esse in embrione ex anima matris. Et ideo alij dicunt, quod in embrione non est anima ante infusionem animae rationalis, sed est ibi uis formatiua: quae huiusmodi operationes uitae in embrione exercet. Sed hoc etiam esse non potest, quia cum appareant esse in embrione ante uicimum complementum diuersae operationes uitae: non possunt esse ab una uirtute. Unde oportet quod sit ibi anima, sed uirtus, anima: quae fundatur in spiritu qui in semine continetur: quod de natura sui spumosum est, & per consequens corporalis spiritus continetur. Ista autem uirtus agit disponendo materiam, & formam ad

Et etiam in li. de anima cap. 3.

Lib. 2. com. 10.

Lib. 1. de gener. animae lium cap. 15.

Cap. 11. in prim. com. inter opus Aug.

Li. 1. Phys. com. 17.

In 6. ad 9.

Par. 1. in illis.

In 6. ad 9.

In 6. ad 9.

ad susceptionem animæ. Et sciendum quod aliter est in generatione hominis uel animalis, & aliter in generatione aeris uel aquæ. Nam generatio aeris est simplex: cum in tota generatione aeris non appareant nisi duæ formæ substantiales, una quæ abijcitur, & alia quæ inducitur: quod totum fit simul in uno instanti. vnde ante introductionem formæ aeris, semper manet ibi forma aquæ: nec sunt ibi dispositiones ad formam aeris. In generatione autem animalis apparent diuersæ formæ substantiales: cum primo appareat sperma, & postea sanguis, & sic deinceps quousque fit forma hominis uel animalis. Et sic oportet quod huiusmodi generatio non sit simplex, sed continens in se plures generationes & corruptiones. Non enim potest esse quod una & eadē forma substantialis gradatim educatur in actum: ut ostensum est. Sic ergo per virtutem formatiuam quæ a principio est in semine: abiecta forma spermatis inducitur alia forma: qua abiecta iterum inducitur alia. Et sic primo inducatur anima vegetabilis: deinde ea abiecta inducatur anima sensibilis & vegetabilis simul: qua abiecta inducatur non per virtutem prædictam, sed a creatore anima quæ simul est rationalis, sensibilis, & vegetabilis. Et sic dicendum est secundum hanc opinionem: quod embrio antequam habeat animam rationalem uiuit, & habet animam: qua abiecta inducitur anima rationalis. Et sic non sequitur duas animas esse in eodem corpore: nec animam rationalem traduci cum semine.

In istamet solutione.

Li. 1. cap. 11.

Ad x. dicendum, quod embrio antequam habeat animam rationalem: non est ens perfectum, sed in uia ad perfectionem. vnde non est in genere uel specie, nisi per reductionem sicut incompletum reducit ad genus uel speciem completi.

In solutione ad 9. art.

Ad xi. dicendum, quod in semine a principio quamuis non sit anima: est tamen ibi uirtus animæ: ut dictum est. Quæ quidem uirtus fundatur in spiritu qui in spermate continetur. Et dicitur uirtus animæ: quia est ab anima generantis.

Part. 1. in illa.

Ad xii. dicendum, quod embrio ante animam rationalem uiuit, & animam habet ut dictum est. unde hoc argumentum concedimus.

In sol. ad 9. 13. 14. 15. 16.

Et similiter. 13. 14. & 15. Ad xvi. dicendum, quod uirtus formatiua quæ in principio est in semine, manet adueniente etiam anima rationali: sicut & spiritus in quos ferè tota substantia spermatis conuertitur, manet. Et illa quæ prius fuit formatiua corporis, fit postmodum corporis regitiua. Sicut etiam calor qui fuit dispositio ad formam ignis manet forma ignis adueniente, ut instrumentum formæ in agendo. Et per hoc patet solutio ad 17. & ad 18.

In solutione 6. argu.

Ad xix. dicendum, quod licet anima rationalis non sit a generante: unio tamen corporis ad eam, est quodammodo a generante: ut dictum est. Et ideo homo dicitur generari.

Ad xx. dicendum, quod pro tanto in homine non est duplex esse: quia non est sic intelligendum corpus esse a generante & animam a creatore, quasi corpori acquiratur esse separatim a generante, & separatim animam a creatore, sed quia creans dat esse animam in corpore, & generans disponit corpus ad hoc, quod uiuus esse sit particeps per animam sibi unitam.

Ad xxi. dicendum quod duo agentia omnino disparata non possunt hoc modo se habere: quod actio unius terminetur ad materiam & alterius ad formam. hoc tamen contingit in duobus agentibus

Aordinatis, quorum unum est instrumentum alterius. Actio enim principalis agentis se extendit quoadquod ad aliquid ad quod non potest se extendere actio instrumenti: Natura autem est sicut instrumentum quoddam diuinæ uirtutis, ut supra ostensum est. vnde non est inconueniens si uirtus diuina sola faciat animam rationalem: actione natura se extendente solum ad disponendum corpus.

D. 37. Art. 8. huius q. ad 12. arg. clarus art. 7. in corp.

Ad xxi. dicendum, quod intellectus in corpore existens, non indiget aliquo corporali: quod ad intelligendum simul cum intellectu sit principium intellectualis operationis, sicut accidit in uisu. Nam principium uisionis non est uisus tantum, sed oculus constans ex uisu & pupilla. Indiget autem corpore tantquam obiecto, sicut uisus indiget pariete in quo est color. Nam phantasmata comparantur ad intellectum, ut colores ad uisum, sicut dicitur in tercio de anima. Et ex hoc est quod intellectus impeditur in intelligendo laeso organo phantasia, quia quandiu est in corpore indiget phantasmatis, non solum quasi accipiens a phantasmatis dum acquirit scientiam, sed etiam comparans species intelligibiles phantasmatis, dum utitur scientia acquisita. Et propter hoc exemplum in scientiis sunt necessaria.

com. 1. te. 3.

Et per hoc patet responsio ad 23. & 24. Ad xxv. dicendum, quod illa ratio est Apollinaris: ut Greg. Nissenus dicit, Decipiebatur autem in hoc, quod non distinguebatur operatio natura: quæ est generatio prolis, cui Deus dat complementum, ab operatione uoluntaria adulterii in qua peccatum consistit.

In lib. de arch. ma. cap. 6. a medio.

Ad xxvi. dicendum quod anima cum sit perfectior formis materialibus, posset sibi similem producere, si anima rationalis posset produci aliter quam per creationem, quod esse non potest. Et hoc prouenit ex eius perfectione, ut ex prædictis potest patere.

Ad xxvii. dicendum, quod in solo Deo potest esse una natura in pluribus suppositis. Et ideo ibi solummodo potest esse generatio sine imperfectione mutationis & diuisionis. vnde nobiliores creaturæ, quæ sunt indiuisibiles, nec substantialiter transmutantur, sicut anima rationalis & Angelus, non generantur. Sed inferiores creaturæ, quæ sunt diuisibiles & corruptibiles.

In corp. art.

Ad xxviii. dicendum, quod uirtus illa quæ est in semine a Philosopho uocatur intellectus, ut dicitur Com. in 7. Meta. propter quandam similitudinem: quia sicut intellectus operatur absque organo, ita & illa uirtus.

Com. 11.

Ad xxix. dicendum, quod uerbum illud Philosophi est intelligendum de anima sensibili, non de rationali.

ARTICVLVS X.

Vtrum anima rationalis sit creata in corpore.

DECIMO quaeritur, utrum anima rationalis sit creata in corpore uel extra corpus. Et ut quod sit creata extra corpus. Eorum enim quæ sunt idem secundum speciem est idem modus prodeundi in esse. Sed animæ nostræ sunt eiusdem speciei cum anima Adæ. Anima autem Adæ fuit extra corpus cum Angelis creata, ut Augustinus dicit 7. super Gene. ad literam. ergo & alia anima humana extra corpus creantur.

1. p. q. 90. ar. 4. & 118. ar. 3. ar. 3. d. 3. q. 6. ar. 1. Et 2. com. 6. 61.

Lib. 7. cap. 25. & 27. 1. 3

¶ 2. Præter. Omne totum imperfectum est, cui deest aliqua pars quæ ad eius perfectionem pertinet. Sed animæ rationales magis pertinent ad perfectionem uniuersi quam etiam substantiæ corporales: cum substantia intellectualis sit nobilior corporali substantia. Si ergo

ergo aia rationales a principio non fuerunt omnes
creatae. sed quotidie creantur. cu corpora generantur.
sequitur q vniversum sit imperfectum, ex eo q
defunt sibi nobilissima partes eius. hoc videtur esse
inconueniens. ergo anima rationales sunt a princi-
pio extra corpora creatae.

¶ 3 Præt. Theatralibus ludis vt esse simile: q tunc
vniversum destruitur: quando ad ultimam perfe-
ctionem deuenerit. Sed mundus tunc finietur qñ
hominum generatio cessabit, & tunc completissi-
ma vniversi perfectio erit, si anima simul creantur,
cum corpora generantur. ergo secundum hoc diui-
na gubernatio, quæ mundi regit, erit similis ludo,
quod videtur esse absurdum. Sed dices q nihil pro-
hibet perfectioni vniversi deesse aliquid secundum
numerum, cum tamen quantum ad omnes eius spe-
cies sit completum.

¶ 4 Sed contra. Species rerum ex hoc q quantum
in ipsis est perpetuitatem quandã habent, pertinent
ad essentialem perfectionem vniversi, utpote per se
intenta ab vniversi auctore. Individua vero, quæ nõ
habent esse perpetuum, pertinent ad quandam acci-
dentalem vniversi perfectionem, utpote non pp se
intenta, sed pp speciei conseruationem. Anima au-
tem rationales non solum secundum speciem, sed
etiam secundum singula indiuidua perpetuitatem
habent. ergo si a principio omnes anima rationales
defuerunt, ita fuit vniversum imperfectum, ac si ali-
quæ species vniversi defuissent.

¶ 5 Præt. Macrobius super somnũ Scipionis duas
portas in celo posuit: vnã deorum, & aliam aia-
rum, in Cancro. s. & Capricorno, per quarum alte-
ram, anima ad corpus descendebant. Sed hoc non
esset, nisi anima extra corpus in celo crearentur. er-
go anima extra corpora creatae sunt.

¶ 6 Præt. Causa efficiens præcedit tempore suum
effectum. Sed anima est causa efficiens corporis: vt
dicitur in 2. de anima. ergo est ante corpus, & ita
non creatur in corpore.

¶ 7 Præt. In lib. de spiritu & anima dicitur, q anima ante-
quam corpori vnatur, habet irascibilitatem &
concupiscibilitatem. Sed hæc non possunt esse in
anima antequam anima sit. ergo anima est antequam
corpori vnatur. & ita non creatur in corpore.

¶ 8 Præt. Substantia aia rationalis tpe non men-
suratur: quia ut dicitur in lib. de Causis, est supra tempus,
nec iterum mensuratur aternitate: quia hoc solum
Dei est. In lib. etiam de causis dicitur, q anima est in-
fra aternitatem. ergo mensuratur aeo sicut & An-
geli, & ita eadem est mensura durationis Angeli &
anima. Cum ergo Angeli sint creati a principio
mundi. videtur quod etiam anima tunc sint creati,
& non in corporibus.

¶ 9 Præt. In aeo non est prius & posterius: aliã a
tpe non differret, ut quibusdam vt. Sed si Angeli an-
te animas essent creati, vel una anima post aliam
crearetur, esset in aeo prius & posterius, cum men-
sura anima sit aeuum, ut ostensum est. ergo oportet
omnes animas simul creari cum Angelis.

¶ 10 Præt. Vnitas loci attestatur unitati natura: vn-
de & diuersorum corporum secundum naturam,
diuersa sunt loca. Sed Angeli & anima conueniunt
in natura, cum sint substantia spirituales & intelle-
ctuales. ergo anima creatae sunt in celo empyreo
sicut Angeli, & non in corporibus.

¶ 11 Præt. Quanto aliqua substantia est subtilior, tã-
to ei altior locus debetur. Vñ ignis locus altior est

quàm aeris vel aquæ. Sed anima est multo simplici-
or substantia q̄ aliquod corpus. ergo videtur q̄ sit
creata supra omnia corpora, & non in corpore.

¶ 12 Præt. Cuiuslibet rei vltima perfectio est secun-
dum quod est in proprio loco: cum non sit extra
proprium locum nisi per uiolentiam quandam. Sed
vltima perfectio anima est in celesti habitatione. er-
go ibi locus est congruens natura eius. Et ita vide-
tur quod ibi sit creata.

¶ 13 Præt. Gene. 1. dicitur. Requieuit Deus die septi-
mo ab omni opere quod patrarat. Ex quo intelli-
gitur quod tunc Deus a nouis creaturis creandis
cessauit. Sed hoc non esset, si nunc quotidie anima
crearentur. ergo anima non creantur in corpore,
sed creatae sunt a principio extra corpus.

¶ 14 Præt. Opus creationis præcedit opus propaga-
tionis. hoc autem non esset, si simul anima crearen-
tur dum corpora propagantur. ergo anima ante
corpora sunt creatae.

¶ 15 Præt. Deus omnia secundum iustitiam opera-
tur. sed secundum iustitiam non dantur diuersa &
inæqualia nisi in illis in quibus aliqua inæqualitas
meriti præexistit. Cum ergo in natiuitate hominũ
circa animas multa inæqualitas attendatur: tum ex
hoc, quod quædam vniantur creatoris ad opera-
tiones anima aptis, quædam uero ineptis: tum ex
hoc quod quidam ex infidelibus nascuntur, alij ve-
ro ex fidelibus, qui per sacramentorum susceptio-
nem saluantur: videtur quod inæqualitas meriti in
animabus præcesserit. Et sic videtur quod anima
fuerint ante corpora.

¶ 16 Præt. Ea quoque vna est inceptio, videtur q̄
secundum esse dependeat adinuicem. Sed anima
secundũ esse suum non dependet a corpore: quod
patet ex hoc, q̄ corrupto corpore manet. ergo nec
anima simul incipit cum corpore.

¶ 17 Præt. Ea quorum vnũ impedit alterum, nõ
naturaliter vnuntur. Sed anima impeditur a sua ope-
ratione a corpore. Corpus enim quod corrumpit-
tur aggrauat animam: vt dicitur Sapient. 9. ergo ani-
ma non naturaliter vnitur corpori. Et ita videtur q̄
prius fuerit corpori non vnita quàm vniretur.

SED CONTRA Est quod dicitur in libro de Eccelesi-
asticis dogmatibus, q̄ anima ab initio inter cæ-
teras intellectuales creaturas non simul creantur.

¶ 2 Præt. Greg. Nyssenus dicit, quod assertio vtrius-
que opinionis vituperatione non caret, & eorum,
qui prius viuere animas in suo quodam statu atque
ordine fabulantur, & eorum, qui eas post corpora
creatas existimant.

¶ 3 Præt. Hieronymus dicit in simbolo fidei, quæ
composita sunt. Eorum condemnamus errorem, qui di-
cunt animas ante peccasse, uel in celis conuersatas
fuisse, quàm in corpora immitterentur.

¶ 4 Præt. Proprius actus fit in ppria materia, sed aia
est pprius actus corporis. ergo i corpore aia creat.

RESPON. dicendum, q̄ sicut supra dictum est,
quorundam opinio fuit, quod anima omnes simul
creatae fuerunt extra corpus. Cuius quidem opinio-
nis falsitas potest ad presens quatuor rationibus
ostendi. Quarum prima est, quod res create sunt a
Deo in sua perfectione naturali. Perfectũ enim na-
turaliter precedit imperfectum, secundum Philoso-
phum. Et Boetius dicit, quod natura a perfectis su-
mit exordium. Anima autem non habet perfectionem
sue nature extra corpus, cõ nõ sit per se ipsam spe-
cies completa alicuius nature, sed sit pars humanæ
nature.

Lib. 2. partim
post mediũ.

Lib. 2. com.
36. tom. 2.
Cap. 2. a me
dico. 3.

In proposi.
3. to. 2. in cer-
opera Arist.
Loco nunc
dicto.

In arg. præ-
cedenti.

naturæ, aliàs oporteret q̄ ex anima & corpore nō fieret unum nisi per accidens, unde non fuit anima humana extra corpus creata, Quicūq; autē possunt animas extra corpora fuisse antequam corporibus unirentur, asseruerunt eas esse naturas perfectas, & q̄ naturalis perfectio animæ non est esse in hoc, q̄ anima corpori uniretur, sed uniretur ei accidentaliter, sicut hō indumento. Sicut Plato dicebat, q̄ homo non est ex anima & corpore, sed est anima utens corpore. Et propter hoc omnes qui posuerunt animas extra corpora creati, posuerunt transcorporationem animarum, ut sic anima exuta a corpore uno, alteri corpori uniretur, sicut homo exutus uno vestimento induit alterum. Secunda ratio est Aui. Cum. n. anima non sit composita ex materia & forma, distinguitur. n. & a materia & a composito in secundo de anima, distinctio animarum ab inuicem esse non possit nisi s̄m formale differentiam, si solum secundum seipsas distingueretur. Formals autem differentia diuersitatem speciei inducit. Diuersitas autem secundum numerum in eadem specie ex differentia materiali procedit: quæ quidem animæ competere non potest secundum naturam ex qua sit, sed secundum materiam in qua sit. Sic ergo solum ponere possumus plures animas humanas eiusdem speciei, numero diuersas esse, si a sui principio corporibus uniantur, ut earum distinctio ex unione ad corpus quodammodo proueniat sicut a materiali principio: quamuis sicut ab efficiente principio talis distinctio sit à Deo. Si vero extra corpora animæ humanæ fuissent creatæ, oportuisset eas esse specie differentes, sublato distinctiois materiali principio, sicut & omnes substantiæ separata a Philosophis ponuntur specie differentes. Tertia ratio est. Nam anima rationalis humana nō differt secundum substantiam à sensibili & vegetabili, sicut superius est ostensum: vegetabilis autem & sensibilis animæ origo non potest esse nisi in corpore, cum sint actus quarundam partium corporis. Unde nec anima rationalis potest nisi in corpore creari secundum naturæ suæ conuenientiam, tamen absq; diuinæ præiudicio potestatis. Quarta ratio est, quia si anima rationalis extra corpus creata fuit, & ibi habuit sui esse naturalis completum, impossibile est cōuenientē causam assignare uniois eius ad corpus. Nō. n. potest dici, q̄ proprio motu se corporibus adiunxit: cum videamus q̄ deferere corpus non subiaceat animæ potestati, quod esset, si ex voluntate sua corpori esset vnita. Et præterea si sunt creatæ omnino separata, non potest dici quare unio corporis voluntatem separata animæ illexisset. Nec iterum potest dici quod post aliquos annorum circuitus, naturalis ei appetitus superuenerit corpori adherendi, & quod ex operatione naturæ huiusmodi unio sit causata. Nam ea quæ certo temporis spatio secundum naturam agitur, ad motum celi reducuntur sicut ad causam, per quam temporum spatia mensurantur. Animas autem separatas non est possibile celestium corporum motibus subiacere, similiter non potest dici q̄ à Deo sint corpori alligata, si eas prius absq; corporibus creauisset. Si n. dicatur q̄ ad earum perfectionem hoc fecit, non fuisset ratio quare absque corporibus crearentur. Si uero in earum penam hoc factum est, ut corporibus quasi quibusdam carceribus intruderentur, sicut Origines dixit propter peccata commissa, sequeretur quod institutio naturarum ex spiritali-

bus & corporalibus substantijs cōpositarum, esset per accidens, & non ex prima Dei intentione. Quod est contra id qd legitur Gene. 1. Vidit. Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. ubi manifeste ostenditur bonitatē Dei & nō malitiā cuiuscūq; creaturæ fuisse causam bonorū operum condendorū. AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ August. in lib. super Gen. ad lit. & præcipue inquirendo de origine animæ, loquitur magis inuestigando quàm attendendo: sicut ipsemet dicit. AD SECVNDVM dicendū, q̄ vniuersum in sui principio fuit perfectum quantum ad species, & nō quantum ad omnia indiuidua: vel quantum ad causas rerū naturalium, ex quibus possunt postmodū alia propagari: non quantum ad omnes effectus. Anima uero rationales quamuis non fiant a causis naturalibus: tamen corpora quibus diuinitus infunduntur sicut sibi cōnaturalibus, per operationē naturæ sūt. AD TERTIVM dicendum, q̄ in ludo nō queritur aliquid p̄ter ludum. Sed ex motu quo Deus creaturas corporales mouet: queritur aliquid p̄ter ipsum motum, s̄ completus numerus electorum: quo habito motus cessabit: licet non substantia mundi. AD QVARTVM dicendum, q̄ multitudo animarum pertinet ad essentialē perfectionē vniuersi ultimam, sed non primam: cum tota corporum mundi transmutatio ordinetur quodammodo ad animarum multiplicationem: ad quam requiritur corporum multiplicatio, ut ostensum est. AD QVINTVM dicendum q̄ Platonici ponebant naturā animarū per se esse cōpletam, & accidentaliter corporibus uniri. Unde etiā ponebant transitū animarū de corpore ad corpus. Ad quod ponendū præcipue inducebantur per hoc q̄ ponebant humanas animas immortales, & generationem nunquā deficere. Unde ad infinitatē animarū remouendā, ponebant fieri quendam circulum: ut animæ prius exeuntes iterato unirentur. & secundum hanc opinionem quæ erronea est, Macrobius loquitur. Unde eius autoritas in hac parte non est recipienda. AD SEXTVM dicendum, quod Philosophus in secundo de anima non dicit animam, efficientem esse causam corporis, sed causam unde est principium motus, in quantum est principium motus localis in corpore, & augmenti & aliorum huiusmodi. ut ipsemet exponit ibidem. AD SEPTIMVM dicendum, quod in autoritate illa intelligitur irascibilitas, & concupiscibilitas inesse animæ prius quàm corpori uniretur, natura, non tempore: quia anima hoc non habet a corpore, sed potius corpus ab anima. AD OCTAVVM dicendum, q̄ anima mensuratur tempore secundum esse quo unitur corpori: quàmuis prout consideratur ut substantia quædam spiritalis, mensuretur æuo. Non tamen oportet q̄ tunc inceperit æuo mensurari, quando & Angeli. AD NONVM dicendū, q̄ licet æuū nō habeat prius & posterius quantum ad ea quæ mensurat: nihil tamē prohibet quin unum altero prius æuo participet. AD X. dicendum, quod licet angelus & anima cōueniant in natura intellectuali: differunt tamen in hoc quod angelus est quædam natura in se completa: unde per se creari potuit. Anima uero cum perfectionem suæ naturæ habeat in hoc quod corpori unitur, non debuit in cælo, sed in corpore, cuius est perfectio creari. AD XI. dicendū, quod anima licet sit secundum se simpli-

Lib. 1. qui est de natura hominis aliquod autem finem.

Loco citato in arg.

In corp. art. In lib. 1. qui est de anima hominis & lib. 26. de anima.

Art. præc. ad 9. arg.

Loco citato in argum. 2. de anima com. 16. com. 2.

se simpliciter omni corpore: tamē est forma & per- F
fectio corporis ex elementis cōpositi, cuius locus
ē circa mediū cū quo simul oportet eā hic creari.

AD XII. dicendum, q̄ prima perfectio animā at-
tenditur secundum esse suum naturale. Quā quidē
perfectio consistit in vnione eius ad corpus. Et iō
a principio debuit in loco corporis creari. vltima
autem perfectio eius est in hoc quōd communicat
cum substantijs alijs intellectualibus. Et illa perfe-
ctio dabitur ei in cōlo.

AD XIII. dicendum, q̄ animā quā modo crean-
tur, licet sint nouā creaturā secundum numerum,
tamen sunt antiquā secundum speciem suam: præ-
cesserunt enim in operibus 6. dierum in suo simili
secundum speciem, id est, in animabus primorum
parentum.

AD XIV. dicendum, q̄ opus creationis quo na-
turā principia insituitur, oportet præcedere opus
propagationis. Nō autē tale opus est aiarum creatio.

AD XV. dicendum est q̄ ad iustitiam pertinet red-
dere debitum. vnde contra iustitiam fit si inæqualia
inæqualibus dantur: quando de bita redduntur: non
autem quando gratis aliqua dantur: q̄ conuenit in
creatione animarum. Vel potest dici q̄ ista diuersi-
tas non procedit ex diuerso merito animarum, sed
ex diuersa dispositione corporum. vnde & Plato
dicebat quōd formæ infunduntur à Deo secundum
merita materiæ.

AD XVI. dicendum, q̄ licet aīa dependeat à corpo-
re quantum ad sui principium, ut in perfectione suę
naturæ incipiat, tamen quantum ad sui finem non
dependet à corpore: quia acquiritur sibi esse in cor-
pore ut rei subsistenti. vnde destructo corpore nihi-
lominus manet in suo esse: licet non in completio-
ne suæ naturæ quam habet in vnione ad corpus.

AD XVII. dicēdū, q̄ natura corporis nō aggrauat
aīam, sed ei⁹ corruptio: ut ex ipsa autoritate ostēdit.

ARTICVLVS XI.

Utrum anima sensibilis vel vegetabilis sit per creationem,
vel tradatur ex semine.

VNDECIMO queritur, vtrum anima sensibilis I
sit per creationem, vel tradatur ex semine.

Et videtur q̄ sic, hac ratione. Eorum. n. quæ
sunt eiusdem rationis, est idem modus prodeundi
in esse: sed anima sensibilis, & uegetabilis in homine
est & in brutis & in plantis eiusdem speciei vel ratio-
nis: in homine autem sunt per creationem, cū sint
eiusdem substantiæ cum anima rationali, quæ est
per creationem, ut ostensum est. ergo etiam in bru-
tis & in plantis uegetabilis & sensibilis sunt per crea-
tionem. Sed dices q̄ anima sensibilis & uegetabilis
est in plantis, & brutis vt forma, & perfectio, in ho-
minibus autem ut dispositio.

¶ 2 Sed contra. quanto aliquid est nobilius, tanto
nobilitati modo exit in esse. Sed nobilius est esse for-
mam & perfectionem, quam esse dispositionem. si
ergo anima sensibilis, & uegetabilis in hominibus,
in quibus sunt, ut dispositiones, exeunt in esse per
creationem, qui est nobilissimus modus prodeundi
in esse, cum nobilissimæ creaturæ hoc modo esse
incipiant, videtur quōd multo magis in plantis,
& brutis sint productæ per creationem.

¶ 3 Præ. In 1. Phyl. dicit Philosophus, q̄ vere est id
est, substantia, nulli est accidens. si ergo anima sensi-
bilis, & uegetabilis sunt in brutis & in plantis ut for-
mæ substantiales, non possunt esse in homine ut di-
spositiones accidentales.

¶ 4 Præ. Ex virtute generantis producitur aliquid
in esse in rebus viuētibus p virtutē, q̄ est in semine:
sed in semine nō est anima sensibilis, vel uegetabilis
in actu. Cum ergo nihil agar nisi secundū quōd est
in actu, vñ q̄ ex virtute feminis nō possit p̄duci aīa
sensibilis vel uegetabilis. Et ita nec p generationem,
sed p creationē. Sed dices q̄ virtus, q̄ est in semine, li-
cet nō sit anima sensibilis actu, agit tamē in virtute
aīæ sensibilis, q̄ erat in patre, a quo semen deceditur.

¶ 5 Sed contra, quōd agit in virtute alterius, agit ut
instrumentum illius: instrumentum autem nō mo-
uet nisi motum. Mouens autem & motum oportet
esse simul, vt probatur 7. Phyl. Cum ergo virtus quę
est in semine, non sit cōiuncta animæ sensibili gene-
rantis, videtur quōd non possit agere vt instrumen-
tum eius, nec in virtute illius.

¶ 6 Præ. Instrumentū se habet ad principale agens,
sicut virtus mota & imperata ad virtutem motiuam
& imperatam, quę est vs appetitiua & motiua. Sed
virtus mota imperata nō mouet si separetur a mo-
tiuā imperante, vt patet in partibus animalis decis.
ergo nec virtus, quæ est in semine decisio, potest o-
perari in virtute generantis.

¶ 7 Præ. Quando effectus deficit a perfectione cau-
sæ, non potest se extendere in propriam causę actio-
nem: diuersitati enim naturarū attestatur diuersitas
actionum. Sed virtus, quæ est in semine, etsi sit effe-
ctus animæ sensibilis generantis, tamen constat, q̄
deficit a perfectione ipsius. ergo nō potest in actio-
ne, quę proprie competeret animę sensibili, scilicet
producere animam sibi similem in specie.

¶ 8 Præ. Ad corruptionem subiecti sequitur corru-
ptio formæ & virtutis, sed sp̄cia in processu gna-
tionis corrūpitur, & aliā formā recipit, vt Aui. dicit
ergo virtus illa corrūpitur, quę erat in semine: non
ergo per eā potest produci anima sensibilis in esse.

¶ 9 Præ. Natura inferior nō agit nisi mediante calo-
re, & alijs qualitativis actiuis & passiuis, sed calor nō
pōt producere animam sensibilem in esse: quia nihil
agit ultra suam speciem. Nec potest esse factum no-
bilius faciente, ergo anima sensibilis vel uegetabilis
non potest educi in esse per aliquod agens natura-
le. Et ita est, a creatione.

¶ 10 Præ. Agens materiale non agit influendo, sed
materiam transmutando: sed per transmutationem
materie non puenitur ad nisi formam accidentale.
ergo per agēs naturale nō pōt produci anima sen-
sibilis & uegetabilis, quæ sunt formæ substantiales.

¶ 11 Præ. Anima sensibilis vel uegetabilis habet quā-
dam quidditatē, quæ quidditas est ab alio facta. Hęc
autem quidditas non erat ante generationem nisi
quia materia poterat eam habere. ergo oportet, q̄
producat ab aliquo agente, quōd operetur non
ex materia. Et huiusmodi est solus Deus creans.

¶ 12 Præ. Animalia generata ex semine, sūt nobilio-
ra animalib⁹ ex putrefactione generatis: vt pote p̄fe-
ctiora, & sibi similia generatiua: sed in animalibus
ex putrefactione generatis animæ sunt a creatione.
Non enim est dare aliquod agens simile in specie, a
quo in esse producatur. ergo videtur multo fortius
quōd animæ animalium ex semine generatorū sint
a creatione. Sed dices quōd per virtutē celestis cor-
poris producitur anima sensibilis in animalibus ex
putrefactione generatis, sicut & in alijs per virtutē
formatiuam in semine.

¶ 13 Sed contra, sicut dicit Aug. in lib. de vera religio-
ne, substantia viuēs præeminet cuilibet substantiæ
non

In lib. 14. in
dialego. 10.
de legibus a
medio.

1. p. 6. 118. ar
11. 1. Et 1. dist.
18. q. 2. art. 1.
Et 2. cont. c.
86.

Art. 9. huius
quæst.

Lib. 1. com.
17. tom. 2.

Lib. com.
vñ. ut
102.

Lib. 8.
24. 2.

Op.
quæ
110.

non uiuenti: sed corpus cœleste non est substantia uiuens, cum sit inanimatum. ergo eius uirtute produci non potest anima sensibilis, quæ est principium uitæ. Sed dices, quod corpus cœleste potest esse causa animæ sensibilis, prout agit in uirtute intellectualis substantiæ, quæ ipsum mouet.

¶ 14 Sed contra, Quod recipitur in alio, est in eo per modum recipientis, & non per modum sui. si ergo uirtus intellectualis substantiæ recipitur in corpore cœlesti non uiuenti, non erit ibi ut uirtus uitalis, quæ possit esse principium uitæ.

¶ 15 Præt. Substantia intellectualis non solū uiuit, sed etiam intelligit. si ergo per eius uirtutem corpus cœleste ab ea motum potest conferre uitam, pari ratione conferre poterit intellectum. Et ita anima rationalis erit à generante, quod est falsum.

¶ 16 Præt. Si anima sensibilis est ab aliquo agente naturali, & non per creationem, aut ergo pducet à corpore, aut ab aia: sed nō à corpore, quia sic corpus ageret ultra suam speciem. nec iterum ab anima, quia uel oporteret totam aiam patris in filiū transfundi, & sic p̄ abiq; aia remaneret, uel quō ad partem eius, & sic in patre non remaneret tota anima: quorum utrumque est falsum ergo anima sensibilis non est agerente, sed à create.

¶ 17 Præt. Com. dicit in 3. de Anima, quod nulla uirtus cognoscitiua est ab actione elementorum cōmistorum: sed anima sensibilis est uirtus cognoscitiua. ergo non est ab actione elementorum. Et ita nec per actionem naturæ, cum nulla actio naturæ in istis inferiorib. sit absque actione elementorum.

¶ 18 Præt. Nulla forma potest esse mouens, q̄ non est subsistens. unde formæ elementorū s̄m Phil. in 8. Phys. non sunt mouentes, sed generans & remouens prohibens: sed aia sensibilis est mouens, cum omne aia à sua anima moueatur. ergo anima sensibilis non est forma tñ, sed est substantia per se existens. Constat etiam quod non est ex materia & forma composita. Omnis aut talis substantia educitur in esse per creationem, & non aliter. ergo anima sensibilis educitur in esse per creationem.

¶ 19 Sed dices, quod anima sensibilis non mouet per se corpus, sed ipsum corpus animatum mouet seipsum. Contra Philosophus probat in 8. Physic. quod in quolibet mouente seipsum oportet unam partem esse quæ sit mouens tñ, & alteram, quæ sit mota: sed corpus non potest esse mouens tñ, quia nullum corpus mouet nisi motum. ergo oportet quod aia sit mouens tñ, & ita sensibilis aia habet operationē, in qua nō cōicat sibi corpus. Et sic aia sensibilis erit substantia subsistens. Sed dices, quod aia sensibilis mouet secundū imperium appetitiuæ uirtutis, cuius actus cōmuniter est animæ & corporis.

¶ 20 Sed contra. In animali non solum mouet uis, quæ imperat motum, sed etiā est ibi uis exequens motū: cuius operatio nō poterit esse animæ & corpori cōis, rationib. prædictis. Et sic oportet, quod anima sensibilis aliquā operationē p se habeat. ergo est substantia per se subsistens. Et ita p creationem educitur in esse, & non p generationē naturalem.

SEDCONTRA est, quod dicitur Gen. 1. Produca aqua reptile animæ uiuentis. Et ita uidetur, quod anima sensibilis reptilibus & aliorum animalium sint ex actione corporalium elementorum.

¶ 21 Præt. Sicut se habet corpus patris ad eius aiam, ita & corp⁹ filij ad eius aiam. ergo commutatim sicut se habet corpus filij ad corpus patris, ita & aia filij ad aiam patris: sed corpus filij traducitur a corpore patris. ergo aia filij traducitur ab aia patris.

A RESPON. Dicendum, quod circa productionem formarum substantialium, Philosophorum opiniones diuersificantur. nāque dixerunt, quod agens naturale solummodo disponit materiam. forma autē, quæ est ultima perfectio, prouenit a principijs supernaturalibus. Quæ quidē opinio ex duob. præcipue ostenditur esse falsa. Primo quidē ex hoc, quod cum esse formarum naturalium & corporalium non consistat nisi in unione ad materiam, eiusdē agentis esse uel eas producere, cuius est materiam transmutare. Secundo, quia cum huiusmodi formæ non excedant uirtutem & ordinem & facultatem principiorum agentium in natura, nulla uel necessitas, eorum originem in principia reducere altiora. unde Phil. dicit in 7. Meta. quod caro & os generatur a forma, quæ est in his carnib. & in his ossibus. Secundum cuius sententiam non solū agens naturale disponit materiam, sed educit formam in actum: e conuerso primæ opinioni. Ab hac aut generalitate formarum, oportet excludere animam rationalem. Ipsa enim est substantia per se subsistens, unde esse suum non consistit tantū in hoc, quod est materia uniri, alias separari nō possit: quod falsum esse etiam eius operatio ostendit, quæ est animæ s̄m seipsum absque corporis cōione. Nec potest aliter operari quæ sit. Quod enim per se nō est, per se nō operatur. Et iterum, intellectualis natura torum ordinem & facultatem excedit materialium, & corporalium principiorum, cum intellectus intelligendo oēm corporalem naturā transcendere possit, quod non esset, si eius natura infra limites corporalis naturæ contineretur. Neutrum aut horum de anima sensibili uel uegetabili dici pot. Esse aut huiusmodi aiarum, non pot consistere nisi in unione ad corpus: quod eorum operationes ostendunt, que sine organo corporali esse non possunt: unde nec esse earū est eis absolute sine dependentia ad corpus. Propter quod nec a corpore separari possunt: nec iterum in esse produci, nisi quatenus producat corpus in esse. unde sicut producit corpus per actum naturæ generantis, ita & anima prædictæ: Ponere aut eas seorsum per creationem fieri, uel redire in opinionē eorū, qui ponebant huiusmodi aias post corpora remanere, cum utrumq; simul in li. de Eccl. dogmatib. condemnetur. Huiusmodi et animæ ordinē principiorum naturalium nō excedunt. Et hoc patet, earum operationes considerantibus. Nam s̄m ordinem naturarum, sunt etiam ordines actionum. Inuenimus autē quasdam formas, quæ se ulterius nō extēdūt quā ad id quod per principia materialia fieri potest: sicut formæ elementares & mistorum corporum, quæ non agunt ultra actionē calidi & frigidi. unde sunt penitus materie immerse. Anima uero uegetabilis, licet non agat nisi mediantibus qualitatib. prædictis, attingit tñ operatio eius ad aliquid, in quod qualitates prædictæ se nō extendunt: uidelicet ad producendum carnem & os, & ad præfigendum terminum augmento, & ad huiusmodi. unde & adhuc derinetur infra ordinem materialium principiorum, licet non quantum formæ præmissæ. Anima uero sensibilis non agit per uirtutem calidi & frigidi de necessitate, ut patet in actione uisus, & imaginationis, & huiusmodi: quamuis ad huiusmodi operationes requiratur determinatum temperamētum calidi & frigidi ad constitutionem organorum, sine quibus actiones prædictæ non fiunt. unde non totaliter transcendit ordinem materialium principiorum.

B

C

D

E

Quæst. dist. S. Thomæ. D quam-

Lib. 7. com 28. to. 3.

Lib. 8. com. 28. & 30. 1. 2.

quamuis ad ea non tñ deprimat, quantum for
mæ prædictæ. Anima uero rōnalis etiā agit actio-
nem, ad quam uirtus calidi, & frigidi non se extē-
dit, nec eā exercet per uirtutē calidi & frigidi. Nec
organo ēē corporali: unde ipsa sola transcendit
ordinem naturalium principiorum, non autem
anima sensibilis in brutis, uel uegetabilis in plātis.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ licet anima sen-
sibilis in hominib. & brutis sit eiusdem rōnis s̄m
genus: a non tñ est eiusdem rationis s̄m speciem;
sicut nec idem animal specie est homo, & brutū.
vnde & operationes animæ sensibilis sunt multo
nobiliores in homine quā in brutis, ut patet in
tactu & in apprehensibus interioribus. Nec oportet
eorum quæ sunt in genere s̄ specie differant,
esse unum modum procedendi in esse, ut patet p̄
animalia generata ex semine, & ex putrefactione,
quæ in genere conueniunt, & specie differunt.

AD SECUNDUM dicendum, q̄ in homine nō dī
anima sensibilis, ut dispositio, quasi sit aliud in
substantia ab aīa rōnali & sit dispositio ad ipsam,
sed quia non distinguitur sensibile a rōnali in
hoīe, nisi sicut potentia a potētia. Anima uero sen-
sibilis in bruto distinguitur ab anima rōnali hoīs,
sicut una forma substantialis ab alia. Et tñ sicut po-
tentia sensibilis in homine & uegetabilis fluunt
ab essentia animæ, ita & in brutis & in plantis. Sed
in hoc differunt, quia in plantis non fluunt ab es-
sentia animæ nisi potentia uegetabiles, & ideo ab
eis anima denominatur: in brutis uero non solū
uegetabiles, sed etiam sensibiles, a quibus denomi-
nantur eorum anima: in homine uero præter has
etiam intellectuales, a quibus denominatur.

AD TERTIUM dicendum, q̄ substantia, a qua potē-
tia sensibilis fluit in brutis q̄ in hoīs. est forma
substantialis: potentia uero utrobisq; est accidens.

AD QUARTUM dicendum, q̄ anima sensibilis nō
est actu in semine secundum propriam speciem,
sed sicut in uirtute actiua: sicut domus in actu est
in mente artificis, ut in uirtute actiua: & sicut for-
mæ corporales sunt in uirtutibus celestibus.

AD QUINTUM dicendum, q̄ instrumentum in-
telligitur moueri a principali agente, quamdiu re-
tinet uirtutem a principali agente impressam: unde
sagitta tamdiu mouetur a proiciente, quam-
diu manet uis impulsus proicientis. Sicut etiam
generatum tamdiu mouetur a generante in gra-
uibus & leuibus, quamdiu retinet formā sibi tra-
ditam a generante. vnde & semen tamdiu intelli-
gitur moueri ab anima generantis, quamdiu remanet
ibi uirtus impressa ab anima, licet corporaliter
sit diuisum. Oportet autē mouens & motū esse si-
mul quantum ad motus principium, non tñ quan-
tum ad totum motum, ut apparet in proiectis.

AD SIXTUM dicendum, q̄ vis appetitiua animæ
non habet imperium nisi super corpus unitum.
vnde pars decisa non obedit animæ appetitiuæ ad
uotum. Sed semen non mouetur ab anima gene-
rantis per imperium, sed per cuiusdam uirtutis
transfusionem, que in semine manet etiam post-
quam fuerit decisa.

AD SEPTIMUM dicendum, q̄ anima sensibilis
& uegetabilis de potentia materiæ educuntur, si-
cut & formæ aliæ materiales, ad quarum produ-
ctionem requiritur uirtus materiæ transmutans.
uirtus autem, quæ est in semine, licet deficiat ab al-
ijs actionibus animæ, hanc tamen habet. Sicut n.
per animam materia transmutatur, ut cōuertatur
in totum in actione nutrimenti, ita & per uirtutē

prædictam transmutatur materia: ut generetur cō-
ceptum. unde nihil prohibet quin uirtus prædicta
operetur quantum ad hoc ad actionem animæ
sensibilis in uirtute ipsius.

AD OCTAVUM dicendum, q̄ uirtus prædicta ra-
dicatur in spiritu, qui in semine includitur, sicut
in subiecto. Ferè autem totū semen, ut dicit Au-
cenna in spiritum conuertitur. Vnde, licet corpus
lenta materia, ex qua conceptum formatur, mul-
toties per generationem transmutetur, non tamē
uirtutis prædictæ subiectum destruitur.

AD NONUM dicendum, q̄ sicut calor agit, ut in-
strumentum formæ substantialis ignis, ita nihil
prohibet quin agat ut instrumentum animæ sen-
sibilis ad educendum animam sensibilem in actu,
non quod propria uirtute hoc possit.

AD DECIMUM dicendum, quod materia transmu-
tatur non tantum transmutatione accidentalī, sed
etiam substantiali. utraque enim forma in materiæ
potentia præexistit. vnde agens naturale, quod ma-
teriam transmutat, nō solum est causa formæ ac-
cidentalī, sed etiam substantialis.

AD XI. dicendum, quod anima sensibilis, cum
non sit res subsistens, non est quidditas, sicut nec
aliæ formæ materiales, sed est pars quidditatis, &
esse suum est in concrectione ad materiam. unde
nihil aliud est animæ sensibilem produci, quā
materiam de potentia in actum transmutari.

AD XII. dicendum, quod quanto aliquid est im-
perfectius, tanto ad eius constitutionem pauco-
ra requiruntur. Vnde, cum animalia ex putrefac-
tione generata, sint imperfectiora animalib. quæ
ex semine generantur, in animalibus ex putrefac-
tione generatis sufficit sola uirtus celestis corpo-
ris, quæ etiam in semine operatur, licet non suffi-
ciat sine uirtute animæ ad producendum anima-
lia ex semine generata: uirtus enim celestis corpo-
ris in inferioribus corporibus relinquitur, in qua-
tuor ab eo transmutantur, sicut a primo alteran-
te. Et propter hoc dicit Philosophus in libro de
animalibus, quod omnia corpora inferiora sunt
plena uirtutibus animæ. Cœlum autem, licet non
sit simile in specie cum huiusmodi animalibus ex
putrefactione generatis, est tamen similitudo
quantum ad hoc, quod effectus in causa actiua uir-
tualiter præexistit.

AD XIII. dicendum, quod corpus celeste est nō
struunt, agit tamen in uirtute substantiæ uiuentis,
a qua mouetur, siue sit Angelus, siue sit Deus.
Secundum Philosophos tamen, ponitur corpus
celestē animatum & uiuum.

AD XIV. dicendum, quod uirtus substantiæ
spiritualis mouētis relinquitur in corpore celesti,
& motu eius, non sicut forma habens esse com-
pletum in natura, sed per modum intentionis: si-
cut uirtus artis est in instrumento artificis.

AD XV. dicendum est, quod anima rationalis,
ut dictum est, excedit totum ordinem corpora-
lium principiorum. unde nullum corpus potest
agere etiam ut instrumentum ad eius productio-
nem.

AD XVI. dicendum, quod anima sensibilis pro-
ducitur in concepto non per actionem corporis,
nec per decisionem animæ, sed per actionem uir-
tutis formatiue, quæ est in semine ab anima gene-
rante, ut dictum est.

AD XVII. dicendum, q̄ uirtus cognoscitiua negat eē
ab actiōe elementorū, quasi elementorū uirtutes ad
eā causandā sufficiat, sicut sufficiūt ad causandam
duritiem

duritiem, & mollietate. Non autem negatur, quin instrumentally aliquo modo cooperari possit.

AD XVII. dicendum, qd anima sensibilis mouet p appetitum. Actio vero appetitus sensibilis non est animae tantum, sed compositi. unde talis vis habet determinatum organum. vnde non oportet ponere, qd anima sensibilis aliquam operationem habeat absque corporis communione.

AD XIX. dicendum, qd corpus potest mouere, quasi non motu illa specie motus qua mouet, licet non possit mouere nisi aliquo modo motu. Corp enim celi alterat non alteratum, sed localiter motu. Et similiter organu uirtutis appetitiuae mouet localiter, non localiter motu, sed aliquo modo alteratu. Operatio enim appetitiuae sensibilis sine corporali alteratione non contingit, sicut patet in ira, & in huiusmodi passionibus.

AD XX. dicendum, qd vis motiua exequens motu est magis dispositio mobilis qua natum est moueri a tali motore, quam sit per se mouens.

ARTICVLVS XII.

Vtrum anima sensibilis uel uegetabilis sit in semine a principio quando deciditur.

DE DECIMO queritur vtrum anima sensibilis uel uegetabilis sit in semine a principio quando deciditur. Et uidetur qd sic: quia vt Grego. Nisse nus dicit, vtriusque opinionis assertio vituperatione non caret, & eorum qui prius viuere animas in suo quodam statu atque ordine fabulantur, & eoru qui eas post corpora creatas existimant: sed si anima in semine non fuit in sui principio, oportet eam fieri post corpus. ergo anima a principio fuit, i semine.

¶ 2 Præ. Si anima sensibilis a principio non fuit in semine sicut nec rationalis: eadem ratio erit de sensibili & rationali, sed anima rationalis est a creatione. ergo & anima sensibilis est a creatione: cuius contrarium est ostensum.

¶ 3 Præ. Philosophus dicit in 16. de animalibus, qd virtus, qd est in semine est, sicut filius de domo patris egrediens. Sed filius est eiusdem speciei cum patre. ergo & illa virtus, quae est in semine, est eiusdem speciei cum anima sensibili a qua deriuatur.

¶ 4 Præ. Philosophus dicit in 16. de animalibus, qd virtus illa est sicut ars, quae si in materia esset ad perfectionem artificiatu operaretur. Sed in arte est species artificiatu. ergo & in illa virtute feminis, est species animae sensibilis: quae per semen producitur.

¶ 5 Præ. Decisio feminis est naturalis, decisio vero animalis anulosi est contranatura, sed in parte animalis anulosi decisio est anima, vt Philosophus dicit, ergo multo magis est in semine decisio.

¶ 6 Præ. Philoso. dicit in 16. de animalibus, qd mas in generatione animalis dat animam. Sed nihil est egrediens a patre nisi semen. ergo anima est in semine.

¶ 7 Præ. Accidens non transfunditur nisi per transfusionem subiectu. Sed aliqua aegritudines transfunduntur a parentibus in filios, sicut lepra, & podagra, & huiusmodi. ergo & eorum substantia transfunditur. Hec autem non sunt sine anima. ergo anima est a principio in semine.

¶ 8 Præ. Hippocrates dicit quod per decisionem venae quae est iuxta aures, generatio impeditur. Hoc autem non esset, nisi semen decideretur a toto corpore, quasi actu per prius existens. ergo cum id quod est actu

A pars animalis, habeat animam, videtur quod semen a principio habeat animam.

¶ 9 Præ. Idem dicit quod equus quidam propter nimium coitum inuentus est sine cerebro. Hoc autem non esset, nisi semen decideretur ab eo: quod est actu pars. ergo idem quod prius.

¶ 10 Præ. Quod est superfluum, non est de substantia rei. Si ergo semine sit superfluum non erit de substantia generantis. Et ita filius, qui est ex semine, non erit de substantia patris: quod est inconueniens. ergo semine est de substantia generantis. Et ita est ibi anima in actu.

¶ 11 Præ. Omne quod caret anima, est inanimatum. Si ergo semine caret anima, erit inanimatum, & sic corpus inanimatum transmutabitur & fiet animatum: quod est inconueniens. ergo anima est a principio in semine.

SED CONTRA est quod Philosophus dicit in libro de animalibus, quod semen & fructus est in tali potentia ad animam, quae est abiiciens animam.

¶ 2 Præ. Si semen a principio habet animam, hoc non videtur esse possibile nisi duobus modis: vel quod tota anima generantis in semen transeat: vel quod pars eius. Vtrumque autem horum videtur esse inconueniens, quia ex primo sequitur quod non remaneat anima in patre: ex secundo autem sequitur quod non remaneat ibi tota. ergo anima non est in semine a principio.

RESPON. dicendum, qd opinio quorundam fuit, quod anima a principio decisionis esset in semine, volentes quod sicut corpus diuideretur a corpore, ita simul anima ppararetur ab anima: vt statim cum corporis particula esset etiam ibi anima. Haec autem opinio non videtur esse vera: quia sicut quod Philosophus probat in 15. de animalibus, semen non deciditur ab eo, quod fuit actu pars, sed fuit superfluum vltimae digestionis, quod nondum erat vltima assimilatione assimilatum. Nulla autem corporis pars est actu per animam perfectam, nisi sit vltima assimilatione assimilata. vnde semen ante decisionem, nondum erat perfectum per animam, ita quod anima esset forma eius: erat tamen ibi aliqua virtus, sicut quam iam per actionem animae erat alteratum & deductum ad dispositionem propinquam vltimae assimilationis: vnde & postquam decisum est non est ibi anima, sed aliqua virtus animae. Et propter hoc in 16. de animalibus Philosophus dicit, quod in semine est virtus principij animae. Et praeterea si anima esset in semine a principio, aut esset ibi habens actu speciem animae: aut non, sed ut quaedam virtus, quae conuerteretur postmodum in animam. Primum esse non potest: quia, cum anima sit actus corporis organici, ante qualemcumque organizationem, corpus susceptiuum animae esse non potest. Et etiam sic sequitur, quod totum id, quod agit in feminibus, non est nisi quaedam dispositio materiae. & per consequens non esset generatio: cum generatio non sequatur, sed praecedat formam substantialem. Nisi forte dicatur, quod corpus sit alia forma substantialis praeter animam: ex quo sequitur, qd anima non substantialiter corpori vniretur, vt pote adueniens corpori, postquam est iam per aliam formam hoc aliquid constitutum. Sequeretur vterius, qd generatio viuientis non esset generatio, sed decisio quaedam: sicut pars ligni separatur a ligno, vt fit actu lignum. Secunda pars diuisionis praedictae esse non potest: quia secundum hoc sequeretur, quod forma substantialis non subito, sed successiue in materia pueniret. Et sic in substantia esset motus, sicut in quantitate & qualitate, quod est contra Philosophum.

¶ 3 Præ. Philosophus dicit in 16. de animalibus, qd virtus, qd est in semine est, sicut filius de domo patris egrediens. Sed filius est eiusdem speciei cum patre. ergo & illa virtus, quae est in semine, est eiusdem speciei cum anima sensibili a qua deriuatur.

¶ 4 Præ. Philosophus dicit in 16. de animalibus, qd virtus illa est sicut ars, quae si in materia esset ad perfectionem artificiatu operaretur. Sed in arte est species artificiatu. ergo & in illa virtute feminis, est species animae sensibilis: quae per semen producitur.

¶ 5 Præ. Decisio feminis est naturalis, decisio vero animalis anulosi est contranatura, sed in parte animalis anulosi decisio est anima, vt Philosophus dicit, ergo multo magis est in semine decisio.

¶ 6 Præ. Philoso. dicit in 16. de animalibus, qd mas in generatione animalis dat animam. Sed nihil est egrediens a patre nisi semen. ergo anima est in semine.

¶ 7 Præ. Accidens non transfunditur nisi per transfusionem subiectu. Sed aliqua aegritudines transfunduntur a parentibus in filios, sicut lepra, & podagra, & huiusmodi. ergo & eorum substantia transfunditur. Hec autem non sunt sine anima. ergo anima est a principio in semine.

¶ 8 Præ. Hippocrates dicit quod per decisionem venae quae est iuxta aures, generatio impeditur. Hoc autem non esset, nisi semen decideretur a toto corpore, quasi actu per prius existens. ergo cum id quod est actu

Quaest. dist. S. Thomae. D 2 loto-

Lib. 1. de anima tex. 10. tom. 1.

Lib. 1. de gener. anima cap. 18. Et 19.

s. de gener. animalium cap. 3.

lib. 3. com.
18. & prac.
tom. 2.

lofophum in 5. Physi. Et etiam formae substantialis. F
recipere magis & minus: quod est impossibile. vn
de relinquatur, qd anima non est in femine: sed vir-
tus quaedam animae, quae agit ad animam producen-
dam ab anima deriuata.

AD PRIMVM dicendum, qd corpus viuens, ut-
pote leonis uel oliuae, non est anima, sed est semen
corporis tantum ante animam, & ante uirtutem, quae
agit ad animam. Eadem enim est proportio semi-
nis ad uirtutem huiusmodi, & corporis ad animam.

AD SECUNDVM dicendum, qd hoc interest inter animam
rationalem & alias animas, qd anima rationalis non
est ex uirtute seminis, sicut aliae animae: quamuis
nulla anima sit in femine a principio.

AD TERTIVM dicendum, qd uirtus illa non assimila-
tur filio egredienti de domo patris quantum ad com-
plementum speciei: sed quantum ad acquisitionem
eorum quae desunt utriusque ad aliquod complemen-
tum. Perfectio enim prima plerumque manifesta-
tur per similitudinem perfectionis secundae.

AD QVARTVM dicendum, qd assimilatio inter uirtu-
tem praedictam & artem procedit quantum ad hoc, qd sicut
artificium praeparat in arte sicut in uirtute actiua:
ita & res uiua generanda in uirtute formatiua.

AD QVINTVM dicendum, qd ex hoc ipso decisione ani-
malis anulosa est uiolenta, & contra naturam, quod
pars decisa erat actu pars & perfecta per animam.
Vnde per decisionem materiae anima in utraque
parte remanet: quae quidem erat in toto una in actu,
& plures in potentia. Quod quidem accidit per hoc
quod huiusmodi animalia fere sunt similia in toto
& partibus. Nam eorum animae, quia imperfectio-
res sunt alijs: modicam diuersitatem organorum re-
quirunt. Et inde est quod una pars decisa potest ef-
se anime susceptiua, utpote habens tantum de orga-
nis: quantum sufficit ad talem animam suscipien-
dam, sicut accidit in alijs corporibus similibus ut-
pote ligno & lapide, aqua & aere. Ex hoc autem Phi-
lofophus probat in 15. de animalibus, quod sperma
non fuit actu pars ante decisionem: quia eius deci-
sio non fuisse naturalibus, sed modus corruptio-
nis cuiusdam. Vnde non oportet quod per decisionem
seminis in ipso femine anima remaneat.

AD SEXTVM dicendum, quod mas dicitur dare
animam, in quantum in femine maris continetur
uirtus, quae agit ad animam.

AD SEPTIMVM dicendum, qd egritudines, de quibus
est obiectio, non traducuntur cum semine, quasi
actu in semine sint: sed quia est principium eorum
in femine, per aliquam seminis indispotionem.

AD OCTAVVM dicendum, quod cum sperma sit
quaedam superfluitas habet quasdam proprias uias,
sicut & aliae superfluitates: quibus intercessit genera-
tio impeditur. Non propter hoc quod aliquid ex eo
quod erat actu pars, resoluitur.

AD NONVM dicendum, quod sicut immoderatus
alium superfluitatum fluxus soluit aliquid de eo
quod erat iam conuersum per uiolentiam quan-
dam, & non naturaliter: ita etiam immoderatus flu-
xus seminis. Ea uero que fiunt contra naturam, non
sunt in consequentiam naturae trahenda.

AD X. dicendum, qd semen est tale superfluum, quod licet
non sit actu pars substantiae patris, est tamen potentia,
rota. Et ob hoc filius dicitur de substantia patris esse.

AD XI. dicendum, quod licet semen non sit ani-
matum actu: est tamen animatum uirtute, unde non
est simpliciter inanimatum.

Lib. 2. dege-
nerat. ani-
malium c. 18.

Utrum aliquid ens ab alio possit esse aeternum.

TERTIO DECIMO queritur utrum aliquid ens ab
alio possit esse aeternum. Et uidetur quod non.
Nihil enim quod est semper, indiget aliquo ad hoc
q sit: omne autem quod est ab alio, indiget eo a
quo est ut sit, ergo nihil quod est ab alio, est semper.

¶ 2. Præter. Nihil accipit quod iam habet, ergo quod
semper est, semper esse habet, ergo quod est semper, non
accipit esse, sed omne quod est ab alio accipit esse
ab eo, a quo est, ergo nihil quod est ab alio, est semper.

¶ 3. Præter. Quod est, non generatur, neque fit, neque ali-
quo modo in esse producitur: quia quod fit non est,
ergo oportet, qd omne quod generatur vel fit uel
producitur, aliquando non esset. Omne autem quod
est ab alio, est huiusmodi, ergo omne quod est ab alio,
aliquando non est. Quod autem aliquando non est, non semper
est, ergo nihil quod est ab alio, est sempiternum.

¶ 4. Præter. Quod non habet esse nisi ab alio, in se consti-
deratum non est. Huiusmodi autem oportet aliquando non ef-
se, ergo oportet qd omne quod est ab alio, aliquan-
do non esset, & per consequens non esse sempiternum.

¶ 5. Præter. Omnis effectus est posterior suae causa. Quod au-
tem est ab alio, est effectus a quo est, ergo est posterior
eo a quo est. Et ita non potest esse sempiternum.

SED CONTRA est quod Hilarius dicit, quod ab æ-
terno a patre natum, aeternum esse habet quod na-
tum est. Sed filius Dei natus est ab æterno patre, er-
go æternus habet quod natus est, ergo est æternus.

RESPON. Dicendum, qd cum ponamus filium Dei
naturaliter a patre procedere, oportet quod ita sit
a patre, quod tamen sit ei coæternus, quod quidem
hoc modo apparet. Inter uoluntatem enim & naturam
hoc interest, qd natura determinata est ad unum quan-
tum ad id quod uirtute naturae producitur, & quan-
tum ad hoc quod est producere, uel non producere,
uoluntas uero quantum ad neutrum determina-
ta inuenitur: potest tamen aliquis hoc uel illud per
uoluntatem facere, sicut artifex scammum uel arcum,
& iterum facere ea, & a faciendo cessare. Ignis uero
non potest nisi calefacere, si subiectum suae actionis ad-
sit, nec potest aliud inducere in materiam, quam ef-
fectum similem sibi, unde & si de creaturis, quae di-
uina uoluntate ab ipso procedunt, dici possit qd po-
tuit creaturam talem uel talem facere, & tunc uel
tunc facere: de filio tamen qui naturaliter procedit,
hoc dici non potest. Non enim potuit alterius modi
esse filius secundum naturam, quam se habet patris
natura. Nec potuit uel prius uel posterius filius esse,
nisi quando fuit patris natura. Non enim potest dici qd di-
uinae naturae aliquando, perfectio naturae defuerit,
qua adueniente uirtute naturae, filius Dei sit genera-
tus: cum diuina natura sit simplex & immutabilis. Ne-
que potest dici, qd huiusmodi generatio dilata fuerit
per materiae absentiam uel indispotionem, cum omnino
haec generatio immutabilis sit. Vnde relinquatur, qd
cum natura patris ab æterno fuerit, & filius sit a patre
æternaliter generatus, ac per consequens patri coæter-
nus. Ariani uero, quia ponebant filium non naturaliter
a patre procedere, ponebant filium neque patri coæternum
neque coæternum, sicut contingit in alijs, quae a Deo pro-
cedunt secundum arbitrium uoluntatis ipsius. Fuit autem
difficile considerare generationem filii patri coæternam,
propter assuetudinem humanam cognitionis in con-
sideratione productionis rerum naturalium, in quibus
una

In li.
et t.
cap.
rom.

una res ab alia per motum producit. Res autem pro-

ducta per motum in esse, prius esse incipit in princi-

pio quam in termino motus. Cum autem principium

motus de necessitate terminum motus duratione pre-

cedat, quod necesse est per motus successione, nec

possit esse motus principium, vel initium sine causa

ad producendum mouere, necesse est ut causa mo-

uens ad aliquid producendum precedat duratione

id, quod ab ea producit. Unde quod ab aliquo sine mo-

tu procedit, simul est duratione cum eo, a quo pro-

cedit: sicut splendor in igne vel in sole. Nam splendor

subito, & non successiue a corpore lucido procedit,

licet quod creatura parificetur creatori in duratione.

¶ 2 Sed contra duratio quae non est tota simul, sed

successiua, non potest equiparari durationi quae est

tota simul. Sed si mundus semper fuisset, eius dura-

tio non semper tota simul esset, quia tempore me-

suraretur, ut et Boetius dicit in fine de consol. ergo

adhuc Deo non equipararetur creatura in duratione.

¶ 3 Præterea sicut diuina persona procedit a Deo sine

motu: ita & creatura. Sed diuina persona potest esse Deo

coæterna a quo procedit, ergo similiter & creatura.

¶ 4 Præterea quod semper eodem modo se habet, semper

potest idem facere. Sed Deus semper eodem modo se ha-

bet ab æterno, ergo ab æterno potest idem facere. Si

ergo aliquando produxit creaturam, & ab æterno pro-

Lib. 5. p. 106. vltima.

Lib. 10. c. 1. circa mediu. tom. 5.

Lib. 11. c. 6. & lib. 10. c. 31. tom. 5.

Lib. 8. c. 29. in prin. tom. 5.

In libro an omne quod est bonu sit inter princ. & mediu.

In li. de tri. & unitate. cap. 2. & 5. tom. 4.

ARTICVLVS XIII.

Utrum quod est a Deo diuersum in essentia, possit semper fuisse.

Quarto decimo quaeritur utrum id quod est a Deo diuersum in essentia, possit semper fuisse.

Et videtur quod sic. Non enim est minor potestas causa producens totam rei substantiam super effectum suum, quam causa producens formam tantum.

Sed causa producens formam tantum, potest producere eam ab æterno, si ab æterno esset: quia splendor, qui gignitur ab igne atque diffunditur, coæternus est illi, & esset coæternus, si ignis esset æternus, ut Augustinus dicit in libro de Trinitate.

ergo multo fortius Deus, qui producit totam rei substantiam, potest producere effectum sibi coæternum. Sed dices, quod hoc est impossibile, quia sequitur inconueniens, scilicet

quod est a Deo diuersum in essentia, possit semper fuisse.

¶ 1 Præterea sicut natura statim potest producere effectum suum, ita & agens uoluntarium non impeditur: sed Deus est agens uoluntarium quod impeditur non potest, ergo creatura quae per eius uoluntatem producuntur in esse, ab æterno produci poterunt: sicut & filius qui naturaliter a patre procedit.

Sed contra est quod Augustinus dicit. Super Genesim ad litteram. Quia omnino incommutabilis est illa natura trinitatis, ob hoc ita est æterna, ut ei aliquid coæternum esse non possit.

¶ 2 Præterea Damascenus dicit in primo libro quod ex non ente ad esse deducitur, non est aptum natum esse coæternum ei quod sine principio, & semper est. Sed creatura de non esse ad esse producit. ergo non potest fuisse semper.

Quæst. dist. S. Thomæ. D 3 Præterea.

¶ 3. Præter. Omne æternum est inuariabile. Sed creatura non potest esse inuariabilis, quia si sibi relinqueretur, in nihilum decideret. ergo non potest esse æterna.

¶ 4. Præter. Nihil quod dependet ab alio est necessarium; & per consequens nec æternum, cum omne æternum sit necessarium. Sed omne quod est factum, dependet ab alio: ergo nullum factum potest esse æternum.

¶ 5. Præter. Si Deus ab æterno producere potuit creaturam ab æterno produxit: quia secundum Philosophum in 3. Phys. In sempiternis non differt esse & posse. Sed ponere creaturam ab æterno fuisse productam, est contra fidem, ergo & ponere quod produci potuerit.

¶ 6. Præter. Voluntas sapientis non differt facere, quod intendit, si potest, nisi propter aliquam rationem. Sed non potest reddi ratio quare Deus tunc mundum fecerit, & non prius uel ab æterno: si ab æterno fieri potuit: ergo videtur quod ab æterno fieri non potuit.

¶ 7. Præter. Si creatura est facta, aut ex nihilo, aut ex aliquo. Sed non ex aliquo: quia uel ex aliquo quod est diuina essentia, quod est impossibile: uel ex aliquo alio. Quod si non esset factum, erit aliquid præter Deum non ab ipso creatum, quod supra est improbatum. Quod si est factum ex alio, aut proceditur in infinitum: quod est impossibile, aut deuenitur ad aliquid quod est factum de nihilo. Impossibile autem est, quod sit ex nihilo, semper fuisse, ergo impossibile est creaturam semper fuisse.

¶ 8. Præter. de ratione æterni est non habere principium: de ratione uero creaturæ est habere principium. ergo nulla creatura potest esse æterna.

¶ 9. Præter. Creatura mensuratur tempore uel æuo. Sed æuum & tempus differunt ab æternitate. ergo creatura non potest esse æterna.

¶ 10. Præter. Si aliquid est creatum, oportet dare aliquid instans in quo creatum fuerit: Sed ante id non fuit, ergo oportet dicere creaturam non se fuisse.

RESPON. Dicendum, quod secundum Philosophum in 5. Meta. possibile dicitur quandoque quidem secundum aliquam potentiam, quandoque uero secundum nullam potentiam: secundum potentiam quidem, uel actiuam uel passiuam. Secundum actiuam quidem, ut si dicamus possibile esse edificatori quod ædificet: secundum passiuam uero, ut si dicamus possibile esse ligno quod comburatur. Dicitur autem & quandoque aliquid possibile, non secundum aliquam potentiam, sed uel metaphoricè, sicut in geometricis dicitur aliqua linea potentia rationalis: quod prætermittatur ad præsens: uel absolute, quando scilicet termini enunciationis nullam adinuicem repugnantiam habent. Econtrario uero impossibile, quando sibi inuicem repugnant: ut simul esse affirmationem & negationem impossibile dicitur, non quia sit impossibile alicui agentis, uel patientis, sed quia est secundum se impossibile: ut potest sibi ipsi repugnans. Si ergo consideretur hoc enunciabile, aliquid diuersum in substantia existens a Deo fuisse semper, non potest dici impossibile secundum se, quasi sibi ipsi repugnans: hoc enim quod est esse ab alio, non repugnat ei quod est esse semper, ut supra ostensum est: nisi quando aliquid ab alio procedit per motum, quod non interuenit in processu rerum a Deo. Per hoc autem, quod additur, diuersum in substantia: similiter nulla repugnantia absolute loquendo datur intelligi ad id, quod est semper fuisse. Si autem accipiamus possibile dictum secundum potentiam actiuam, tunc in Deo non est potentia ab æterno essentiam aliam

faciendi. Si uero hoc ad potentiam passiuam referatur sic supposita catholice fidei ueritate, dici non potest quod aliquid a Deo procedens in essentia diuersum, potuerit semper esse. Supponit fides catholica omne id quod est præter Deum, aliquando non fuisse. Sicut autem impossibile est quod ponitur aliquando fuisse numquam fuisse, ita impossibile est quod ponitur aliquando non fuisse semper fuisse. Unde & dicitur a quibusdam quod hoc quidem est possibile ex parte Dei creatis, non autem ex parte essentia a Deo procedentis, per suppositionem contrariam, quam fides facit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa procedit ex parte potentia facientis, non autem ex parte facti: de quo facta sit suppositio aliquando non fuisse.

AD SECUNDUM dicendum, quod etiam si creatura semper fuisset: non simpliciter Deo æquipararetur, sed secundum quod eum imitaretur: quod non est inconueniens. unde illa obuiatio parum est efficax.

AD TERTIUM dicendum, quod in persona diuina non est aliquid quod supponatur aliquando non fuisse: sicut est in omni essentia aliena a Deo.

AD QUARTUM dicendum, quod obiectio procedit ex parte potentia facientis: quæ nec etiam per uoluntatem diminuitur, nisi quatenus ex arbitrio uoluntatis diuina fuit, quod non semper fuerit creatura. Unde patet responso ad 5.

AD QUINTUM dicendum, quod si ponatur ante quodcumque tempus datum creaturam fuisse, saluatur positio fidei: quia ponitur nihil præter Deum semper fuisse. Non tamen saluatur si ponatur eam semper fuisse, unde non est simile. Sciendum est quod forma arguendi non ualet, potest enim Deus quamlibet creaturam facere meliorem: non tamen potest facere infinite bonitatis creaturam. Infinita enim bonitas rationi creaturæ repugnat: non autem determinata bonitas quantumcunque. Sciendum etiam quod si dicatur, Deum potuisse facere mundum ante quam fecerit: si hæc prioritas ad potentiam facientis referatur, indubitanter est uerum, quia ab æterno affuit ei potentia faciendi, æternitas uero tempus creationis præcedit. Si autem referatur ad esse facti, ita quod intelligatur ante instantem creationis mundi, tempus reale fuisse in quo potuerit fieri mundus, patet omnino esse falsum: quia ante mundum motus non fuit: ut de nec tempus, postumus tamen imaginari aliquod tempus ante mundum: sicut altitudinem uel dimensiones aliquas extra celum, pro quibus modum possimus dicere: & quod altius celum potuit eleuari: & quod prius potuit facere, quia potuit facere & tempus diuturnius, & altitudinem altiorè.

AD SEPTIMUM dicendum, quod Platonicus hoc intellexerat, fidei ueritate non supponendo, sed ab ea alieni.

AD OCTAuum dicendum, quod ratio illa non probat nisi quod esse factum, & esse semper, non habeant adinuicem repugnantiam secundum se considerata: uero procedit de possibili absolute.

AD NONUM dicendum, quod ratio illa procedit de possibili ex parte potentia actiuæ. Sed quia rationes oppositæ concludere uidentur quod secundum nullam considerationem sit possibile, ideo ad eas etiam est respondendum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod secundum Boetium in fine de consolatione Phil. si mundus semper fuisset, non esset Deo coæternus, eius enim duratio non esset tota simul quod ad æternitatem rationem requiritur. Est enim æternitas interminabilis uite tota simul & perfecta possessio, ut ibidem dicitur. Tempus autem successio ex motu causatur, ut ex Philo. patet in 4. Phys. unde quod mutabilitati subiacet.

Lib. 1. 66. 32. tom. 3.

Art. 5. huius quæst.

2. p. q. 40. artic. 1. 5. Met. ca. de potentia 11. 5. com. 17. 2. 3

Art. præced.

biacet, etiā si semper sit, eternum esse non potest. Et propter hoc Augu. dicit, quod inuariabili essentia trinitatis nulla creatura coeterna esse potest.

AD SECUNDUM dicendum, quod Damasc. loquitur supposita fidei ueritate. Quod patet ex hoc, quod dicit, quod ex nō esse ad esse deductum est, &c.

AD TERTIUM dicendum, quod variabilitas de sui ratione excludit aternitatem, non autem infinitam durationem.

AD QUARTUM dicendum, quod id quod ab alio dependet, numquam esse potest, nisi per influxum eius a quo est. Quod si semper fuit, & ipsum semper erit.

AD QUINTUM dicendum, quod non sequitur si Deus aliquid potuit facere, quod illud fecerit, eo quod est agens secundum uoluntatem non secundum necessitatem naturae. Quod autem dicitur, quod in sempiternis non differt esse, & posse, intelligendum est secundum potentiam passiuam, non autem secundum actiuam. Potentia enim passiuam actui non coniuncta, corruptionis principiu est, & ideo sempiternitati repugnat: effectus uero actiuam potentiam actui nō existens, perfectio causa agentis prauidicium non affert, maxime in causis uoluntarijs. Effectus enim nō est perfectio potentiae actiuae, sicut forma potentiae passiuae.

AD SEXTUM dicendum, quod circa productionē primarū creaturarum intellectus noster rationem inuestigare non potest, eo quod non potest comprehendere artem illam, quae sola est ratio, quod creatura praedicta hunc habeant modum: unde sicut non potest ratio reddi ab homine, quare celum est tantū & non amplius, ita reddi nō potest ratio quare mundus factus non fuit antea, cum tamē utrumque fuerit diuinae potestati subiectum.

AD SEPTIMUM dicendum, quod primae creaturae nō sunt productae ex aliquo, sed ex nihilo. Nō tū oportet ex ipsa ratione productionis, sed ex ueritate quae fides supponit, quod prius nō fuerint, & postea in esse prodierint: vnus enim sensus praedictae locutionis esse potest sicut Ansel. in monologion, ut dicatur creatura facta ex nihilo: quia nō est facta ex aliquo, ut negatio includat praepositionē, & nō includatur ab ea, ut sic negatio ordinē ad aliquid quem praepositio importat, neget: nō autē praepositio importat ordinem ad nihil. Si uero ordo ad nihil remaneat affirmatus, praepositione negationē includente: nec adhuc oportet, quod creatura aliquā fuerit nihil. Potest enim dici, sicut & Auic. dicit, quod nō esse praecedit esse rei, non duratione: sed natura. quia uidelicet si ipsa sibi relinqueretur, nihil esset: esse uero solum ab alio habet. Quod enim est natum alicui inesse ex seipso, naturaliter prius cōpetit ei, eo quod non est ei natum inesse nisi ab alio.

AD OCTAVUM dicendum, quod de ratione eterni est, non habere durationis principiu: de ratione uero creationis habere principiu originis, non autem durationis: nisi accipiendo creationē, ut accipit fides.

AD NONUM dicendum, quod eum, & tps ab aternitate differunt, non solum ratione principii durationis: sed et ratione successiois. Tempus enim in se successiuū est, quo uero successio adiungitur: prout substantiae eterne sunt quantum ad aliquid uariabiles, & si quantum ad aliquid non uariantur, prout aeo mensurantur. Aeternitas uero nec successioem continet, nec successiois adiungitur.

AD X. Dicendum, quod operatio qua Deus res producit in esse: non sic est intelligenda, sicut operatio

A artificis qui facit arcam, & postea eam deserit: sed quod Deus continue influat esse, ut Augu. dicit super Genes. ad litteram. unde non oportet assignare aliud quod instans productionis rerum antequam productae non sint: nisi propter fidei suppositionem.

ARTICVLVS XV.

Utrum res processerint à Deo per necessitatem naturae, uel per arbitrium uoluntatis.

Quintodecimo queritur. Utrum res processerint à Deo per necessitatem naturae, uel per arbitrium uoluntatis:

¶ 1. Et ut, quod per necessitatem naturae. Dicit enim Dionys. 4. ca. de diu. no. Sicut noster Sol non rationans, aut precligens, sed per ipsum suum esse oīa lumine eius participare ualentia illuminat, ita diuina bonitas per essentiam suā omnib. existentib. proportionaliter radios bonitatis immittit: sed Sol sine electione, & rōne illuminās, hoc agit ex necessitate naturae. ergo & Deus creaturas producit suam bonitatem cōicando per necessitatem naturae.

¶ 2. Præ. Oīs perfectio inferioris naturae à perfectione diuinae naturae deriuatur. Sed ad perfectionē naturae inferioris pertinet, quod sua uirtute aliquid simile sibi faciat producendum effectum. ergo multo fortius Deus similitudinem suae bonitatis creaturis cōmunicat naturaliter, & non uoluntarie.

¶ 3. Præ. Omne agens agit sibi simile ergo sicut in hoc effectus agit à causa agente, quod eius similitudinē habet. Sed creatura habet similitudinem Dei quantum ad ea, quae ad Dei naturam pertinent. scilicet quantum ad esse, & bonitatem, & unitatē, & alia huiusmodi, nō solum quantum ad ea, quae sunt in uoluntate, uel in intellectu, sicut artificata sunt similia artifici quantum ad formam artis, non quantum ad naturam artificis, propter quod uoluntarie & naturaliter ab artifice procedunt. ergo creaturae procedunt à Deo per uirtutē naturae diuinae, & nō per uoluntatē. Sed dices, quod similitudinē naturalium attributorum cōicari creaturis diuina uoluntas.

¶ 4. Sed cōtra. Similitudo naturae cōicari non potest, nisi per uirtutē naturae. Sed uirtus naturae in nulla re subiacet uoluntati. Unde & in Deo generatio filij à patre, quae est naturalis non fit per imperiū uoluntatis, nec est in hominib. uires animae uergetabiles, quae naturales dicuntur, uoluntati subduntur. ergo nō potest esse, quod uoluntate diuina, similitudo naturalium attributorum creaturis communicetur.

¶ 5. Præ. Aug. dicit in li. de doctrina Christiana, quod quia Deus bonus est, sumus. Et ita bonitas Dei ut esse causa productionis creaturarū. Sed bonitas est Deo naturalis. ergo & fluxus rerū à Deo ē naturalis.

¶ 6. Præ. In Deo idem est natura, & uoluntas. Si ergo Deus producat res uoluntarie, sequetur, quod producat eas naturaliter.

¶ 7. Præ. Necessitas naturae provenit ex hoc, quod natura immobiliter operatur idē, nisi impedimentū eueniat. Sed maior est immutabilitas Dei, quam natura inferioris. ergo magis ex necessitate Deus producit effectum suum, quam natura inferior.

¶ 8. Præ. Operatio Dei est ei⁹ essentia. Sed essentia sua ē ei naturalis. ergo naturaliter operat quaequid operat.

¶ 9. Præ. Secundum Philosoph. in 3. Ethic. Voluntas est finis: electio eorum, quae sunt ad finem. Sed in Deo non est aliquis finis, cū sit infinitus. ergo nō agit ex uoluntate: sed magis ex necessitate naturae.

¶ 10. Præ. De⁹ operat in quantum ē bon⁹, ut Aug. dicit. Sed ipse ē bon⁹ necessariū. ergo ex necessitate operat.

Quest. dist. S. Thomae. D 4 ¶ 11 Præ.

Lib. 4. c. 11. li. 8. c. 12. & 10. c. 3.

1. p. 4. 19. ar. 4. & 3. cont. c. 97. & 4. c. 10.

Ca. 4. in pri. illius.

Lib. 1. c. 35. in pri. c. 3.

1. 2. c. 1. 4. 5.

1. 1. de doct. Christi. c. 3. 10. 3.

Marginal notes on the left edge of the page, including references to other works and page numbers.

¶ 11. Præt. Omne quod est, vel est contingens, vel necessarium. Necessarium vero est aliquid tripliciter. scilicet per coactionem, ex suppositione, & absolute. non autem potest dici, quod in Deo sit aliquid possibile, vel contingens, hoc enim mutabilitati attestatur, ut per Philosophum patet in 11. Metaph. quia quod contingit esse: contingit non esse. Similiter non est ibi aliquid necessarium per coactionem, quia nihil ibi est violentum nec contra naturam, ut dicitur in 5. Metaph. Similiter nec necessarium ex suppositione, quia hoc necessarium causatur ex aliis quibus causis presuppositis: Deo autem nihil est causa. Relinquitur ergo, quod quicquid est in Deo sit necessarium absolute, & ita videtur, quod res ex necessitate in esse producat.

lib. 5. text. 66. d. tom. 3.

¶ 12. Præt. Secunda ad Tim. 1. dicitur. Deus fidelis permanet, & seipsum negare non potest. Sed cum ipse sit sua bonitas, seipsum negaret si suam bonitatem negaret. Negaret autem suam bonitatem si eam communicando non diffunderet, cum hoc sit proprium bonitatis. ergo Deus non potest non producere creaturam, suam bonitatem communicando. ergo ex necessitate producit: quia non possibile non esse, & necesse esse, conuertuntur: ut patet in 2. Perihermenias.

s. Perihermenias. ca. 2. parum ante finem. In monologio cap. 3.

¶ 13. Præt. Secundum August. patrem generare filium, est patrem dicere se suo verbo. Sed Anselm. dicit, quod eodem verbo pater dicit se, & creaturam. Cum ergo generatio filii a patre sit naturaliter, & non per imperium voluntatis, videtur quod et creaturam productio: nam apud Deum non differt dicere, & facere: cum scriptum sit. Dixit, & facta sunt.

Gen. 1.

¶ 14. Præt. Omnis volens, de necessitate vult suum ultimum finem, sicut homo de necessitate vult esse beatus. Sed ultimus finis diuine voluntatis est suae bonitatis communicatio: propter hoc enim producit creaturas: ut suam bonitatem communi- cetur. ergo Deus hoc de necessitate vult. ergo & ex necessitate producit.

¶ 15. Præt. Sicut Deus est per se bonus, ita est per se necessarius. Sed in Deo quia est per se bonus, nihil est nisi bonum. ergo & similiter in eo nihil est nisi necessarium, & ita ex necessitate producit res.

¶ 16. Præt. Voluntas Dei est determinata ad unum. scilicet ad bonum. Sed natura propter hoc ex necessitate operatur: quia est determinata ad unum. ergo & voluntas diuina ex necessitate operatur creaturas.

In lib. de sy- nodis à me- dio illius.

¶ 17. Præt. Pater uirtute naturae suae est principium filii, & spiritus sancti, ut Hila. dicit. Sed eadem natura, quae est in patre, & filio, est et in spiritu sancto. ergo eadem ratione ipse spiritus sanctus est principium naturaliter. Sed non est principium nisi creaturae: ergo creatura naturaliter procedit à Deo.

¶ 18. Præt. Effectus procedit à causa agente. ergo agens non comparatur ad effectum, nisi per hoc, quod comparatur ad actionem, uel operationem. Sed comparatio operationis, uel actionis diuinae ad ipsum est naturalis, cum actio Dei sit sua essentia. ergo similiter ad effectum comparatur naturaliter producendo ipsum.

¶ 19. Præt. A per se bono non fit aliquid nisi bonum, & bene. ergo, & à per se necessario, non fit aliquid nisi necessarium, & necessario: sed Deus est huiusmodi. ergo omnia procedunt ab ipso ex necessitate.

¶ 20. Præt. Cum id, quod est per se, sit prius eo, quod est per aliud, oportet primum agens agere per suam essentiam. Sed sua essentia, & sua natura idem est:

ergo agit per naturam suam, & ita naturaliter creaturæ ab eo procedunt.

SED CONTRA est, quod Hila. dicit in lib. de Syno- dis, omnibus creaturis substantiam Dei uoluntas attulit. Et ibidem, tales sunt creaturæ quales Deus eas esse uoluit. ergo Deus producit creaturas per uoluntatem, non per naturae necessitatem.

¶ 2. Præt. August. in 12. Confess. ad Deum loquens ait, Duo fecisti Domine, Vnum prope te, scilicet Angelum, & aliud prope nihil, scilicet materiam. neutrum tamen est de natura tua, quia neutrum est, quod tu es: sed filius pro tanto naturaliter à patre procedit, quia eandem habet naturam, quam patet, ut Aug. dicit. ergo creatura non procedit à Deo naturaliter.

RESPON. Dicendum, quod absque omni dubio tenendum est, quod Deus ex libero arbitrio suae uoluntatis creaturas in esse produxit nulla naturali necessitate. Quod potest esse manifestum ad praesens quatuor rationibus. Quarum prima est, quod oportet dicere uniuersum aliquem finem habere: alias omnia in uniuerso casu acciderent, nisi forte diceret, quod prima creaturæ non sunt propter finem, sed ex naturali necessitate, posteriores uero creaturæ sunt propter finem: sicut & Democritus ponebat celestia corpora esse a casu facta, inferiora uero à causis determinatis. Quod improbat in secundo Phyl. per hoc, quod ea, quae sunt nobiliora, non possunt esse minus ordinata, quam indigniora: necesse est igitur dicere, quod in productione creaturarum à Deo sit aliquis finis inuentus. Inuenitur autem agere propter finem, & uoluntas, & natura, sed aliter, & aliter. natura enim cum non cognoscat nec finem, nec rationem finis, nec habitudinem eius quod est ad finem in finem, non potest sibi praestituere finem, nec se in finem mouere aut ordinare, uel dirigere: quod quidem competit agenti per uoluntatem, cuius est intelligere, & finem, & omnia praedicta. unde agens per uoluntatem sic agit propter finem, quod praestituit sibi finem, & seipsum quodammodo in finem mouet, suas actiones in ipsum ordinando. Natura uero redit in finem, sicut mota, & directa ab alio intelligente, & uolente. Sicut patet in sagitta, quae tendit in lignum determinatum propter directionem sagittantis, & per hunc modum a Philosophis dicitur, quod opus naturae est opus intelligentie. semper autem, quod est per aliud, est posterius eo quod est per se. unum oportet, quod primum ordinans in finem hoc faciat per uoluntatem, & ita Deus per uoluntatem creaturas in esse produxit, non per naturam. Nec est instantia de filio, quod naturaliter procedit à patre, cuius generatio creationem praecedit: quia filius non procedit, ut ad finem ordinatus, sed ut oium finis. Secunda uero ratio est, quia natura est determinata ad unum: cum autem omne agens sibi simile producat, oportet quod natura ad illam similitudinem tendat producendam, quae est determinata in uno. Cum autem equalitas ab unitate causetur, inaequalitas uero ex multitudine, quae uario modo se habet, ratione cuius non est aliquid alteri equale nisi uno modo, inaequale uero est multos gradus: natura semper facit sibi equale, nisi sit propter defectum uirtutis actiuae, uel receptiuae, siue passiuæ. Defectus autem passiuæ potentiae Deo non praedicitur, cum ipse materiam non requirat: nec iterum uirtus sua est deficiens, sed infinita, unde hoc solum ab eo procedit naturaliter, quod est sibi equale. scilicet filius. Creatura uero, quae est inaequalis non naturaliter, sed per uoluntatem procedit: sunt enim multi gradus inaequalitatis. Nec potest dici, quod diuina

uina uirtus ad unum determinetur tñ, cum sit finita, unde cum diuina uirtus se extendat ad diuersos gradus inæqualitatis in creaturis cõstituedos, q̄ in hoc gradu determinato creaturã cõstituit, ex arbitrio uoluntatis fuit, nõ ex naturali necessitate.

Tertia rō est, quia cum omne agens agat sibi simile aliquo modo, oportet q̄ effectus in sua causa aliquid p̄existat. Omne aut̄ quod est in aliquo, est in eo per modum eius, in quo est: unde cū ipse Deus sit intellectus, creaturã in ipso intelligibiliter p̄æxistunt. Propter quod d̄r Ioan. i. Quod factum est, in ipso uita erat. Quod aut̄ est in intellectu, non producit nisi mediante uoluntate: uoluntas. n. est executrix intellectus, & intelligibile uoluntate mouet: & ita oportet q̄ res creatã, à Deo processerint per uoluntatem. Quarta rō est, quia s̄m Philos. in 9. Metaph. duplex est actio: quãdam quã cõsistit in ipso agente, & est perfectio & actus agentis, ut intelligere, uelle, & huiusmodi: quãdam uero quã egreditur ab agente in patiens extrinsecum, & est perfectio & actus patientis: sicut calefacere, mouere, & huiusmodi. Actio aut̄ Dei non potest intelligi ad modũ huiusmodi secundã actionis, eo q̄ cum actio sua sit eius essentia, non egreditur extra ipsum: unde oportet q̄ intelligatur ad modum primã actionis, quã nõ est nisi in intelligente, & uolente: uel etiam sentiente, quod etiam in Deum non cadit, quia actio sensus, licet non tendat in aliquid extrinsecum, est tñ ab actione extrinseci. Per hoc igitur Deus agit quicquid extra se agit, q̄ intelligit & uult. Nec hoc generationi filij p̄iudicat, quã est naturalis, quia huiusmodi generatio non intelligitur terminari ad aliquid, quod sit extra diuinam essentiam. Necessariũ est igitur dicere oẽm creaturã a Deo p̄cessisse per uoluntatẽ, & non per necessitatẽ naturã.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̄ similitudo Dionysij est intelligenda quantum ad uniuersitatẽ diffusionis. Sol. n. in oĩa corpora radios effundit nõ discernendo unũ ab alio, & similiter diuina bonitas, non aut̄ intelligit q̄tũ ad priuationem uoluntatis.

AD SECUNDVM dicẽdũ, q̄ p̄fectione diuinã nature est: q̄ uirtute naturã diuinã, ipsius naturã similitudo creaturis cõicitur: non tamen hæc cõmunicatio fit per necessitatẽ naturã, sed per uoluntatem. Et per hoc patet responsio ad tertium.

AD QVARTVM dicẽdũ, q̄ natura non subiacet uoluntati in his quã sunt intima rei. Sed quantum ad ea quã sunt extra rem nihil prohibet naturam subijci uoluntati, unde & in motu locali in animalib. natura musculorum & neruorum subiacet appetitui imperanti. nisi nec est inconueniens si uirtute naturã diuinã, creaturã producantur in esse secundum arbitrium diuinã uoluntatis.

AD QVINTVM dicẽdũ, quod bonum est proprium obiectum uoluntatis. unde bonitas Dei in quantum est ab ipso uolita & amata, mediante uoluntate est creaturã causa.

AD SEXTVM dicẽdũ, quod licet uoluntas & natura prout in Deo sunt, sint secundum rem idẽ, differunt tamen ratione, secundum quod per ea diuersimode designatur respectus ad creaturam. Natura enim importat respectum ad aliquid vnũ determinate: non autem uoluntas.

AD SEPTIMVM dicẽdũ, q̄ nõ est ex imobilitate nature solũ q̄ aliquid ex necessitate producit, sed ex eius determinatione ad unũ, quã non cõpetit diuinã uoluntati, licet i ea sit imobilitas sũma.

AD OCTAVM dicẽdũ, quod licet operatio

A Dei naturaliter ei competat, cum sit eius natura uel essentia, effectus tamen creaturã operationẽ consequitur, quã per modum intelligendi consideratur, ut principium uoluntatis, sicut effectus calefactionis sequitur secundum modum caloris.

AD NONVM dicẽdũ, quod licet Deus sit infinitus, est tamen finis ad quem omnia ordinantur. Non enim est infinitus priuatiue, sicut finitũ est passio quantitatis, quã nata est h̄c finẽ. hoc. n. modo finis neque infinitus neq; finitus est. Dicitur autem infinitus negatiue, quia nullo modo finit.

B AD DECIMVM dicẽdũ, q̄ licet Deus operet̄ in quantum est bonus, & bonitas ei necessario insit, non tamen sequitur q̄ de necessitate operetur. Bonitas enim mediante uoluntate operatur, in quantum est eius obiectum uel finis. uoluntas aut̄ non necessario se habet ad ea quã sunt ad finem: licet respectu ultimi finis necessitatẽ habeat.

AD XI. Dicẽdũ, quod quantum ad id quod in ipso Deo est, non potest attendi aliqua possibilitas: sed sola necessitas naturalis & absoluta. Respectu uero creaturã potest ibi considerari possibilitas, non s̄m potentia passiuã, sed secundum potentiam actiuã, quã non limitatur ad unum.

AD XII. Dicẽdũ, quod si Deus hoc modo suã bonitatẽ negaret quod aliquid contra suã bonitatẽ faceret, uel in quo suã bonitas non exprimeretur, sequeretur per impossibile, q̄ negaret se ipsum. Non autem hoc sequeretur, si etiam nulli bonitatẽ suã communicaret. Suã enim bonitati nihil deperiret si communicata non esset.

AD XIII. Dicẽdũ, quod licet ipsum uerbũ Dei naturaliter à patre oriatur, non tamen oportet q̄ creaturã naturaliter procedant à Deo. Hoc aut̄ modo pater uerbo suo creaturas dicit: sicut in ipso patre sunt, in quo quidem sunt non ut per necessitatẽ producendã, sed per uoluntatem.

AD XIV. Dicẽdũ, quod cõmunicatio bonitatis, non est ultimus finis, sed ipsã diuinã bonitas, ex cuius amore est quod Deus eam communicare uult. Non enim agit propter suã bonitatẽ quasi appetens quod non habet, sed quasi uolens communicare quod habet, quia agit eã non ex appetitu finis, sed ex amore finis.

AD XV. Dicẽdũ, quod sicut in Deo nihil est nisi bonum: ita in eo nihil est nisi necessarium. Non tamen oportet quod quicquid est ab eo, procedat per necessitatẽ.

AD XVI. Dicẽdũ, quod uoluntas Dei, sicut dictum est, naturaliter fertur in suã bonitatẽ, unde non potest uelle nisi id quod est ei conueniens, scilicet bonum: non tamen determinatur ad hoc uel illud bonum. Et ideo non oportet quod bona quã sunt, ab eo procedant per necessitatẽ.

AD XVII. Dicẽdũ, quod licet eadem natura sit patris, & filij, & spiritus sancti non tamen eundẽ modum existendi habet in tribus. & dico modũ existendi secundum relationem. In patre enim est ut non accepta ab alio. In filio uero est ut a patre accepta, unde non oportet quod quicquid conuenit patri uirtute naturã suã, conueniat filio, uel spiritui sancto.

AD XVIII. Dicẽdũ, quod effectus sequitur ab actione secundum modum principij agendi, unde cum per modum intelligendi actionis diuinã principium, prout respicit creaturam, consideretur diuinã uoluntas, quã ad creaturam nõ habet necessariã habitudinẽ, non oportet quod creatura

Tex. 16.

D. 49.

In corp. art.

creatura procedat a Deo per necessitatem naturæ, licet ipsa actio sit Dei essentia uel natura.

Ad XIX. Dicendum, quod creatura assimilatur Deo, quantum ad generales conditiones, non autem quantum ad modum participandi. Alio enim modo esse, est in Deo & in creatura, & similiter bonitas. unde licet à primo bono sint omnia bona, & a primo ente sint omnia entia, non tamen à summo bono sunt omnia bonum, nec ab ente necessario sunt omnia per necessitatem.

Ad XX. Dicendum, quod voluntas Dei est eius essentia, unde hoc quod agit per uoluntatem, non remouet quin per essentiam suam agat. Non enim est uoluntas Dei, aliqua intentio addita diuina essentia, sed ipsa essentia.

ARTICULVS XVI.

Utrum ab uno primo possit procedere multitudo.

Extodecimo queritur. Utrum ab uno primo possit procedere multitudo. Et vsq non. Sicut enim Deus est per se bonum, & per consequens summum bonum, ita est per se & summe istum: sed ab eo in quantum est bonum, non potest procedere nisi bonum. ergo nec ab eo procedere potest nisi unum.

3. p. 4. 47. ar. 1. & 2. c. 6. c. 39. v. q. ne ad 45. & 3. c. 97.

Ar. præced.

Lib. 10. c. 9. no. 3.

Lib. 1. c. 6. 3. to. 2.

¶ 2 Præ. Sicut bonum conuertitur cū ente, ita & unum. Sed in his, quæ sunt entia, oportet attendi assimilationem creaturæ ad Deum, ut supra dictum est, ergo sicut in bonitate, ita & in unitate oportet Deo creaturæ assimilari, ut scilicet sit una ab uno.

¶ 3 Præ. Sicut bonum & malū opponuntur priuatiue si cōter accipiantur, licet sint cōtraria prout sunt habituum dīa, ita unum & multa opponuntur priuatiue, ut patet in 1. 0. Metaph. Sed malitiam nullo modo dicimus a Deo procedere, sed ex defectu causarum secundarum eam incidere. ergo nec debet poni, q̄ multitudinis Deus sit causa.

¶ 4 Præ. Oportet proportionaliter accipere causas, & causata, quia uidelicet singularia sunt causa singularium, & uniuersalia uniuersalium, ut patet per Phil. 2. Physic. Sed Deus est causa maxime uniuersalis, ergo suus p̄prius effectus est effectus maxime uniuersalis, scilicet. Sed ex hoc quod res habent esse non est multitudo, cum multitudinis sit causa diuersitas uel differentia. In esse uero omnia conueniunt. ergo multitudo non est à Deo, sed ex causis secundis: ex quibus causantur particulares rerum conditiones s̄m quas etiam differunt.

¶ 5 Præ. Vniuersaliusque effectus est aliquam propriam causam accipere. Sed impossibile est unum esse proprium multorum, ergo impossibile est, q̄ unum sit causa multitudinis. Sed dices, q̄ hoc tenet in causis naturalib. non in causis uoluntarijs.

¶ 6 Sed contra. artifex est causa artificij per uoluntatem. procedit autem artificiatum ab artifice secundum propriam formam illius artificij, quæ est in artifice. ergo etiam in uoluntarijs effectus quilibet requirit propriam causam.

¶ 7 Præ. Oportet esse conformitatem inter causam, & effectum. Sed Deus est omnino unus & simplex. ergo in creatura quæ est eius effectus, nec multitudo nec compositio debet inueniri.

¶ 8 Præ. Diuersorum gentium non potest esse idē effectus immediate, sed sicut causa appropriatur effectui, ita effectus causæ, ergo nec eiuſdem causæ possunt esse plures immediate effectus, & sic idem quod prius.

¶ 9 Præ. In Deo est eadem potentia generandi, spirandi, & creandi: sed potentia generandi non est nisi ad unum, similiter nec potentia spirandi, quia in trinitate non potest esse nisi unus filius, & unus Spiritus sanctus. ergo & potentia creandi terminatur tantum ad unum. Sed dices, quod uniuersitas creaturarum est quodammodo unum secundum ordinem.

¶ 10 Sed contra. Effectum oportet assimilari causæ: sed unitas Dei non est unitas ordinis, quia in Deo non est prius nec posterius: nec superius & inferius. ergo non sufficit unitas ordinis ad hoc, quod ab uno Deo plura possint educi.

¶ 11 Præ. Vnius simplicis non est nisi una actio. Sed ab una actione non est nisi unus effectus. ergo ab uno simplici, nō potest procedere nisi unus effectus.

¶ 12 Præ. Creatura procedit à Deo, non solum sicut effectus a causa efficiente: sed etiā sicut exemplatum ab exemplari. Sed unius exemplati est vñ exemplar proprium, ergo a Deo non potest procedere, nisi una creatura.

¶ 13 Præ. Deus est causa rerum per intellectum. Agens autem per intellectum agit per formam sui intellectus. Cum igitur in diuino intellectu nō sit nisi una forma, uideatur q̄ ab eo non possit procedere, nisi una creatura. Sed dices, quod licet forma diuini intellectus sit vna secundum rem, quæ est eius essentia, tamen attenditur ibi quædam pluralitas secundum diuersos respectus ad creaturas diuersas, & sic est ibi pluralitas rationis.

¶ 14 Præ. Sed contra: aut isti respectus plures sunt in intellectu diuino, aut sunt solum in rōne nostra. Si primo modo, ergo sequitur q̄ in intellectu diuino erit pluralitas: & non summa simplicitas. Si secundo modo, sequitur q̄ Deus non producat creaturas diuersas nisi mediante rōne nostra: ex quo oportet q̄ diuersas creaturas producat per diuersos respectus ad creaturas, qui non sunt nisi in ratione nostra, & sic habetur propositum, q̄ quod a Deo immediate non procedat multitudo.

¶ 15 Præ. Deus per apprehensionem intellectus sui res in esse producit. Sed in eo nō est nisi una apprehensio, quia suus intellectus est eius essentia, quæ est una. ergo non producit nisi unam creaturam.

¶ 16 Præ. Illud quod non habet esse nisi in rōne, non est creatum a Deo, quia huiusmodi uidentur esse quædā uana, ut chimera & huiusmodi. Sed similitudo non est nisi in rōne. significatur enim per abstractionem a multis, quod in rerum natura nō inuenitur. ergo Deus non est causa multitudinis.

¶ 17 Præ. Secundum Platonem, optimi est optima adducere. Sed optimum non potest esse nisi unum. Cum igitur Deus sit optimus, ab eo nō potest produci nisi unum.

¶ 18 Præ. Vnusquisque agens per finem, facit effectum suum propinquiores fini quantum potest. Sed Deus producendo creaturam ordinat eam in finem, ergo facit eam propinquissimam fini quantum potest. Sed hoc non potest nisi in uno modo fieri, ergo Deus non producit nisi unam creaturam.

¶ 19 Præ. Iniustum est q̄ aliquis inæqualia aliquibus tribuat, nisi aliqua inæqualitate circa eos procedente uel meritorum uel quarumcumque conditionum diuersarum. Sed operationem diuinā nō p̄cedit aliqua diuersitas: aliās ipse non esset prima cā oīum. ergo in prima rerum creatione non dedit creaturis inæqualia dona. Sed diuersitas creaturarum & multitudo attenditur secundū hoc, q̄ plus

C. ar. hic. no remore a prin.

plus vel minus recipiunt de donis diuinis: vt patet in quarto cap. coel. hierar. ergo in prima reru creatione, Deus multitudinem non produxit.

¶ 20 Præ. Deus creaturis communicat suam bonitatem quantum capaces sunt. Sed natura superioru creaturarū capax fuit huiusmodi perfectionis & dignitatis: vt essent causæ inferiorum creaturarum. Id enim quod est perfectius, potest agere in id quod est eo imperfectius: & communicare ei suam perfectionem. ergo videtur quod Deus creaturas inferiores mediantibus superioribus produxit, & ita ipse immediate non produxit nisi vnam creaturam aliis superioribus, quecumque sit illa.

¶ 21 Præ. Quanto aliqua forma sunt magis immateriales, tanto sunt magis actiua: vt pote magis a potentia separate. vnumquodque enim agit secundum quod est in actu, non secundum quod est in potentia. Sed formæ rerum quæ sunt in mente angeli, sunt magis immateriales quam formæ quæ sunt in rebus naturalibus. Cum ergo formæ naturales, sint causæ formarum sibi similibus, videtur quod multo fortius formæ, quæ sunt in mente angeli, produxerint formas rerum naturalium sibi similes. Diuersitas autem rerum, & per consequens multitudo est ex forma. ergo videtur quod multitudo non processerit a Deo, nisi mediantibus superioribus creaturis.

¶ 22 Præ. Quicquid Deus facit est vnum. ergo ab eo non est nisi vnum. Et ita ipse non erit causa multitudinis.

Li. 12. c. 5. §. 1. no. 2.

¶ 23 Præ. Deus non intelligit nisi vnum, quia nihil intelligit extra se: ut probatur in 11. Metaph. Sed ipse est causa rerum per intellectum suum. ergo ipse non causat nisi vnum.

In monolo. ex c. 8. a me. & c. 35.

¶ 24 Præ. Ansel. dicit, quod creatura in Deo est creatrix essentia. Sed creatrix essentia est tantum vna. ergo & creatura in Deo est tantum vna. Sed hoc modo creatura a Deo secundum quod in ipso processit, ergo a Deo non est nisi vna tantum creatura: & sic a Deo non procedit multitudo.

SED CONTRA est quod dicitur Sapient. 11. Omnia in numero & pondere & mensura dispositi sunt domine, sed numerus non est sine multitudine. ergo a Deo non procedit multitudo.

¶ 2 Præ. Virtus Dei præcedit virtutem cuiuslibet aliter rei: sed vnum punctum potest esse principium multarum linearum, ergo sic Deus, quauis sit vnus, potest esse principium creaturarum multarum.

¶ 3 Præ. Illud, quod est, proprium uni, in quantum est vnum, maxime competit ei, quod est maxime vnum: sed proprium est unitatis quod sit multitudinis principium. ergo hoc maxime competit Deo, quod est summe vnum, quod ab eo multitudo procedat.

Lib. 1. cap. 2. in prin.

¶ 4 Præ. Boetius dicit in principio Arithmetice, quod secundum exemplar numeri Deus res in esse produxit: sed exemplatum exemplari conformatur. ergo produxit res sub multitudine & numero.

¶ 5 Præ. in psal. dicitur. Omnia in sapientia fecisti, sed cum sapientis sit ordinare, oportet ea quæ per sapientiam sunt, ordinem habere: & per consequens multitudinem. ergo rerum multitudo a Deo processit.

RESPON. Dicendum, quod multa non posse procedere ab vno principio immediate, & proprie, videtur esse ex determinatione causæ ad effectum: ex qua videtur debitum & necessarium, vt si est talis causa, talis effectus proueniat. Causæ autem sunt quatuor, quarum duæ, scilicet materia & efficiens, præcedunt causatum secundum esse interdum. Finis vero etiam non

A secundum esse tamen finem intentionem. Forma vero neutro modo secundum quod est forma: quia cum per eam causatum esse habeat esse, eius simul est esse causati. Sed in quantum etiam ipsa est finis, præcedit in intentione agentis. Et quamuis forma sit finis operationis, ad quem operatio agentis terminatur: non tamen omnis finis est forma. Est enim aliquis finis intentionis præter finem operationis, vt patet in domo. Nam forma eius est finis terminans operationem ædificatoris, non tamen ibi terminatur intentio eius: sed ad vltiorem finem, quæ est habitatio: vt sic dicatur quod finis operationis est forma domus, intentionis vero habitatio. Debitum igitur esse tale causatum non potest esse ex forma in quantum est forma, quia sic concomitatur causatum: sed vel ex virtute causæ efficientis, vel ex materia, vel ex fine, siue sit finis intentionis, siue finis operationis. Non potest autem dici in Deo, quod effectus eius habeat debitum esse ex materia. Nam cum ipse sit totius esse actor, nihil quolibet modo esse habens præsupponitur eius actioni: vt sic ex dispositione materiæ necesse sit dicere talem vel talē eius esse effectum. Similiter nec ex potentia effectiua. Nam cum eius actiua potentia sit infinita, non terminatur ad vnum nisi ad id quod esset æquale sibi, quod nulli effectui competere potest. unde, si inferiorem sibi effectum producere sit necesse, potentia sua, in quantum in se est, non terminatur ad hunc, vel illum distantiam gradum, ut sic debitum sit ex ipsa virtute actiua talem, vel talem effectum produci. Similiter nec ex fine intentionis. Hic enim finis est diuina bonitas, cui nihil accrescit ex effectum productione. Nec iterum per effectus potest totaliter representari, vel eis totaliter communicari, vt sic possit dici, quod debitum sit talem vel talem Dei effectum esse, vt totaliter diuinam bonitatem participet: sed possibile est effectum multis modis eam participare. unde nullius eorum necessitas est ex fine. Sic ex fine necessitas sumitur, quando intentio finis compleri non potest vel omnino, vel in convenienter, nisi hoc vel illo existente. Relinquitur igitur, quod debitum in operibus diuinis esse non potest nisi ex forma, quæ est finis operationis. Ipsa enim cum non sit infinita habet determinata principia, sine quibus esse non potest: & determinatum modum essendi, ut si dicamus, quod supposito quod Deus intendat hominem facere, necessarium est & debitum, quod animam rationalem ei conferat, & corpus organicum, sine quibus homo esse non potest. Et similiter possumus dicere in vniuerso. Quod enim Deus tale vniuersum constituere voluerit, non est necessarium neque debitum, neque ex fine, neque ex potentia efficiētis, neque materia, ut ostensum est. Sed supposito, quod tale vniuersum producere voluerit, necessarium fuit quod tales & tales creaturas produceret, ex quibus talis forma vniuersi conurgeret. Et, cum ipsa vniuersi perfectio, & multitudinem & diuersitatem rerum requirat: quia in vna earum inueniri non potest propter recessum à complemento bonitatis primæ, necesse fuit ex suppositione formæ intentæ, quod Deus multas creaturas & diuersas produceret: quasdam simplices, quasdam compositas, & quasdam corruptibiles, & quasdam incorruptibiles. Hoc autem quidam Philosophi non considerantes, diuersimode a veritate deuiarunt. Quidam namque non intelligentes Deum vniuersi esse authorem, posuerunt materiam non ab alio existentem, & ex eius necessitate, rerum

B

C

D

E

in isto artic.

rum diuersitatem produci, vel secundum raritatem, vel secundum spissitudinem materiae res diuersificantes, vt antiquissimi naturalium Philosophorum: quantum causam materialium perceperunt, uel secundum actionem alicuius causae efficientis, quae secundum diuersitatem materiae diuersos effectus producebat, sicut Anaxago. posuit intellectum diuinum, qui diuersas res producebat, eas a commistione materiae segregando: & sicut Empedo. qui per amicitiam & iram, secundum diuersitatem materiae, diuersos effectus vario modo distinctos, uel coniunctos ponebat. Quorum falsitas apparet ex duobus. Primo ex hoc, quod non ponebant omne esse a primo & summo ente effluere, quod in alia quaestione est ostensum. Secundo, quia secundum eos sequebatur, quod partium uniuersi distinctio, & eorum ordo essent a casu, quia sic necesse erat propter materiae necessitatem. Alij pluralitatem rerum, & modos diuersos earum ex necessitate causae efficientis ponebant, sicut Auic. & eius sequaces. Posuit enim quod primum ens in quantum intelligit seipsum producit unum tantum causatum quod est intelligentia prima, quam necesse erat simplicitate primi entis deficere: ut potest in quantum potentialitas incepit admisceri actui, in quantum esse recipiens ab alio non est suum esse, sed quodammodo potentia ad illud. Et sic in quantum intelligit primum ens, procedit ab ea alia intelligentia ea inferior: in quantum uero intelligit potentiam suam, procedit ab ea corpus caeli, quod mouet: in quantum uero intelligit actum suum, procedit ab ea anima coeli primi: & sic consequenter multiplicatur per multa media res diuersae. Sed haec est positio stare non potest. Primo, quia ponit potentiam diuinam terminari ad unum effectum, qui est intelligentia prima. Secundo, quia ponit alias substantias praeter Deum esse aliarum creatrices, quod esse impossibile in alia quaestione ostensum est. Sequitur etiam ad hanc positionem, sicut & ad primas, quod decor ordinis uniuersi sit casualis, ex quo rerum diuersitatem non ascribit intentioni finis, sed terminationi potentiarum actiuarum ad suos effectus. Alii uero circa debitum causae finalis errauerunt, sicut Plato & eius sequaces. Posuit. n. quod bonitati Dei ab eo intellecta & amata debitum esset tale uniuersum producere, ut sic optimus optimum produceret. Quod quidem potest esse uerum, si solum quantum ad ea quae sunt, respiciamus, non autem si respiciamus ad ea quae esse possunt: hoc enim uniuersum est optimum eorum quae sunt, & quod sit sic optimum, ex summa Dei bonitate habet, non tamen bonitas Dei est ita obligata huic uniuerso, quin melius vel minus bonum aliud uniuersum facere potuisset. Quidam etiam debitum causae formalis non attendentes, sed solum debitum diuinae bonitatis errauerunt, sicut Manichaei: qui cum considerarent Deum esse optimum, crediderunt a Deo esse tantum illas creaturas, quae inter alias sunt optimae, spirituales & incorruptibiles: corporalia uero & corruptibilia alteri attribuuerunt principio. Ex simili est fonte prodit Origenis error licet huic contrarius. Considerauit enim Deum esse optimum & iustum. unde ab ipso primo fuisse conditas optimas creaturas solas, & equales existimauit, scilicet rationales creaturas, quibus ex libero arbitrio diuersimode operantibus in bonum, vel in malum consecutum esse dicebat, ut diuersi gradus rerum in uniuerso constituerentur, dicens illas rationales creaturas, quae ad Deum conuerse sunt in angelicam digni-

ratem esse promotas, & secundum diuersos ordines, prout, magis, & minus meruerunt; e contrario uero caritas rationalis, quae per liberum arbitrium peccauerunt in inferiora dicit esse prolapsas, & corporibus alligatas, quasdam quidem Soli, Lunae, & Stellis, quae minus peccauerunt, quasdam uero corporibus hominum, quasdam in demones esse conuersas. Vterque enim error ordinem uniuersi preteri revidetur in sua consideratione, considerando tantummodo singulas partes eius. Ex ipso enim ordine uniuersi potuisset eius ratio apparere, quod ab uino principio nulla meritorum differentia praecedente, oportuit diuersos gradus creaturarum institui, ad hoc, quod uniuersum esset completum (representante uniuerso per multiplices & varios modos creaturarum, quod in diuina bonitate simpliciter, & indistincte praexistit) sicut & ipsa perfectio domus & humani corporis diuersitatem partium requirit. Neutrum autem eorum esset completum si omnes partes uniuersi conditionis existerent: sicut si omnes partes humani corporis essent oculus. Aliarum enim partium deessent officia. Et similiter si omnes partes domus essent teclum, domus complementum & finem suum non consequeretur, ut scilicet ab imbribus & caumatibus defendere posset. Sic igitur dictum est, quod ab uino primo multitudine & diuersitas creaturarum processit non propter materiae necessitatem, nec propter potentiae limitationem, nec propter bonitatem, nec propter bonitatis obligationem, sed ex ordine sapientiae, ut in diuersitate creaturarum perfectio consisteret uniuersi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut Deus est vnus: ita & unum produxit. Non solum quia unum quodque in se est unum: sed etiam quia omnia quodammodo sunt unum perfectum, quae quidem unitas diuersitatem partium requirit: ut ostensum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod creatura assimilatur Deo in unitate in quantum unaqueque in se uia est, & in quantum omnes unum sunt unitate ordinis, ut dictum est.

AD TERTIUM dicendum, quod malitia totaliter in non esse consistit: multitudine autem causatur ex ente. Ipsa enim differentia per quam entia diuiduntur adiuuicem, quoddam ens est. unde Deus non est actor tendendi ad non esse, sed est ois esse actor. non est principium malitiae: sed est principium multitudinis. Sciendum autem quod duplex est unum: quoddam, scilicet quod conuertitur cum ente, quod nihil addit supra ens nisi indiuisiorem: & hoc unum priuat multitudinem, in quantum multitudine ex diuisione causatur. Non quidem multitudinem extrinsecam quam unum constituit, sicut pars: sed multitudinem intrinsecam quae unitati opponitur. Non enim ex hoc, quod aliquid dicitur esse unum, negatur quin aliquid sit extra ipsum quod cum eo constituat multitudinem: sed negatur diuisio ipsius in multa. Aliud uero unum est quod est principium numeri, quod supra rationem entis addit mensurationem. Et huius unius multitudine est priuatio, quia numerus fit per diuisionem continui. Nec tamen multitudine priuat unitatem totaliter, cum diuisio toto adhuc remaneat pars indiuisa: sed remouet unitatem totius. Sed malitia quantum est in se remouet bonitatem, multo modo eam constituens: nec ab ea constituitur.

AD QUARTUM dicendum, quod ens alio modo se habet ad ea, quae sub ente continentur: & alio modo animal, uel quodlibet aliud genus ad species suas. Species enim addit supra genus, ut homo supra animal differentiam aliquam.

9. phy. apud
Aristo. com.
87. & 77. 1. 2.
Et. phys. 1.
c. 2. & 118.
6. dicitur.

Ar. 4. 1. & 2.
111. q.

Lib. 9. met.
c. 1. p. 4.

Ar. 4. huius
d.

Li. 1. perlay.
c. 6. 7. & 8.

aliquam, quæ est extra essentiam generis. Animal. n. nominat tantum naturam sensibilem, in qua rationale non continetur: sed ea, quæ continentur sub ente, non addunt aliquid supra ens quod sit extra essentiam eius. unde non oportet quod illud quod est causa animalis in quantum est animal, sit causa rationalis in quantum huiusmodi. Oportet autem illud, quod est causa entis in quantum est ens, esse causam omnium differentiarum entis: & per consequens totius multitudinis entium.

AD QUINTVM dicendum, quod appropriatio causæ ad effectum attenditur secundum assimilationem effectus ad causam. Assimilatio autem creaturæ ad Deum attenditur secundum hoc, quod creatura implet id quod est ipsa est in intellectu & voluntate Dei. Sicuti artificia simulantur artificii in quantum in eis exprimitur forma artis, & ostenditur voluntas artificis de eorum constitutione. Nam sicut res naturalis agit per formam suam: ita artifex per suum intellectum & voluntatem. Sic igitur Deus propria causa est uniuscuiusque creaturæ, in quantum intelligit & vult unamquamque creaturam esse. Quod autem dicitur idem non posse esse plurimum proprium, intelligendum est quod sit propriatio per adæquationem: quod in proposito, non contingit.

In solutione præced.

AD SEXTVM dicendum, quod solutio patet ex dictis.

AD SEPTIMVM dicendum, quod licet sit quædam similitudo creaturæ ad Deum, non tamen est adæquatio. unde non oportet, quod si unitas Dei caret omnimultitudine & compositione, quod propter hoc oporteat talem esse creaturæ unitatem.

AD OCTAVVM dicendum, quod licet effectus non possit excedere causam suam: tamen causa potest excedere effectum. Et ideo, licet ab una causa possint procedere plures effectus: tamen non potest unus effectus a pluribus causis immediate procedere.

AD NONVM dicendum, quod licet eadem sit potentia in Deo generandi & creandi secundum rem, non tamen idem respectus in utraque connotatur. Sed potentia generandi connotat respectum ad id, quod procedit ad naturam, & ideo oportet tantum unum esse. Sed potentia creandi importat respectum ad id, quod procedit per voluntatem. unde non oportet quod sit unum.

In respon. ad 7. arg.

AD X. dicendum, quod non oportet (sicut dictum est) huiusmodi unitatem esse in creatura, & in Deo, licet creatura Deum in unitate imitetur.

AD XI. dicendum, quod quamvis actio Dei sit una & simplex, quia est eius essentia: non tamen oportet, quod sit unus tantum effectus, sed multi, quia ex actione diuina procedit effectus secundum ordinem sapientiæ & arbitrium voluntatis.

AD XII. dicendum, quod quando exemplatum perfecte representat exemplar ab uno exemplari, non est nisi unum exemplatum, nisi per accidens, in quantum exempla materialiter distinguuntur. Creaturæ vero, non perfecte imitantur suum exemplar. unde diuersimode possunt ipsum imitari, & sic esse diuersa exempla, perfectus autem modus imitandi est vnus tantum. Et propter hoc filius qui perfecte imitatur patrem, non potest esse nisi unus.

AD XIII. dicendum, quod licet forma intellectus diuini sit una tantum secundum rem, est tamen multiplex ratione, secundum diuersos respectus ad creaturam: prout scilicet intelliguntur creaturæ diuersimode formam diuini intellectus imitari.

AD XIII. dicendum, quod isti diuersi respectus ad creaturam non solum sunt in intellectu nostro: sed etiam

A in intellectu diuino. Nec tamen diuersa aliqua sunt in intellectu diuino: in quibus Deus intelligat, quia intelligit tantum uno, quod est sua essentia: sed sunt ibi multa, ut ab ipso intellecta. Sicut enim nos intelligimus quod creatura potest Deum multipliciter imitari: ita & Deus hoc intelligit, & per consequens intelligit diuersos respectus creaturæ ad Deum.

AD XV. dicendum, quod sicut Deus uno intelligit omnia: ita etiam & per unam apprehensionem. Nam actum intellectus oportet esse unum vel multos, secundum unitatem vel multitudinem principij, quo intelligitur.

AD XVI. dicendum, quod licet multitudo præter multam non sit nisi ratio, multitudo tamen in multis, est etiam in rerum natura. Sicut etiam animal commune non est, nisi ratio, natura tamen animalis est in singularibus. Et propter hoc, multitudinem & animalis naturam, oportet reducere in Deum, sicut in causam.

AD XVII. dicendum, quod vniuersum quod est a Deo productum: est optimum respectu eorum quæ sunt, non tamen respectu eorum, quæ Deus facere potest.

AD XVIII. dicendum, quod ratio illa tenet, quando id quod est ad finem potest totaliter & perfecte consequi finem per modum adæquationis, quod in proposito non contingit.

7. peric. c. 7. & 8.

AD XIX. dicendum, quod illa ratio est Orig. nec habet magnam efficaciam. Non enim est contra iustitiam quod inæqualia equalibus dentur, nisi quando alicui redditur debitum, quod in prima rerum creatione non potest dici. Quod enim ex propria liberalitate datur, potest dari plus vel minus secundum arbitrium dantis, & secundum quod eius sapientia requirit.

D. 48.

AD XX. dicendum, quod licet creaturæ aliæ sint angelis inferiores, tamen earum productio requirit in finitam virtutem producentis, in quantum per creationem producuntur in esse, utpote non ex præiacenti materia factæ. Et ideo omnes creaturæ, quæ non sunt factæ ex præiacenti materia, oportet dicere a immediate a Deo esse creatas.

D. 49.

AD XXI. dicendum, quod cum creatio terminetur ad esse tamquam ad proprium effectum, impossibile est dicere, ea quæ a Deo creantur, ab angelis formas habere, cum omne esse sit a forma.

In solut. ad 7. argum.

AD XXII. dicendum, quod licet quicquid Deus facit in se sit unum, tamen hæc unitas (ut dictum est) non remouet omnem multitudinem: sed manet illa cuius unum est pars.

AD XXIII. dicendum, quod verbum philosophicum dicit, quod Deus nihil intelligit extra se, non est intelligendum, quasi Deus ea quæ sunt extra ipsum non intelligat: sed quia illa etiam quæ extra ipsum sunt, non extra se, sed in se intuetur, quia per essentiam suam omnia alia cognoscit.

Lib. 12. med. c. 51. to. 3.

AD XXIII. dicendum, quod creatura dicitur esse in Deo dupliciter, uno modo sicut in causa gubernante, & conseruante esse creaturæ. Et sic præsupponitur esse creaturæ distinctum a creatore ad hoc, quod creatura a Deo esse dicatur. Non enim intelligitur creatura conseruari in esse, nisi secundum quod iam habet esse in propria natura, secundum quod esse creaturæ a Deo distinguitur. unde creatura hoc modo in Deo existens non est creatrix essentia. Alio modo dicitur creatura esse in Deo, sicut in virtute causæ agētis: vel sicut in cognoscente. Et sic creatura in Deo est ipsa essentia diuina: sicut dicitur Ioan. 1. quod factum est in ipso vitæ erat. Quamuis autem hoc modo creatura in Deo existens sit diuina essentia, non tamen per istum modum

QVAEST. III. DE CREATIONE, ARTIC. XVII.

dum est ibi una tantum creatura, sed multa. Nā est sentia Dei est sufficiens medium ad cognoscendū diuersas creaturas, & sufficiens uirtus ad eas producendas.

ARTICVLVS XVII.

Utrum mundus semper fuerit.

1. p. q. 49. ar. 1. Et 1. d. 1. q. 1. 2. 5. & d. 2. q. 1. ar. 1. Et 2. cont. c. 54. & 37. c. 4. 1. 2. rum a prin.

DECIMO SEPTIMO Quæritur. Vtū mundus semper fuerit. Et uidetur, quod sic: quia proprium semper cōsequitur id cuius est proprium: sed sicut dicit Dionysius quarto cap. cele. Hiera, proprium est diuinæ bonitatis ad communicationem sui ea, quæ sunt uocare: quod quidem fit creaturas producendo. Cum ergo diuina bonitas semper fuerit, uidetur, quod semper creaturas in esse produxerit. Et ita uidetur, quod semper fuerit mundus.

Lib. 8. con. 8. tom. 2.

¶ 2 Præ. Deus non denegauit alicui creaturæ id, cuius est capax secundum suam naturam: sed aliqua creaturæ sunt, quarum natura est capax, ut semper fuerit, sicut cœlum. ergo uidetur, quod hoc fuerit cœlo collatum, ut semper esset. Sed cœlo existere oportet ponere alias creaturas esse, sicut probat Philosophus in secundo de cœlo, & mundo. ergo uidetur, quod mundus fuerit semper. Probatio mediæ, oē quod est incorruptibile, habet uirtutem, ut sit semper: quia si haberet uirtutem ut esset aliquo tempore determinato tantum, non posset esse semper, & ita non esset incorruptibile. Cœlum autem est incorruptibile, ergo habet naturam, quod sit semper. Sed dicēdū, quod cœlum non est simpliciter incorruptibile. Decideret. n. in nihilum nisi per uirtutem Dei continetur in esse. Sed contra. Non est reputandum aliquid esse possibile uel contingens, pp hoc, quod eius destructio sequitur ex destructione consequentis: licet. n. hominē esse aīal sit necessarium, tñ destructio eius sequitur ad destructionem huius consequentis, hominem esse substantiam. Nō ergo vī. q. pp hoc potest dici, cœlum esse corruptibile: quia eius non esse sequitur ad aliquam positionem, qua ponitur Deus suam continentiam subtrahere creaturis.

Lib. 9. met. 4.

¶ 4 Præ. Sicut Auicenna probat in sua Metaphysica, quilibet effectus in comparatione ad suam causam est necessarius, quia si posita causa non necessario sequitur effectus, adhuc posita causa possibile erit effectum esse uel non esse: quod autem est in potentia, non reducitur in actum nisi per id quod est actu. unde oportebit, quod præter causam prædictam, sit aliqua alia causa, quæ faciat effectum prodire in actum ex potentia: qua possibile erat ipsum esse uel non esse posita causa. Ex quo potest accipi, quod posita causa sufficienti necesse est ipsum poni. Sed Deus est causa sufficiens mundi. Cum ergo Deus fuerit semper, & mundus fuit semper.

Gl. interlinearis ibi.

¶ 5 Præ. Oē quod est ante tēpus, est æternū. Aeuū enim non est ante tempus, sed incepit simul cum tempore: sed mundus fuit ante tempus. Fuit. n. creatus in primo instanti temporis, quod constat esse ante tempus. Dicitur enim Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum, & c. Glo. 1. In principio temporis, ergo mundus fuit ab æterno.

¶ 6 Præ. Idē manens idem, semper facit idem, nisi impediatur. Sed Deus semper idem manet: sicut in Psalmo legitur. Tu autem idem ipse es. Cum igitur in sua actione impediiri non possit propter infinitatem suæ potentie, uidetur quod semper idem faciat. Et ita cum aliquando mūdum produxerit, uidetur

quod etiam semper ab æterno produxerit.

¶ 7 Præ. Sicut homo necessario uult suam beatitudinem: ita Deus necessario uult suam bonitatē, & quæ ad eam pertinet. Sed ad bonitatē diuinam pertinet productio creaturarū in esse, ergo hoc Deus necessitate uult: & ita uidetur quod ab æterno producere creaturas uoluerit, sicut uoluit ab æterno bonitatē suam esse. Sed dicendum, quod ad bonitatem Dei pertinet quod creaturæ producatur in esse, nō autem quod producantur in esse ab æterno. Sed cōtra. Maioris liberalitatis est aliquid citius dare, quā tardius. sed liberalitas diuinæ bonitatis est infinita. ergo uidetur quod ab æterno esse creaturis dederit.

¶ 9 Præ. Aug. dicit. Illud dico te uelle: quod facis si potes. Sed Deus ab æterno uoluit mundum producere: aliās fuisset mutatus si accessisset ei noua uoluntas mundi creandi. Cum ergo nulla impotentia ei contentia, uidetur quod ab æterno mundum produxerit.

¶ 10 Præ. Si mundus nō semper fuit, antequā mundus esset, aut erat possibile ipsum esse: aut nō. Si nō erat possibile, ergo impossibile erat ipsum esse, & necesse non esse: & sic numquam fuisset in esse productus. Si autē possibile erat eum esse, ergo erat aliqua potentia respectu ipsius: & ita erat aliquid subiectū suæ materia, cum potētia nō nisi in subiecto esse possit. Sed si fuit materia, fuit & forma: cū materia nō possit omnino esse a forma denudata. ergo fuit aliquid corpus compositum ex materia & forma, & ex consequenti fuit totum uniuersum.

¶ 11 Præ. Omne quod fit actu, postquam fuit possibile fieri, educitur de potentia in actū. Si ergo mundum fuit possibile fieri, antequam esset, oportet dicere mundum educitū esse de potentia in actum, & ita materiam præcessisse & fuisse æternā. Ex quo sequitur idem quod prius.

¶ 12 Præ. Omne agens, quod de nouo incipit agere, mouetur de potētia in actum: sed hoc Deo nō potest competere, cum ipse sit omnino immobilis. ergo uidetur quod ipse nō incipit de nouo agere, sed quod ab æterno mundum produxerit.

¶ 13 Præ. Agens per uoluntatem, si incipit facere quod prius uolebat, cum antea nō fecisset, oportet ponere aliquid esse nunc inducens ipsum ad agendum, quod prius non inducebat: quod est quodāmodo expergefaciens ipsum. Sed non potest dici, quod aliquid aliud fuerit præter Deum ante mundum, quod de nouo eū induxerit ad agendum. Cum ergo ab æterno uoluerit mūdum facere (alias uoluntati eius aliquid creuisset): uidetur quod ab æterno fecerit.

¶ 14 Præ. Nihil mouet uoluntatem diuinā ad agendum, nisi bonitas eius. Sed bonitas diuina semper eodem modo se habet. ergo & uoluntas Dei semper se habet ad productionem creaturarum, & ita ab æterno creaturas produxit.

¶ 15 Præ. Illud quod est semper in principio & in fine sui nunquam incipit nec desinit: quia unaquæque res est post sui principium & ante sui finem. Sed tempus semper est in sui principio, & in sui fine: nihil enim est temporis nisi instans, quod est finis præteriti, & principium futuri. ergo tempus nunquam incipit nec desinit, sed semper est, & per consequens motus semper, & mobile semper, & totus mundus. Tempus enim non est sine motu, nec motus sine mobili, nec mobile sine mundo. Sed dicendum, quod primum instans temporis non est finis præteriti, nec ultimum principium futuri.

Sed

¶ 16 Sed contra. Nunc tps semper consideratur ut fluens, & in hoc differt a nunc aternitatis. Sed qd fuit ab alio in aliud fluit. ergo oportet oē nunc a priori, in nunc posterius fluere. ergo impossibile est esse aliquod primum uel ultimum nunc.

¶ 17 Præ. Motus sequitur mobile, & tps sequitur motum. Sed primum mobile cū sit circulare, non habet principium neq; finem, quia in circulo non est accipere principium, & finem in actu. ergo neque motus neque tempus habent principium, & sic idem quod prius. Sed dicendum, quod licet ipsum corpus circulare non habeat principium magnitudinis, habet tamen principium durationis.

¶ 18 Sed contra. Duratio motus sequitur mensuram magnitudinis, quia s̄m Philosophum quanta est magnitudo, tantus est & motus, & tantum tēpus. Si ergo in magnitudine corporis circularis non est aliquod principium, nec in magnitudine motus & temporis, erit principium: & per consequens, nec in eorum duratione, cum eorum duratio, & præcipue temporis, sit eorum magnitudo.

¶ 19 Præ. Deus est causa rerum per scientiā suam. Scientia autē relative dī ab scibile. cum igitur relativa sint simul natura, & scientia Dei sit æterna, uideatur qd res sint ab ipso ab æterno productæ.

¶ 20 Præ. Aut Deus præcedit mundum natura t̄m aut duratione. Si natura tantum sicut causa effectū sibi coeuum, uideatur quod cum Deus fuerit ab æterno, & creaturæ fuerint ab æterno. Si autem præcedit mundum duratione: ergo est accipere aliquam durationem priorem duratione mundi, q̄ se habet ad durationē mundi: ut prius ad posterius. Sed duratio q̄ habet prius & posterius est tempus. ergo ante mundum fuit tempus, & per consequens motus & mobile: & sic idem quod prius.

¶ 21 Præ. Augustinus dicit. Deū ab æterno Dñm non fuisse dicere nolo. Sed quodcumque fuit Dñs, habuit creaturam sibi subiectam. ergo nō est dicendum: quod creatura non fuerit ab æterno.

¶ 22 Præ. Deus potuit mundum producere, antequam produxerit, alias impotens fuisset. Sciuit et ante producere: alias ignorans esset: uideatur etiam quod uoluit, alias inuidus fuisset. ergo uide quod non incepit de nouo producere creaturas.

¶ 23 Præ. Omne quod est finitum est communicabile creature. Sed eternitas est quoddam finitū, alias nihil posset esse ultra eternitatem: dicitur enim Exod. 17. Dominus regnauit in æternum & ultra. ergo uideatur quod creatura fuerit eternitatis capax. Et sic conueniens fuit diuine bonitati quod creaturam ab æterno produxerit.

¶ 24 Præ. Omne quod incipit habet mensuram suę durationis. Sed tempus non potest habere aliquam mensuram suę durationis, Non enim mensuratur eternitate, quia sic semper fuisset. Nec quo, quia sic in perpetuum duraret. Nec tempore, quia nihil est mensura sui ipsius. ergo tempus non incipit esse: & ita nec mobile nec mundus.

¶ 25 Præ. Si tempus incipit esse, aut incepit esse in tempore, aut in instanti. Sed non incepit esse in instanti, quia in instanti tempus nondum est. Nec iterum in tempore, quia sic nihil temporis ante temporis terminum esset. nihil enim rei est antequam res esse incipiat. ergo tempus non incepit esse, & sic idem quod prius.

¶ 26 Præ. Deus ab æterno fuit cā rerū: alias oportet dicere qd prius fuit cā in potentia, & postea in actu, & sic esset aliquid prius: qd reduceret ipsū de potentia in actum, quod est impossibile. nihil autē

A est causa, nisi causatum habeat. ergo mundus fuit à Deo ab æterno creatus.

¶ 27 Præ. Verum & ens conuertuntur. Sed multa sunt vera ab æterno: sicut hominem non esse asinum, & mundum futurum esse, & multa similia. ergo uideatur quod multa sunt entia ab æterno, & non solum Deus. Sed dicendum, quod omnia ista sunt vera ueritate prima, quæ Deus est.

¶ 28 Sed contra. Alia ueritas est huius propositionis mundū futurum esse, & huius hominem non esse asinum, quia posito per impossibile, qd vna sit falsa, adhuc reliqua erit uera. Sed ueritas prima nō est alia, & alia. ergo non sunt uera ueritate prima.

¶ 29 Præ. Secundum Philosophū in prædicamentis. Ex eo, qd res est, uel non est, oratio uera, uel falsa est. Si igitur multæ propositiones ueræ sint ab æterno, uē, qd res per eas signate ab æterno extiterint.

¶ 30 Præ. Deo idem est dicere, qd facere. unde in Plal. ult. Dixit & facta sunt. Sed dicere Del est æternum: alias filius, qui est uerbum patris non esset patri coæternus. ergo & facere Dei est æternum, & ita mundus est factus ab æterno.

SED CONTRA est, qd dicitur. Prouerb. 8. Ex ore diuine sapientie. Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram: necdum fontes aquarū eruperāt. Necdum montes graui mole constiterāt, ante oēs colles ego parturiebar: adhuc terrā non fecerat, & flumina, & cardines orbis terrę: ergo cardines orbis terrę, & flumina, & terra non semper fuerunt.

¶ 2. Præ. Secundū Priscianū. Quanto tempore iuniores, tāto intellectu perspicaciores: sed perspicacitas non est infinita. ergo nec tēpus, quo perspicacitas creuit, fuit infinitū, & per consequens nec mūdus.

¶ 3. Præ. Job. 14. Alluione paulatim terra consumitur: sed terra non est infinita. Si ergo fuisset tēpus infinitum iam totaliter esse consumpta, quod patet esse falsum.

¶ 4. Præ. Constat Deum naturaliter esse mundo priorem: sicut causam effectū: sed in Deo idem est duratio & natura. ergo Deus duratione prior est mundo, & ita mundus non semper fuit.

RESPON. Dicendum, qd firmiter tenendum est, mundū nō semper fuisse, sicut fides Catholica docet. Nec hoc potest aliqua physica demōstratione efficaciter impugnari. Ad cuius euidentiā sciendū est, quod sicut in qōne alia est habitum, in operatione Dei non potest accipi aliquid debiti ex parte causę materialis, neque potentie actiue agentis, nec ex parte finis ultimi, sed solum ex parte forme, que est finis operationis, ex cuius præsuppositione requiritur qd talia existant qualia competunt illi forme. Et ideo aliter dicendū est de productione unius particularis creature, & aliter de exitu totius uniuersū à Deo. Cū enim loquimur de productione alicuius singularis creature, potest assignari ratio, quare talis sit ex aliqua alia creatura, uel saltem ex ordine uniuersū, ad quē quęlibet creatura ordinatur, sicut pars ad formam totius. Cum autē de toto uniuerso loquimur educendo in esse, non possumus ulterius aliquid creatū inuenire, ex quo possit sumi ratio, quare sit tale, uel tale: unde, cum nec ēt ex parte diuine potentie, que est infinita, nec diuine bonitatis, que rebus nō indiget, ratio determinate dispositionis uniuersū sumi possit, oportet qd eius rō sumatur ex simplici uoluntate producētis, ut si queramus, quare quantitas celi sit tanta, & non maior, non potest huius rō reddi nisi ex uoluntate producētis. Et pp hoc ēt, ut Rabbi Moy. dicit, diuina scriptura inducit homines ad cōsiderationem celestium

in prædicamento substantie non prouocari a.

C

D

E

tu di
& qd
inec
cece
itate
perit
m q
oris
sed
etur
cis si
rodu
a vo
entia
pro
mun.
Si nō
le, &
pro
at al
sub
cto
ma
ergo
& for
possi
mun
et di
atum,
x quo
gere,
ō po
illis, et
sed q
ere qd
pone
im, qd
exper
aliquid
od de
æret
ius ali
ecent
agen
temper
rei sem
, & in
& in fi
aquary
Sed tē
: nihil
prære
quā inci
es mo
las. Tē
mobi
od pri
ti, nec
Sed

de Trin.
1.16. cō. 3.

celestium corporum, per quorum dispositionem maxime ostenditur, quod omnia subiacent voluntati, & providentiae creatoris. Non enim potest assignari ratio, quare talis stella tunc à tali distet, vel aliqua huiusmodi, quae in dispositione caeli consideranda occurrunt: nisi ex ordine sapientiae Dei: unde dicitur *Ita. 40.* Levate in excelsum oculos vestros, & vide- te quae creavit hoc. Nec obstat, si dicatur, quod talis quantitas consequitur naturam caeli, vel celestium corporum, sicut & omnium natura constanti est aliqua determinata quantitas: quia sicut divina potentia non limitatur ad hanc quantitatem magis, quam ad illam, ita non limitatur ad naturam cui debeat talis quantitas, magis quam ad naturam, cui alia quantitas debeat. Et sic eadem recidit quaestio de natura, quae est de quantitate: quamvis concedamus, quod natura caeli non sit indifferens ad quolibet quantitatem, nec sit in eo possibilitas ad aliam quantitatem nisi ad istam. Non sic autem potest dici de tempore, vel temporis duratione. Nam tempus est extrinsecum a re sicut, & locus: unde est in caelo, in quo non est possibilitas respectu alterius quantitatis, vel accidentis interius inherens, est tamen in eo possibilitas respectu loci, & situs, cum localiter moveatur: & est respectu temporis, cum semper tempus succedat tempori, sicut est successio in motu, & in vbi: unde non potest dici, quod neque tempus neque vbi consequatur naturam eius, sicut de quantitate dicebatur: unde patet, quod ex simplici Dei voluntate dependet, quod praefigatur universi, determinata quantitas durationis, sicut & determinata quantitas dimensionis. unde non potest necessario concludi aliquid de universi duratione, ut per hoc ostendi possit demonstrative mundum semper fuisse. Quidam vero non considerantes exitum universi à Deo, coacti sunt circa inceptionem mundi errare. Quidam namque causam agentem praetermittentes, solum materiam à nullo creatam ponentes, quae omnium causa esset, sicut antiquissimi naturales, necessario habuerunt dicere materiam semper fuisse. Cum enim nihil se educat de non esse in esse, oportet causam aliam habere, quod incipit esse. & hi posuerunt vel mundum semper fuisse continue, quia non ponebant nisi naturaliter agentia, quae determinabantur ad unum, ex quo oportebat, quod semper idem effectus sequeretur. Vel cum interruptione, sicut Democritus, qui ponebat mundum, vel mundos potius multoties compositos, & dissolutos casu, propter casualem motum atomorum. Sed quia in conveniens videbatur, quod omnes convenientiae, & utilitates in rebus naturalibus existentes essent à casu, cum semper, vel in pluribus inveniantur, quod tamen necesse erat sequi si solum materia poneretur, & praecipue cum inveniantur quidam effectus, ad quos causalitas materiae non sufficit: ideo alij posuerunt causam agentem: sicut Anax. intellectum, & Empe. amicitiam & litem. Sed tamen isti non posuerunt huiusmodi causas agentes universi esse, sed ad modum aliorum particularium agentium, quae agunt materiam transmutando de uno in aliud. unde necesse erat eis dicere, quod materia esset aeterna, utpote non habens causam sui esse, sed mundum incepisse, quia omnis effectus causae agentis per motum sequitur suam causam in duratione, eo, quod effectus non est nisi in termino motus, ante quem est principium motus, cum quo simul oportet esse agens, à quo est principium motus. Arist. vero considerans, quod si ponatur causa constituens mundum agere per motum, sequeretur, quod sit abire in infinitum, quia

ante quemlibet motum erit motus, postquam mundum semper fuisse. Non enim processit ex consideratione illa, qua intelligitur exitus universi esse à Deo, sed ex illa consideratione, qua ponitur aliquod agens incipere operari per motum: quod est particularis causa & non universalis. Et propter hoc ex motu, & immobilitate primi motoris, rationes suas limitat ad mundi eternitatem ostendendam. unde & diligenter consideranti, rationes eius apparent quasi rationes disputantis contra positionem: unde & in principio octavi Phys. mota questione de eternitate motus, praemittit opiniones Anax. & Empe. contra quas disputare intendit. Sed sequaces Aristot. considerantes exitum totius universi à Deo per suam voluntatem, & non per motum, conati sunt ostendere mundum eternitatem per hoc, quod voluntas non retardat facere quod intendit, nisi propter aliquam innovationem, vel immutationem, saltem quam necesse est imaginari in successione temporis, dum vult facere hoc tunc, & non prius. Sed isti est in defectum similem incidunt, in quem & praedicti. Consideraverunt enim primum agens ad similitudinem alicuius agentis, quod suam actionem exercet in tempore, quavis per voluntatem agat: quod tamen non est causa ipsius temporis, sed tempus praesupponit. Deus autem est causa et ipsius temporis. Nam & ipsum tempus in universitate eorum, quae à Deo facta sunt, continetur: unde, cum de exitu universi esse à Deo loquimur, non est considerandum, quod tunc, & non prius fecerit. Ista enim consideratio, tempus praesupponit ad actionem, non autem subicit actioni. Sed si universitatis creaturae productionem consideramus, inter quas est et ipsum tempus, est considerandum quare tali temporali mensuram praefixerit, non quare hoc fecit in tali tempore, praefixio autem mensurae temporis, dependet ex simplici voluntate Dei, qui voluit, quod mundus non esset semper, sed quoniam esse inciperet, sicut & voluit, quod caelum, nec esset maius, vel minus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod bonitatis proprium est producere res in esse, mediante voluntate, cuius est obiectum: unde non oportuit, quod quocumque fuit divina bonitas, res producerentur in esse, sed secundum dispositionem voluntatis divinae.

AD SECUNDUM dicendum, quod in corpore celesti, cum sit incorruptibile, est virtus ut sit semper, sed nulla virtus neque essendi neque operandi respicit praeteritum, sed solum praesens, vel futurum. Nullus enim habet virtutem ad hoc, quod aliquid fecerit, quia quicquid non est factum, non potest factum fuisse, sed habet aliquis virtutem ad hoc, ut nunc vel in posterum faciat: unde & virtus existendi semper, quae inest caelo, non respicit praeteritum, sed futurum.

AD TERTIUM dicendum, quod non potest dici simpliciter loquendo, caelum esse corruptibile propter hoc, quod in non esse decideret, si à Deo non contineretur. Sed tamen quia creaturam contineri in esse à Deo, dependet ex immobilitate divina, non ex necessitate naturae, ut possit dici, quod sit necessarium absolute, cum sit necessarium solum ex suppositione divinae voluntatis, quae hoc immobiliter statuit, potest concedi secundum quid corruptibile esse caelum, cum hac scilicet conditione, si Deus ipsum non contineret.

AD QUARTUM dicendum, quod omnis effectus habet necessarium habitudinem ad suam causam efficientem: sive sit causa naturalis sive voluntaria. Sed non ponimus

lib. 8. Phys. 263. 10. 2.

lib. 8. Phys.

mus Deum causam mundi ex necessitate nature sue, sed ex voluntate, vt supra dictu est: vnde necessariu est, effectum diuinum sequi non quodcumque natura diuina fuit, sed quando dispositum est voluntate diuina ut esset, & secundum modum eundem quo voluit ut esset.

AD QUINTVM dicendum, qd ante tempus aliquid esse, potest intelligi dupliciter. uno modo ante totu tempus, & ante oem id quod est tempus: & sic mundus non fuit ante tempus, quia instans in quo incepit mundus, licet non sit tempus, est tñ aliquid temporis, non quidem ut pars, sed vt terminus. Alio modo intelligitur aliquid esse ante tempus, quia est ante temporis completionem: quod non complectur, nisi in instanti ante quod est aliud inflans. Et sic mundus est ante tempus. Non autem oportet propter hoc, qd sit aeternum: quia nec ipsum inflans temporis quod sic est ante tempus, est aeternum.

AD SEXTVM dicendum, qd cum oegens agat sibi simile, oportet qd effectus hoc modo sequatur a causa efficaciter operante, qd similitudinem causae retineat. Sicut quod est a causa naturaliter agente, retinet similitudinem eius prout habet formam simile formae agētis: ita quod est ab agente voluntario, retinet similitudinem eius, prout habet formam simile causae, secundum qd hoc producitur in effectu, qd est in uoluntatis dispositione. vt patet de artificio respectu artificis: uoluntas autem non disponit se lū de forma effectus, sed de loco, duratione, & oib? conditionibus eius: vñ oportet qd effectus uoluntatis tñ sequatur, quado uoluntas disponit, non quando uoluntas est. Non enim fm esse, sed secundum id quod uoluntas disponit, effectus uoluntati similatur. licet igitur uoluntas semper sit eadem, non tamen oportet quod semper ex ea effectus sequatur.

AD SEPTIMUM dicendum, quod Deus de necessitate uult suam bonitatem, & omne id sine quo sua bonitas esse non potest. Tale autem non est creaturarum productio: vnde ratio non sequitur.

AD OCTAVVM dicendum, qd cum Deus creaturas ad manifestationem sui pduxerit, conuenientius fuit, & melius ut sic producerentur, sicut conuenientius, & expressius eñ poterant manifestare: expressius autem manifestatur ex creaturis, si non semper sint: quia in hoc manifeste apparet, quod ab alio educa sunt in esse, & quod Deus creaturis non indiget, & quod creatura omnino diuina subiacerit uoluntati.

AD NONVM dicendum, qd Deus aeternam uoluntatem habuit de mundi factioe: non tamen, vt mundus semper fieret: sed vt tunc fieret quando fecit.

AD X. dicendum, qd antequam mundus esset, possibile erat mundum fieri, non quidem aliqua potentia passiva, sed solum per potentiam actiuam agētis. Vel potest dici qd fuit possibile, non per aliquam potentiam, sed quia termini non sunt iniuriam discoherentes, hñdi scilicet propositionis: mundus est. Sic enim dicitur esse aliquid possibile secundum nullam potentiam, vt patet per Philosophum in 3. Metaph. Et per hoc patet solutio ad vndecimum.

AD XII. dicendum, qd rō illa procedit de agente, quod incipit agere actione noua: sed Dei actio est aeterna, cum sit sua substantia. Dñ autem incipere agere, ratione nomi effectus, qui ab aeterna actione consequitur secundum dispositionem uoluntatis, qd intelligitur quasi actionis principium in ordine ad effectum. Effectus enim ab actione sequitur secundum conditionem formae, quae est actionis principium.

A cur aliquid est calefactum per calefactionem ignis, ad modum caloris ignis.

Ad xij. dicendum, quod ratio illa procedit de agente, quod ita facit effectum suum in tempore, quod tamen non est temporis causa, quod in Deo locum non habet, ut ex supra dictis patet.

Ad xiiij. dicendum, qd si motus proprie accipiatur, diuina uoluntas non mouetur, sed metaphorice loquendo dicitur moueri a suo uolito. Et sic sola Dei bonitas mouet ipsam; fm quod Aug. dicit 8. super Gen. ad litteram, quod Deus mouet seipsum sine loco & tempore. Nec tamen sequitur quod quodcumque fuit bonitas eius, tunc esset creaturarum productio, quia creaturae non procedunt a Deo ex debito, uel necessitate bonitatis, cum diuina bonitas creaturis non egeat, nec per eas ei aliquid accrescat, sed ex simplici uoluntate.

Ad xv. dicendum, qd cum prima successio temporis causetur ex motus successione, ut dicitur in 4. Physi. secundum hoc uerū est, quod omne instans est principium, & finis temporis, secundum quod uerum est, quod oem momentum est principium, & finis motus: vnde si supponamus motum non semper fuisse, nec semper futurū esse, non oportebit dicere, qd quodlibet instans sit principium, & finis temporis, sed erit aliquod instans, quod est tantum principium, & aliquod quod tantum finis. vnde patet qd ratio ista est circularis, & pp hoc non est demonstratio. Sed tamen est efficax secundum intentionem Arist. qui eam inducit contra positionem, ut dictū est. Multae enim rationes sunt efficaces contra positionem propter ea quae ab aduersarijs ponuntur, quae non sunt efficaces simpliciter.

Ad xvi. dicendum, quod instans semper consideratur ut fluens, sed non semper ut fluens ab aliquo in aliquid, sed quandoq; ut fluens ab aliquo tantū, sicut ultimum instans temporis: quandoque ut fluens in aliquid tantum, sicut primum instans.

Ad xvij. dicendum, quod illa ratio non probat, quod motus semper fuerit, sed quod motus circularis possit esse semper, quia ex mathematicis non potest aliquid efficaciter de motu concludi. vnde Aristot. non probat ex circulatione motus, eius aeternitatem: sed supposito quod sic aeternus, ostendit quod est circularis, quia nullus alius motus potest esse aeternus. Et per hoc patet responsio ad decimum octauum.

Ad xix. dicendum, quod sicut se habet scibile ad scientiam nostram, ita se habet scientia Dei ad creaturas. Nam scientia Dei est causa creaturarum, sicut & scibile est causa scientiae nostrae: vnde sicut scibile potest esse, scientia nostra non existente (ut dicitur in praedicamentis) ita Dei scientia esse potest, scibili non existente.

Ad xx. dicendum, quod Deus praecedit mundum duratione, non quidem temporis, sed aeternitatis, quia esse Dei non mensuratur tempore. Nec ante mundum fuit tempus reale, sed solum imaginarium, prout scilicet nunc possumus imaginari infinita temporum spacia aeternitate existere potuisse reuolui ante temporis in conceptionem.

Ad xxi. dicendum, qd si relatio dominij intelligatur consequi actionem qua Deus actualiter creaturas gubernat, sic non est ab aeterno Dominus: Si autem intelligatur consequi ipsam potestatem gubernandi, sic competit ei ab aeterno. Nec tamen oportet creaturas ab aeterno ponere, nisi in potentia.

Quaest. dist. S. Thoma. E Ad

Art. 15. huius

Ar. 15. huius

li. 8. c. 22. in

fin. to. 3.

Lib. 4. c. 69. tom. 3.

In corp. ar.

3. li. phi.

In praedica- mento ad aliqd a me- dio. c. 1.

15. c. 17. tom. 3.

3: c. 8. Ma
zimin. c. 7.
& 8. a. med.
& c. 23. to. 6.

Ad xxij. dicendum, qd ratione illa vitur Augu. ad probandum coaeternitatem, & coequalitatem filij ad patrem, quae tamen ratio non est efficax de modo, quia cum natura filij sit eadem cum patre, requirit aeternitatem, & aequalitatem patris, quae si sibi subtraheretur inuidia esset. Non autem hoc requirit natura creaturae, & ideo non est simile.

Ad xxij. dicendum, qd fm Gracos dicitur, Dns regnavit in saeculum saeculi, & adhuc, quod exponens Origen. in gl'of. dicit, qd saeculum intelligitur spacium unius generationis, cuius finis notus enobis, per saeculum saeculi immensum spacium teporis, qd finem het, tn nobis ignotum: sed adhuc ultra illud, regnum Dei extenditur. Et sic aeternum exponitur pro tempore diuturno. Ansel. autem in prologio exponit aeternum pro quo qd nuqua sine habet: & tn ultra illud Deus esse dicitur pp hoc. Primo, quia aeterna pnt intelligi non esse. Secundo, quia non essent, nisi a Deo continerentur: & sic de se non sunt. Tertio, quia non habent totum esse suu simul, cu in eis sit aliqua mutationis successio.

Ad xxij. dicendum, qd pro tanto oportet illud qd incipit h're mensuram durationis, quia incipit per nsotum. Sic aut tps non incipit p creationem. vnde ratio non sequitur: & tamen potest dici, qd ois mensura in suo genere seipsa mensuratur, sicut linea per lineam, & similiter tempus per tempus.

Ad xxv. dicendum, qd tps non se het sicut pmanentia, quoru substantia est tota simul. vnde non oportet, qd totum tps sit qn incipit esse. Et sic nihil prohibet dicere, quod tempus incipit in instanti esse.

Ad xxvj. dicendum, qd actio Dei est aeterna, sed esse eius non est aeternum, vt supra dictu est. vnde licet Deo no semper fuerit ca, cu no semper fuerit effectus, no tn sequitur, qd fuerit causa in potentia, qa actio eius semper fuit, nisi potetia ad effectum referatur.

Ad xxvij. dicendum, quod fm Philosophum in sexto Metaphysicae, verum est in mente, non in rebus, est enim adaequatio intellectus ad res. vnde omnia, quae fuerunt ab aeterno, fuerunt vera per veritatem intellectus diuini, quae est aeterna.

Ad xxviii. dicendum, qd oia illa, quae ab aeterno dicuntur esse vera, non sunt alia, & alia veritate vera, sed una, & eadem diuini intellectus veritate, ad diuersas tamen res in proprio esse futuras relata, & sic ex diuersa relatione potest aliqua distinctio in illa veritate designari.

Ad xxix. dicendum, qd verbum etiam Philosophi intelligit de oratione existere in nostro intellectu, vel in nostra pronunciatione, veritas. n. nostri intellectus vel verbi, ab existentia rei causatur. Sed everso, veritas diuini intellectus est causa rerum.

Ad xxx. dicendum, qd ex parte ipsius Dei, facere no importat aliquid quod sit aliud q suum dicere, non enim actio Dei est accidens, sed eius substantia: sed facere importat effectum actualiter existentem in propria natura, quod per dicere non importatur.

ARGUMENTA vero quae obijciuntur in contrarium, licet uerum concludant, non tamen necessario praeter primum, quod ex autoritate procedit. Argumentu enim perspicacitatis secundum teporis cursu, non ostendit tepus quandoque incepisse. Potuit enim esse, quod scienciarum studia pluries fuerint intermissa, & postmodum post longa tepora quasi de nouo incepta, ut Philosophus etiam dicit in vndecimo Metaph. Terra etiam no ita per illuionem ex una parte consumitur, quin etia per

mutuam elementorum conuersionem ex parte alia augmentetur: duratio etiam Dei, licet sit idem quod eius natura secundum rem, tamen differt ratione. vnde non oportet quod sit prior duratione, si est prior natura.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum angeli sint creati ante mundum visibilem.

DECIMOCTAVO quaeritur, vtrum angeli sint creati ante mundum visibilem. Et videtur, quod sic, quia (vt Damascenus refert in secundo libro) Gregorius Nazianzenus dicit, quod Deus primum excogitauit angelicas virtutes & celestes, & excogitatio fuit opus eius. ergo prius fecit angelos quam mundum visibilem conderet. Sed dicendum quod ly primum dicit ordinem nature, non durationis.

¶ 2 SED CONTRA, Damascenus ibidem ponit super hoc duas opiniones, quarum vna ponit angelos primum fuisse creatos, alia vero dicit cotrariu, sed nulla vmquam opinio posuit, quin angeli natura priores essent visibilibus creaturis. ergo oportet quod intelligatur de ordine durationis.

¶ 3 Præt. Basilius dicit in principio hexameron, Erat quaedam natura ante hunc mundum intellectu nostro contemplabilis, quod postmodum exponit de angelis. ergo videtur quod ante huc mundum angeli sint creati.

¶ 4 Præt. Ea quae cum mundo visibili facta sunt, scriptura in principio Genesis psequitur. Sed de angelis nullam facit mentionem. ergo videtur qd angeli non fuerunt creati cum mundo: sed ante mundum.

¶ 5 Præt. Illud quod ordinatur ad perfectionem alius cuius sicut ad finem, est eo posterius. Sed mundus visibilis ordinatur ad perfectionem intellectualis nature: quia vt Ambrosius dicit, Deus qui natura invisibilis est, opus visibile fecit per quod cognosci posset. Et non nisi a rationali creatura. ergo rationalis creatura facta est ante mundum visibilem.

¶ 6 Præt. Quicquid est ante tepus, est ante mundum visibilem, quia tempus cum mundo visibili incepit. Sed angeli creati sunt ante tempus. Non enim fuit tempus ante diem. Angeli autem creati sunt ante diem, vt Augustinus dicit in primo super Gen. ad literam. ergo angeli creati sunt ante mundum visibilem.

¶ 7 Præt. Hieronymus dicit super epistolam ad Titum, Sex milia necdum nostri temporis implentur annorum, & quantas prius aeternitates, quanta tempora fuisse arbitrandum est, in quibus angeli Deo seruiuerunt, & eo iubente substituerunt: Sed mundus visibilis cum nostro tempore incepit. ergo angeli ante mundum visibilem fuerunt.

¶ 8 Præt. Sapiens est ordinate suum effectum producere. Sed angeli praecedunt nobilitatem creaturarum visibilium. ergo a sapientissimo artifice Deo primo debuerunt produci in esse.

¶ 9 Præt. Deus in quantum bonus est, suae bonitatis alios participes facit. Sed huius dignitatis capaces erant angeli, quod creaturam visibilem duratione praecederent. ergo videtur hoc eis per summam Dei bonitatem collatum.

¶ 10 Præt. Homo dicitur minor mundus, quia maioris mundi similitudinem gerit: sed in homine pars eius nobilior ante alias partes formatur, scilicet cor, ut Philosophus dicit. ergo videtur quod angeli, qui sunt nobilior pars maioris mundi, ante visibiles creaturas sint conditi.

¶ 11 Præt. Vt Augu. dicit in secundo libro super Gen.

Ad argu. 8. & 11.

Lib. 4. com. 8. to. 3.

Lib. 1. c. 7. & 8. tom. 3.

Gene. ad literam in opere secundae diei, & deinceps tripliciter scriptura, rerum factionem commemorat. Dicitur n. primo, dixit Deus, fiat firmamentum. Secundo, & factum est ita. Tertio vero fecit Deus firmamentum. Quorum primum refert ad esse rerum in verbo, secundum ad esse rerum in cognitione angelica, putantur angeli accipiunt cognitionem creaturae factae: tertium vero ad esse creaturae in propria natura. Sed quando creatura visibilis erat fienda, nondum erat, ergo angeli fuerunt & habuerunt cognitionem naturae visibilis antequam esset. Sed dicendum quod hic intelligitur de factione creaturae quantum ad eius formationem, non quantum ad primam creationem.

Lib. 1. super gen. ad lit. c. 15. tom. 3.

¶ 12 SED CONTRA secundum opinionem Augustini creatura naturae visibilis non praecedit tempore eiusdem formationem. Si ergo angelus fuit ante formationem creaturae visibilis, fuit & ante eius creationem. ¶ 13 Præterea. Dicere Dei est causa creaturae fiendae quod non potest esse intelligi de aeterna verbi genitura, quia illa ab aeterno fuit, nec per vices temporum repetitur: cum tamen in singulis diebus scriptura repetat Deum aliquid dixisse. Nec potest intelligi de locutione corporali, tum quia nondum erat homo qui vocem Dei loquentis audiret, tum et quia oportuisset ante lucis formationem aliquid aliud corporeum formatum fuisse, cum vox corporalis non fiat nisi per aliquis corporis formationem. ergo visum quod intelligatur de spiritali locutione, qua Deus ad angelos loquitur. Et sic visum quod angelorum cognitio praesupponatur ut causa ad creaturarum visibilium productionem.

ib. c. 5. Eccl. hier. p. 1. in studio de factis ordi p. c. 2. tom. 3.

¶ 14 Præterea. Ut supra dictum est, sacra scriptura tripliciter actionem rerum commemorat, quorum primum pertinet ad esse rerum in verbo: secundum ad esse rerum in cognitione angelica: tertium in propria natura. Sed primum horum praecedit secundum & durationem & causa. ergo similiter secundum praecedit tertium durationem & causa, scilicet cognitio angelica existentia visibilis creaturae.

ib. 12. de lin. a mcd. lius.

¶ 15 Præterea. Non minus requiritur ordo in exitu rerum a principio, quam in reductione earum in finem: sed in reductione res in finem, haec est lex divinitatis statuta, ut Dion. dicit quod vltima reducantur in finem per media. ergo similiter creaturae corporales quae sunt infime praecedunt a Deo per angelicas creaturas quae sunt mediae. Et sic angelici corporales creaturas praecedunt, sicut causa effectum.

ib. 11. c. 9. tom. 5.

¶ 16 Præterea. Eis quae sunt omnino disparata non competit associatio, sed angeli & creaturae visibiles sunt omnino disparata. ergo non sunt associati in creatione, ut simul fierent. Inordinatum etiam esset quod angeli post creaturas visibiles fierent. ergo ante creaturas visibiles sunt conditi.

¶ 17 Præterea. Eccl. i. dicitur, primo omnium creata est sapientia, quod non potest intelligi de filio Dei qui est patris sapientia: cum ipse non sit creatus sed genitus. ergo sapientia angelica quae est creatura, est ante omnia alia facta. ¶ 18 Præterea. Hilari? dicit in lib. de Trin. Quid mirum sit Deum nostrum Iesum Christum ante secula fuisse confiteamur, cum et Deus angelos fecerit ante mundum? Sed Dei filius non solum ordine dignitatis, sed et durationis omnia secula praecessit. ergo & angeli mundum visibiles.

¶ 19 Præterea. Creatura angelica media est inter naturam divinam & corpoream: aequum etiam quod est angeli mensura, medium est inter aeternitatem & tempus. Sed Deus sua aeternitate fuit ante angelos & visibilem creaturam. ergo & angeli suo aetate fuerunt ante mundum visibilem.

¶ 20 Præterea. Aug. dicit in 1. de civi. Dei, quod angeli spiritus fuerunt. Sed non potest dici quod creatura corporalis semper

A fuerit. ergo angeli fuerunt ante corpoream creaturam.

¶ 21 Præterea. Motus creaturae corporeae peraguntur per ministerium spiritualis creaturae, ut patet per Augustinum in 1. de Trin. & per Greg. in 4. dialogorum: sed motor praecedit mobile. ergo angeli fuerunt ante visibiles creaturas.

¶ 22 Præterea. Dionysius assimilat actionem divinam in res, actioni ignis in corpora quae ab igne patiuntur. Sed ignis prius agit in corpora propinqua quam in remota. ergo & divina bonitas primo produxit creaturas angelicas sibi propinquas, quam creaturas corporeas magis ab eo distantes, & sic angeli ante mundum fuerunt.

¶ SED CONTRA, est quod dicitur in principio Gene. In principio creavit Deus caelum & terram: ubi glossa Augustini dicit, quod per caelum intelligitur natura angelica, per terram vero natura corporalis. ergo angeli simul cum natura corporali fuerunt facti.

¶ 2 Præterea. Glossa Strabonis ibidem dicit, quod per caelum ibi intelligitur caelum empyreum, quod mox factum sanctis angelis est repletum. ergo angeli simul fuerunt facti cum caelo empyreo, quod est visibilis creatura.

¶ 3 Præterea. Homo minor mundus dicitur, quia habet similitudinem maioris mundi, sed in homine simul fit corpus & anima. ergo & in mundo maiori simul fit angelica, & corporalis creatura.

RESPON. Dicendum, quod in hoc omnes catholici Doctores consenserunt, quod angeli non semper fuerunt, utpote de nihilo in esse producti. Quidam tamen posuerunt angelos non simul cum mundo visibiles, sed ante mundum visibiles incepisse. Ad hoc autem ponendum diversis rationibus sunt moti. Quidam namque estimaverunt creaturas corporeas non esse productas ex prima Dei intentione, sed occasione eas producendi ex merito vel demerito spiritualis creaturae Deum habuisse dixerunt. Posuit. n. Origenes a principio simul creatas esse omnes creaturas immateriales & rationales, & eas fuisse aequales, divina iustitia hoc exigente. Non. n. visum quod inaequalitas possit esse in datis, iustitia servata, nisi pro merito vel demerito diversitate. Unde diversitate creaturarum (quam videmus) praecessisse posuit merito & demerito diversitatem, ut secundum quod spiritualium creaturarum quodam magis Deo adhaerent, in altiores ordines angelorum sunt promotae: quod vero magis peccaverunt grossioribus & ignobilioribus corporibus. sint alligatae, quasi ipsa meritorum diversitas exegerit diversos gradus corporum a Deo produci. Hanc autem positionem Augustinus reprobat in 11. de civi. Dei. Causam. n. creaturarum condendarum, tam spiritualium quam corporaliu[m] constat nihil aliud esse quam Dei bonitatem, in quantum creaturae suae sua bonitate creatae bonitatem increatae secundum suum modum representant. Propter quod in principio Gene. scriptura dicit de singulis Dei operibus. & postmodum de omnibus simul: Vidit Deus cuncta quae fecerat, & erant valde bona, quasi diceret, quod ad hoc Deus creaturas condidit, quod bonitatem haberent. Secundum autem opinionem praedictam non ad hoc condita fuissent creaturae corporales, quia bonum esset eas esse, sed ut malitia spiritualis creaturae puniretur. Sequeret etiam quod ordo universi, quem nunc videmus, a casu existeret, in quantum accidit, quod diversae rationales creaturae diversimode peccaverunt. Si. n. omnes peccassent aequaliter, nulla diversitas naturarum in corporibus esset secundum eos.

D. 416.

¶ Vnde hac positione remota, alii ex consideratione naturae spiritualium substantiarum, quae est dignior omni natura corporali, posuerunt spirituales substantias ante corporales conditas esse: ut sicut natura spiritualis creata, media est ordine naturae inter Deum, & creaturam corporalem. Quae. dist. S. Thomae. E 2 lem,

Lib. 11. cap. 23. tom. 5.

¶ 20 Præterea. Aug. dicit in 1. de civi. Dei, quod angeli spiritus fuerunt. Sed non potest dici quod creatura corporalis semper

parte... idem... ratione... li sint... detur... in se... quod... & ca... sus fe... et. Sed... nature... mit fu... ange... rariu... inatu... portet... eron... intelle... am ex... c mna... int, scri... ange... angeli... dum... em al... undus... alis na... ura in... gnosci... ratio... em... mundi... ncepti... im fuit... ante... ad lre... visibile... ad Te... olentur... ara rem... li Deo... undus... angeli... m pro... creatu... Deo... onita... s capa... dura... er sum... aia ma... ne pars... scilicet... d ange... e visibi... ib. 11. c. 9. tom. 5.

lem, ita sit media duratione. Hæc aut opinio cum fuerit magnorum Doctorum, s. Basilij, Greg. Nazianzeni, & quorundam aliorum, non est tamquam erronea reprobanda. Sed si diligenter consideretur, alia opinio, quæ est Aug. & aliorum Doctorum, quæ etiam modo cõiter tenetur, rationabilior inuenitur. Angeli enim non solum sunt considerandi absolute, sed et in quantum sunt pars vniuersi. Et hæc consideratio eorum intantum est magis attendenda, in quantum bonum vniuersi præeminet bono cuiuslibet creaturæ particularis, sicut bonum totius præeminet bono partis. Secundum autem quod consideratur angeli ut partes vniuersi, competit eis, quod simul cum creatura corporali sint conditi. Vnius enim totius una est productio. Si autem seorsum essent angeli creati, viderentur omnino alienab ordine creaturæ corporalis quasi aliud vniuersum per se constituentes. Vnde dicitur est, quod Angeli simul cum creatura corporali sunt conditi: in fine alterius opinionis iudicio.

D. 113.

ET PER HOC patet responsio ad tria prima, quia procedunt secundum mediam opinionem.

Hom. 1. all. quantum ante med.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut Basilij dicit in primo exam. Moyses legislator in princ. Genes. exordij visibilis creaturæ incepit exponere præmissa creatura spirituali, quæ ante fuerat condita. De qua mentionem non fecit, quia rudi populo loquebatur, qui ad spiritualia capienda idoneus non erat. Secundum August. vero creaturam spiritualem per celum intelligit, sicut per terram creaturam corporalem, cum dicit, In principio creauit Deus celum & terram. Quare autem sub metaphora celi & non expresse creationem angelorum tradidit, potest eadem ratio assignari, quæ & supra, scilicet populi ruditate, & iterum ad uitandam idolatriam, in quam prouisi erant. Ad quam daretur eis occasio si plures substantiæ spirituales ponerentur præter unum Deum, quæ essent celo nobiliores, & precipue cum huiusmodi substantiæ agentibus Deum dicerent. Secundum vero Strabonem, & alios priores, per celum, quod in auctoritate inducta ponitur, intelligitur celum empyreum quod est habitaculum sanctorum angelorum per metonymiam: sicut quæ ponitur continens pro contento.

In l. 6. q. 6. 21. to. 6.

lib. 2. 8.

lib. 1. cap. 5. tom. 3.

AD QVINTVM dicendum, quod sicut dicit August. 4. super Genesim ad literam, Angeli non cognoscunt Deum ex visibilib. creaturis. vnde creaturæ visibiles non sunt facte, ut Deum ostenderent angelis, sed rationali creaturæ: quæ est homo. vnde ex hoc probatur homo esse finis creaturarum. Finis autem, licet sit primus in intentione, est tamen ultimus in operatione. vnde & homo ultimo factus fuit.

lib. 1. sup. Genesim. ca. 5. to. 3.

AD QVINTVM dicendum, quod secundum Augustinum creatio celi & terre non præcessit duratione lucis formationem, seu productionem. Et ideo non intelligit quod creatio spiritualis naturæ fuerit ante primum diem duratione, sed quodam naturæ ordine, quia substantia spiritualis & materia informis secundum suam essentiam considerata, alternationibus temporum non subiacent. vnde per hoc etiam haberi non potest quod creatura spiritualis sit facta ante corporalem, quia etiam ante lucis factioem agitur de creatione creaturæ corporalis, quæ per terram intelligitur. Sed in uero alios, creatio celi & terre ad primum diem pertinet, quæ cum celo & terra creatum est tempus: licet distinctio temporum quantum ad diem & noctem inceperit per lucem. vnde tempus ponitur vnum de quatuor primo creatis, quæ sunt, natura angelica, celum empyreum, materia informis, & tempus.

AD SEPTIMUM dicendum, quod Hiero. loquitur secundum opinionem antiquorum Doctorum.

AD OCTAVVM dicendum, quod ratio illa præcederet, si vnaquæque creatura produceret, ut existens per se absolute. Sic enim ueniens esset ut vnaquæque separatum crearet, secundum gradum suæ bonitatis. Sed quia omnes creaturæ producuntur, ut partes vniuersi vniuersi, conueniens est ut omnes simul producatur ad vnum vniuersum constituendum.

AD NONVM dicendum, quod licet ad aliquam dignitatem creaturæ spirituales pertineret si ante creaturam visibilem esset creata: non tamen competere dignitati & vnitati vniuersi.

AD X. dicendum, quod licet cor ante alia membra formetur, tamen totius corporis animas vna continua generatio, non quod seorsum vna generatione formetur cor, & postmodum successiue alijs generationibus alia membra aliquibus temporibus interiectis. Hoc autem non potest dici in creatione angelorum & corporali creaturæ, quod una productione sint condita, scilicet spiritualis creatura ante corporalem, quasi continue vniuersum sit productum: producere enim successiue est in productione eius quod ex materia producitur, in qua est una pars vicinior completio quam alia. vnde in prima rerum creatione successiue locum non habet, & si in formatione rerum ex materia creata possit locum habere. vnde & doctores qui posuerunt angelos ante mundum creatos, posuerunt omnino distinctam creationem angelorum & corporum, & multam durationem mediam interuenisse. Et præter necessesse est in animis prius formari, quia virtus cordis operatur ad formationem aliorum membrorum. Creatura autem spiritualis non operatur ad creationem corporali creaturæ, quod solius Dei sit creare. Vnde & commentator in vndecimo Metaphy. imponit Platoni quod dixerit quod Deus primo creauit angelos, & postea commisit eis creationem corporali creaturæ.

AD XI. dicendum, quod Augustinus loquitur de formatione creaturarum corporali, non quantum ad primam creationem: sed quantum ad formationem.

AD XII. dicendum, quod omnia sunt simul creata in forma & materia, creatura spiritualis dicitur habuisse cognitionem creaturæ corporalis fienda, non quia eius formatio esset tempore futura: sed quia cognoscebatur ut futura, prout considerabatur in sua causa, in qua erat ex ea posset procedere: sicut qui cognoscit arcam in principijs ex quibus fit, potest dici eam cognoscere ut fiendam.

AD XIII. dicendum, quod dicere Dei intelligi de aeterna verbi Dei generatione, in quo ab aeterno fuit ratio omnium creaturarum condendarum. Nec tamen id frequenter repetitur in singulari operibus, dixit Deus, quasi temporaliter dixerit: sed quia licet verbum in se sit vnum, tamen in eo est propria ratio singulari creaturarum. Sic ergo singulari operibus permittitur Dei verbum sicut propria ratio operis fiendi: ne factio opere necesse sit querere quare tale opus sit factum, cum ante operis conditionem sit dictum: dixit Deus. Sicut cum aliquis volens assignare alicui rei causam, incipit a causa cognitione.

AD XIV. dicendum, quod esse rerum in verbo est causa esse rerum in propria natura: Sed esse rerum in cognitione angelica non est causa esse rerum in propria natura, & ideo non est simile.

AD XV. dicendum, quod res in finem ordinatur per suam operationem. Non autem producit in esse per suam operationem, sed solum per operationem causæ agentis. Vnde magis est conueniens quod creaturæ superiores cooperentur Deo in reducendo creaturas inferiores in finem, quam in earum productionem.

Ad

Ad xvi. dicendum, quod licet creatura corporales & spirituales sint disparatae secundum proprias naturas, tamen sunt connexae secundum ordinem vniuersi: & ideo oportuit quod simul crearentur.

Ad xvii. dicendum, quod illa auctoritas Eccl. fm Aug. intelligit de sapientia creata, quae est in natura angelica, quae tamen ipsum non prius creata est tempore, sed dignitate. Secundum vero Hila. in lib. de synodis intelligitur de sapientia increata, quae est filius Dei: quod quidem simul deum & creatam & genitam, ut patet Prou. 8. & in diuersis scripturae locis, ut ois imperfectio a natiuitate filij Dei excludatur. In creatione enim attenditur imperfectio ex parte creati, in quantum de nihilo in esse educitur: sed perfectio ex parte creatris qui abique sui immutatione creaturas producit. In natiuitate vero est econtrario, quia importatur perfectio ex parte nati in quantum accipit naturam generantis: sed imperfectio ex parte generantis fm modum inferioris generationis, in quantum generat cum sui immutatione, vel diuisione suae substantiae. Et ideo simul filius Dei & creatus & genitus dicitur, ut per creationem excludatur generantis mutatio, & ex natiuitate geniti imperfectio, & ex utroque unus intellectus constituitur perfectus.

Ad xviii. dicendum, quod Hila. loquitur secundum opinionem antiquorum Doctorum.

Ad xix. dicendum, quod Deus est causa naturae angelicae, non autem natura angelica causa est naturae corporalis, & ideo non est simile.

Ad xx. dicendum, quod angeli dicuntur semper fuisse, non quia ab aeterno fuerunt: sed quia omni tempore fuerunt, quia quando cumque fuit tempus, fuerunt angeli. Et per hunc etiam modum creaturae corporales semper fuerunt.

Ad xxi. dicendum, quod motor non de necessitate praecedat tempore mobile, sed dignitate: sicut patet in anima & corpore.

Ad xxi. dicendum, quod in actione ignis in corpora, duplex ordo est considerandus, scilicet situs & temporis. Ordo situs est in omni actione: eo quod ois actio eius est situs, & in corpora sibi magis propinqua plenius suam actionem exercet. Vnde ulterius procedendo intantum debilitatur eius effectus, quod tandem totaliter deficit. Ordo autem temporis non attenditur in omni eius actione, sed solum in illa qua agit per motum. Vnde cum ignis illuminet & calefaciat corpora, in calefactione seruetur ordo situs & temporis: sed in illuminatione quae non est motus sed terminus motus, attenditur solum ordo situs. Quia ergo actio Dei quantum ad creationem est abique motu, non attenditur similitudo quantum ad ordinem temporis, sed solum quantum ad ordinem situs. Idem enim est in actione spirituali diuersus gradus naturae, quod in actione corporali diuersus situs. Quantum ergo ad hoc attenditur similitudo Dionysij, quod sicut ignis in corpora sibi vicina plenius suam virtutem effundit: ita Deus rebus sibi propinquis gradibus dignitatis, copiosius suam bonitatem distribuit.

ARTICVLVS XIX.

Utrum poterint esse angeli ante mundum uisibilem.

DECIMONO nono quaeritur utrum poterint esse angeli ante mundum uisibilem. Et utrum non.

Quaecumque. n. ita se habent, quod duo ex ipsis non possunt esse in uno loco distincta, requirunt loci diuersitatem: sed duo angeli non possunt esse in eodem loco, ut coiter dicitur. ergo non potest intellegi, quod essent duo angeli distincti, nisi sint duo

loca distincta. Sed ante creaturam uisibilem non fuit locus, cum locus secundum Philof. 4. Phis. non sit nisi ultimum corporis continentis. ergo ante mundum uisibilem angeli esse non poterunt.

Lib. 4. co. 35. tom. 2.

¶ 2. Praet. Productio creaturae corporalis, angelis nihil de eorum uirtute naturali ademit. Si ergo non factio mundo uisibili angeli absque loco esse potuerunt, etiam nunc mundo uisibili factio absque loco esse possent: quod uideretur esse falsum, quia si non essent in loco, nunquam essent, & sic uiderentur non esse.

¶ 3. Praet. Boe. dicit, quod omnis spiritus creatus corpore indiget. Sed angelus est spiritus creatus. ergo indiget corpore, & ita ante creaturam corporalem esse non potuit. Sed diceretur, quod indiget corpore non quantum ad esse, sed quantum ad ministerium.

¶ 4. Sed contra, ministerium angelorum exercetur ubi nos sumus, sicut in hoc mundo. Sed angeli habent locum corporalem extra habitationem nostram: scilicet caelum empyreum. ergo non solum indigent corpore in loco corporali propter ministerium nostrum.

¶ 5. Praet. Impossibile est imaginari prius & posterius sine tempore. Sed si angeli fuissent ante mundum, prius fuisset principium quo angeli esse ceperunt, quam principium quo mundus uisibilis esse cepit. ergo tempus incepisset ante mundum uisibilem: quod est impossibile, cum tempus sequatur ad motum, & motus ad mobile. ergo impossibile est, quod angeli fuerint ante mundum.

C. SED CONTRA. Illud quod in creaturis contradictionem non implicat, est Deo possibile: sed angelos esse, creatura uisibili existente, nullam contradictionem implicat. ergo non fuit Deo impossibile producere angelos ante mundum.

RESPON. Dicendum, quod sicut Boe. dicit in libro de Tri. quod in Deis non oportet ad imaginationem deduci, & similiter nec in corporalibus. ois. quia cum imaginatio sit sequela sensus, ut per Philof. patet in lib. de anima, imaginatio non potest extendi ultra quantitate, quod est qualitatum sensibilibus subiectum. Hoc autem quidam non attendentes, nec imaginationem transcedere ualentes, non poterunt aliquid intelligere nisi per modum rei situalis. Et pro hoc quidam antiqui dixerunt, quod illud quod non est in loco, non est, ut in 4. Phis. dicitur.

lib. 2. com. 104. 10. 1.

lib. 4. com. 54. 10. 2.

D. Et ex simili errore quidam moderni dixerunt, quod angeli absque creatura corporali esse non possunt, intelligentes angelos tanquam ea, quae imaginauerunt situatim distincta, quod quidem iudicat sententiam antiquorum, qui angelos ante mundum fuisse posuerunt: praedicit et dignitati angelicae naturae quae cum naturaliter sit prior quam creatura corporalis, nullo modo a creatura corporali dependet. Et ideo simpliciter dicimus, quod angeli esse poterunt ante mundum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod duos angelos esse in uno loco indiuisibili non impedit eorum distinctio, sed operationum confusio. unde ratio non sequitur.

AD SECUNDUM dicendum, quod etiam nunc nihil prohibet angelos non esse in loco si uoluerint, etiam semper sint in loco propter ordinem quo creatura spiritualis praesidet corporali fm Aug. 3. de Tr.

li. 3. co. 20. 3.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut ipse Boe. exponit, angeli indigent corpore solum quantum ad ministerium, non quantum ad naturae complementum.

AD QUARTUM dicendum, quod angeli sunt in caelo empyreo, ut in loco qui est contemplationi congruus: non tamen de necessitate contemplationis.

AD QUINTUM dicendum, quod illa prioritas & posterioritas non cogit nos ponere ante mundum tempus reale: sed solum tempus imaginarium. ut in q. de aeternitate, uel creatione mundi dictum est.

artic. 17. huius q.

Quaest. dist. S. Thomae. E 3. QVAE.